

KÖNYVTÁRI

FIGYELŐ

1981 | 3

ORSZÁGOS
KÖNYVTÁRÜGYI TANÁCS
KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI
ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban, 2016-ban.

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

**Az Országos Könyvtárügyi
Tanács és a Könyvtártudományi
és Módszertani Központ
folyóirata**

**27. ÉVFOLYAM
1981. 3. SZÁM**

Szerkesztő bizottság:
Arató Ferenc, Balázs Sándor,
Fekete Gézané, Földi Tamás,
Gál Andorné,
Gálné Ballagi Ágnes,
Héberger Károly, Horváth Tibor,
Juhász Jenő, Kováts Zoltán,
Kövendi Dénes, Mohor Jenő,
Ruzsás Lajosné, Takács Miklós,
Vályi Gábor, Zircz Péter

Szerkesztők: Bárdosi Mária
Gerő Zsoltné
(felelős szerkesztő)

Szerkesztőség:
1827 Budapest VIII., Múzeum u. 3.
Telefon: 134-000/272 m.

Megjelenik kéthavonként
Példányszáma: 1000
Egyes szám ára: 24,- Ft
Évi előfizetési díj: 144,- Ft

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető
a postahivatalokban
és a Posta Központi Hírlap Irodánál
(Budapest 1900)
Telefon: 180-855)
Csekkszám: 215-96.162

Külföldre előfizethető
a Kultúra
Könyv és Hírlap
Külkereskedelmi Vállalatnál
(Budapest P.O.B. 149
1376)

Kiadja a Népművelési Propaganda Iroda
Felelős kiadó Nemes Iván igazgató
Készült a NPI nyomdájában
7,35 A/5 ív terjedelemben
Felelős vezető Vymeták Ferenc
8394/81

**HU ISSN 0023-3773
Index : 26 408**

Oldal: 100
Cím: ...
Könyvtár: ...
Könyv: ...
Kötlet: ...
Kötés: ...
Kötés: ...
Kötés: ...

Országos Könyvtár
Könyvtár

1911. évi ...
1911. évi ...
1911. évi ...

1911. évi ...
1911. évi ...
1911. évi ...

1911. évi ...
1911. évi ...
1911. évi ...

1911. évi ...
1911. évi ...
1911. évi ...

TARTALOM

SZÖNYI Katalin	
A szakirodalmi tájékoztatás gépesítése a „SZÁMOK”-nál	165
PAPP István	
A KMK tevékenységéről: 1980 és 1976–1980	179
FEIMER Ágnes	
Újabb eredmények a nemzetközi könyvtárügyért. Az IFLA az 1970-es években	188
A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége	200

Kitekintés

KOVÁCS Ilona	
Lezárják-e katalógusukat, vagy sem? A katalógusok átalakítása az USA könyvtáraiban az új katalogizálási szabályzat bevezetése után	204
AJLAMAZJAN, A. K. – DENISZENKO, A. V.	
Az információ védelme az automatizált információs rendszerekben. (Töm.: HOPPÁN Géza.)	207
HEGYKÖZI Ilona	
A könyvtártudományi kutatásról könyvtárosoknak	212
SKALICZKI Judit	
A zenei könyvtárakról	214
SZENTMIHÁLYI János	
Nemzetközi megbeszélés a könyvtáros, információs és levéltáros szakem- berképzés közös problémáiról	217
SONNEVEND Péter	
Szojuzkultura. Számítógépes információs rendszer a szovjet kulturális és művészeti tájékoztatási központban	219

S z e m l e

BAHR, A. H.: Automated library circulation systems, 1979–80. <i>Számítógépes könyvtári kölcsönzési rendszerek, 1979–80.</i> (Ism.: SÁRDY Péter.)	221
KOŁODZIEJSKA, J.: Biblioteki publiczne po reformie administracyjnej kraju. <i>A lengyel közművelődési könyvtárak a közigazgatási reform után.</i> (Ism.: FUTALA Tibor.)	224
Sign systems for libraries. <i>Könyvtári jelrendszerek.</i> [Szerk.: POLLET, D. – HASKELL, P. C.] (Ism.: CAVALLONI Gyöngyi.)	226
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	230
Contents	233
Inhalt	235
Содержание	238

E számunk szerzői, munkatársai: CAVALLONI Gyöngyi (KMK), FEIMER Ágnes (KMK), FUTALA Tibor (OMKDK), HEGYKÖZI Ilona (KMK), HOPPÁN Géza (AGROINFORM), KOVÁCS Ilona (OSZK), PAPP István (KMK), SÁRDY Péter (MM), SKALICZKI Judit (KMK), SONNEVEND Péter (OSZK), SZENTMIHÁLYI János (ny. egyetemi docens), SZÖNYI Katalin (SZÁMOK).

A SZAKIRODALMI TÁJÉKOZTATÁS GÉPESÍTÉSE A „SZÁMOK”-NÁL*

SZÖNYI KATALIN

A SZÁMOK egyik fő profilja szaktájékoztatást adni a számítástechnikai szakirodalomról a hazai vállalatok, intézmények számára. Fő célkitűzésünk ezen a területen, hogy a számítástechnikával kapcsolatban levő szakembereknek segítsünk eligazodni a számítástechnikát érintő egyre növekvő információhalmazban. Vagyis fel kell készülnünk a különböző szintű és gyakoriságú információigények kielégítésére, kezdve a jeladó információtól a felhasználó speciális igényeit és csak az azt kielégítő dokumentumok eseti kiválasztásáig. A végcél minden esetben azonos, a kiválasztott dokumentumok teljes anyagának eredetiben vagy másolat formájában – esetleg fordítás után – történő minél gyorsabb szolgáltatása.

Kezdetben a szaktájékoztatást teljesen manuális módon látta el az Intézet, amely akkor még kielégítette az erre a szolgáltatásra előfizetők szakmai igényeit.

Kézi feldolgozás

A könyvtárba érkező dokumentumokat bibliográfiai leírás, címfordítás után két-három tárgyszóval jellemezték a dokumentátorok, a jelentősebbekről rövid tartalmi kivonatot is készítettek magyar nyelven. Az így kapott dokumentumleírásokat katalóguscédulákra gépelték – s annyi példányban sokszorosították, amennyire egyrészt a könyvtári katalógusok számára (tárgyszó-, szerzői- és címkatalógusok), másrészt a tájékoztatási szolgáltatásra előfizetők számára szükség volt. Ezután minden előfizető megkapta a teljes cédula készletet. A fenti dokumentációs folyamat eredményeként tehát jól előkészített, kivonatolt információt kaptak az előfizetők, de a speciális igényeiknek, érdeklődési területüknek megfelelő dokumentumokat saját maguknak kellett a feldolgozott anyagból kiválogatni. A számítástechnika fejlődésével és szakosodásával a szakirodalom, és így a kiküldött cédulák mennyisége egyre nőtt, az érdeklődési körök pedig specializálódtak.

A tárgyszavazáson alapuló feltárásban viszont benne rejlett a lehetőség az előfizetők igényeit kielégítő központi szelekcióra, válogatásra. Ennek manuális megvalósítása a cédulaszolgáltatás amúgy is elég hosszú átfutási idejét még tovább növelte volna.

* SZÁMOK = KSH Nemzetközi Számítástechnikai Oktató és Tájékoztató Központ.

Ennek a központi válogatásnak a megvalósításához kitűnő eszköznek kínálkozott a számítógép.

A számítógépes rendszer kiválasztása

Az az intézmény, amely tájékoztatási tevékenységét számítógépes rendszer bevezetésével akarja megoldani és magasabb színvonalra hozni, négy megoldás közül választhat:

- házon belüli rendszer-fejlesztés az intézmény speciális igényeinek kielégítésére,
- szerződéskötés külső céggel a rendszer kidolgozására az intézmény speciális igényeinek megfelelően,
- – kereskedelmi forgalomban beszerezhető, működő rendszer installálása változtatás nélkül vagy kisebb módosításokkal,
- információt szolgáltató intézmény számítógépére adatátviteli vonalon keresztül terminállal rácsatlakozni.

Az első megoldás akkor jöhet szóba, ha az adott intézménynél van a rendszer kifejlesztéséhez szükséges erőforrás – rendszerfejlesztők, programozók, adatrögzítők, számítógépkapacitás. Ez a SZÁMOK esetében megvolt, de e megoldás ellen szólt anyagi vonzata (nagyon költséges) és időigénye (sokára állítható üzembe). Ezt csak az kompenzálhatta volna, ha az elsődleges cél a kifejlesztett programrendszer forgalmazása, más intézeteknél való bevezetése lett volna, nem pedig magának a tájékoztatási szolgáltatásnak az értékesítése.

A második megoldás a SZÁMOK esetében még kedvezőtlenebb lett volna, mint az első, mert a költséges és időigényes fejlesztés mellé még a külső munkaerők foglalkoztatásából adódó bizonytalansági tényező is járult volna – elkészül-e a kért határidőre, és úgy készül-e el, hogy valóban kielégíti a tájékoztatás összes igényét.

A harmadik megoldás, egy kész rendszer installálása az első kettőnél olcsóbb és gyorsabb megoldás. Várható viszont, hogy nem tudja teljes mértékben kielégíteni az elvárásokat, s ezért vagy kompromisszumot kell kötni az elvárások szintjén, vagy módosítani kell a programrendszert.

A negyedik megoldás abban az időben – 1975-öt írtunk – még nem is volt reális alternatíva, de azt a célkitűzést, amely abból adódott, hogy a SZÁMOK oktatási és tájékoztatási intézmény, amúgy sem elégítette volna ki ez a megoldás. Nevezetesen azt, hogy a megvalósítandó számítógépes tájékoztatási rendszer az oktatás számára – és szabadjon egy kicsit tágabban is értelmezni –, a tájékoztatási szakemberek és intézmények számára esettanulmányként szolgáljon.

A SZÁMOK a harmadik megoldás mellett döntött. Több programcsomag, ill. rendszer tanulmányozása után a genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatalban kifejlesztett ISIS programrendszer átvételére került sor.

A programrendszer kiválasztásánál lényeges szempont volt, hogy a lehető legrövidebb időn belül üzembehelyezhető legyen. Ez a követelmény eleve kizárta azokat a rendszereket, amelyek még nem voltak kidolgozva, vagy a SZÁMOK számítógépes konfigurációjától eltérő gépre készültek. Tehát a programnak IBM 370/145 géptípuson és DOS

operációs rendszer alatt kellett futnia. A programrendszerrel elvártuk, hogy a gyakorlatban bevált, több helyen működtetett információ tároló és kereső rendszer legyen. Ezt induláskor kötegelt üzemmódban kívántuk működtetni, de azzal a gondolattal, hogy amiért felmerül az igény gyorsabb és hatékonyabb szolgáltatásokra, és a megfelelő hardware konfiguráció is rendelkezésre áll a SZÁMOK számítóközpontjában, a rendszert könnyen és gyorsan interaktív üzemmódra is alkalmassá kell tenni. Figyelembe vettük, hogy a rendszert átadó szerv a lehető legjobb támogatást nyújtsa, vagyis megfelelő felhasználói és üzemeltetési dokumentációt adjon, gondoskodjon a rendszerszervezők és programozók képzéséről, és a rendszer működése során fellépő problémák esetén a folyamatos segítségnyújtásról. Nem elhanyagolható szempont volt a programrendszer átvételével és üzembehelyezésével kapcsolatos költségtényező. És végül, de nem utolsósorban döntő szempontként szerepelt az, hogy a SZÁMOK tájékoztatási szolgáltatásaival kapcsolatos igényeket kielégítse, legyen minél rugalmasabb az input és output formák kezelését, a szakirodalmi adatbázis felállítását és bővítését, a lekérdezés rendszerét illetően, és előnyös lenne, ha a szokásos dokumentációs szolgáltatások mellett könyvtárügyi feladatok gépesítését is biztosítani tudná.

Az ISIS rendszer üzembe állítása

A fenti igényeket az ISIS programrendszer kielégítette – kivéve a megfelelő üzemeltetési dokumentációt, aminek hiányát csak a későbbiekben, a programmódosítások és programfejlesztések során éreztük igazán, és okozott a vártnál több problémát.

Az ISIS programrendszer üzembe helyezése, az üzemeltetési feltételek kialakítása ennek ellenére nagyon gyorsan megvalósult. A kiképzés és a program átvétele után (1976. február) 10 hónappal, 1977. január 1-től már üzemszerűen működött a kötegelt üzemmódú ISIS programmal támogatott számítógépes szakirodalmi tájékoztató rendszer.

Ez alatt az időszak alatt a következő főbb feladatokat kellett megoldani:

- a rendszer fizikai installációja, ami az ISIS rendszert alkotó programok egy részének átírását jelentette, mert:
 - más operációs rendszer alatt futott (DOS eredetileg, DOS/VS nálunk) és más típusú lemezegységet használt a program-rendszer,
 - az ISIS adattömörítési módszere – amely a dokumentum-leírásokban gyakran előforduló kettős betűkapcsolatokat egyetlen kóddal helyettesíti, és így jelentős helymegtakarítást ér el a mágneslemezen – az angol nyelvre készült. Ezért ezt a programot a magyar nyelv betűkapcsolatainak sajátosságait figyelembe véve kellett átírni,
 - meg akartuk oldani, hogy a magyar nyelvű szövegekre jellemző ékezetes betűket is lehessen használni;
- rendszerterv készítése, amely elsősorban a gépesített rendszer bevezetésének ütemtervét, erőforrásigényét, az üzemeltetési feltételek kialakításának és magának az üzemeltetésnek a kidolgozását jelentette,
- a szervezeti egységek megfelelő előkészítése az üzemszerű munkára,

- az üzemszerű működtetésben résztvevő munkatársak (elsősorban a dokumentátorok és könyvtárosok) betanítása,
- a SZÁMOK Általános Tájékoztatási Szolgáltatása előfizetőinek – akik eddig a kézi feldolgozású rendszer termékeit kapták és szokták meg – értesítése az átállásról, igényeik ill. szakmai érdeklődési területük felmérése,
- az ISIS rendszer kiválasztása előtt már gépi adathordozóra vitt adatállomány konvertálása az ISIS rendszer adatszerkezetének megfelelően.

Ebben az időszakban magán az üzembe helyezésén, a működésén volt a hangsúly, és nem azon, hogy a rendszer adta lehetőségeket maximálisan kihasználjuk. A körültekintő rendszerterv, a könyvtári és dokumentációs munkatársak nyitottsága az új, a gépesített rendszer felé, a programozók lelkesedése, amely a megfelelő programdokumentáció hiányából származó, sokszor kétségbeejtő helyzeten is úrrá tudott lenni – lehetővé tette a számítógépes tájékoztatási szolgáltatások gyors és ütőképes beindítását olyan szakirodalmi adatbázissal, amelyben 1973-ig visszamenőleg tároltuk a dokumentum-leírásokat.

Az ISIS rendszer kötegelt változatának üzembe helyezésével tehát lehetővé vált a számítástechnikai szakirodalomban való szelektív és gyors tájékozódás mind a külső felhasználók, mind saját munkatársaink részére. A további feladat meglévő szolgáltatásaink színvonalának emelése, az ISIS programrendszer terjesztése és az interaktív változat üzembehelyezése volt.

A legtöbb problémát az on-line interaktív változat bevezetése okozta, mivel nem olyan típusú terminálokat kaptunk, amelyre az ISIS programok fel voltak készülve és ráadásul a tervezettnél jóval későbbben. Ez a programozási munka volumenének és nehézségi fokának előre nem látható jelentős növekedését okozta, mivel az ISIS programrendszer interaktív részét nem tudtuk használni, illeszteni kellett az ISIS magját az IBM terminálkezelő programjához, a CICS-hez. A programok szükségessé vált átírását pedig nehezítette a megfelelő programdokumentáció hiánya és a programozók fluktuációja. Végülis 1980 közepe óta egy rövid kísérleti szakasz után üzemszerűen és sikeresen működik az ISIS on-line változata, a BABILON is.

Az ISIS rendszer főbb jellemzői

Az ISIS rendszer lényegében adatbázis(ok) létrehozásával, bővítésével, karbantartásával, valamint célszerű felhasználásával kapcsolatos tevékenységeket – ez a mi esetünkben komplex szakirodalmi tájékoztatást jelent – foglalja magába. Az ISIS mindegyik adatbázisában külön-külön tud dolgozni. Mi egy adatbázist használunk, az ún. BIBLIO adatbázist, amely a SZÁMOK meglévő illetőleg folyamatosan bővülő számítástechnikai szakirodalmi dokumentumainak jellemző adatait tartalmazza.

Az ISIS rendszer adatbázisába a dokumentum típusa szerint az alábbi elemeket visszük be:

- a könyvtári állományban levő összes szakkönyv,
- kutatási jelentések,
- konferenciák és szimpóziumok anyagai,

- szakfolyóiratok cikkei,
- fordítások,
- cikkgyűjtemények,
- számítástechnikai tárgyú diplomamunkák,
- egyéb dokumentumok (bibliográfiák, tanfolyami anyagok).

A rendszer a feldolgozott dokumentumok leírásait a dokumentum típusától függetlenül, szabványosított információként kezeli. A rekordokat – vagyis a dokumentumleírásokat – alkotó mezők számát, fajtáját és formáját meződefiniáló tábla segítségével adhatjuk meg (ami egyébként az ISIS rendszer rugalmasságát, más típusú feladatra való alkalmazhatóságát teszi lehetővé).

Az ISIS az adatoknak az adatbázisból való visszanyeréséhez invertált file-t használ. Miután az ISIS strukturált adatokkal dolgozik, elegendő arra a mezőre (azokra a mezőkre) felállítani az invertált file-t, amely(ek)re gyakran keresnek – nálunk ez a tárgyszómező.

Az ISIS rendszer sokféle output lehetőséggel rendelkezik – hatékony lekérdező nyelvvvel, sokféle nyomtatási és megjelenítési formával.

Az ISIS rendszer jellemzőit az alábbiakban a teljes feldolgozási folyamat egyes fázisaira bontva sorolom fel – főleg amiatt, hogy megkönnyítsem a BIBDOSZ¹ és a TEXT-PAC² rendszerekkel való összehasonlíthatóságot.

Adatelőkészítés:

- egyszeri,
- teljes mélységű,
- valamennyi dokumentumtípusra érvényes,
- az összes formai és tartalmi adatelemet felölelő,
- strukturált,
- szabványosított formátumú,
- kötetlen tartalmú (szabad indexelésnél) vagy részben kötött tartalmú (szótárral ellenőrzött indexelésnél),
- nagybetűs, ékezetes magyar karakterkészlet.

Az adatbevitel eszköze lehet:

– lyukszalag – lyukkártya – mágnesszalag	}	off-line üzemmódnál,
– írógép – képernyős megjelenítő	}	on-line üzemmódnál.

Adatfelvitel:

- átmeneti file-ba történik,
- biztosítja a bevitt rekordok formális – logikai és adott szempontú (nálunk tárgyszó és folyóiratcím) tartalmi ellenőrzését,

- elkészíti a manuális ellenőrzéshez szükséges listákat,
- gyors és egyszerű javítási lehetőséget (módosítás, törlés, beszúrás) biztosít mező és rekord szinten,
- fogadni tud más információfeldolgozó rendszerből származó adatokat (ISO szabvány szerintieket módosítás nélkül),
- meghatározott periodicitású.

Adattárolás:

- az átmeneti file-ból meghatározott periodicitással a direkt szervezésű BIBLIO adatbázisba,
- a teljes állományra kiterjed, közvetlen elérésű háttértáron,
- elhatárolható az állomány meghatározott része, pl. kurrens rész,
- gyors hozzáférést biztosít.

Adatfeldolgozás:

- kötött és szabad szöveges visszakeresési lehetőség,
- ellenőrzött vagy nem ellenőrzött invertálási lehetőség,
- visszakereshető a teljes állomány vagy meghatározott része,
- biztosítja a rendszeresen jelentkező keresőkérdések tárolását,
- a szolgáltatások eredménylistáit nyomdakész formában állítja elő,
- biztosítja a felvitt, feldolgozott vagy kiírt állomány jellemzőit és statisztikai adatait tartalmazó információkat.

A rendszer inputja

Az ISIS rendszer, mint már említettük, strukturált adatokkal dolgozik, amelyeknek alaki és tartalmi követelményét a Mező Definiáló Tábla révén alakítottuk ki a rendszer installálásakor. A rekordszerkezet megtervezésénél a Magyar Szabványügyi Hivatal által kiadott – a nemzetközi szabványajánlásokkal alapelveiben megegyező – szabványokat és az ISIS technikai követelményeit vettük alapul. A részletes előírásokat tartalmazó szabványokat azonban igyekeztünk a saját igényeinknek megfelelően egyszerűsíteni a tömörség és áttekinthetőség érdekében.

A feldolgozásra kerülő közlemények adatait az előbbieket szerint kialakított rekordstruktúrának megfelelően a dokumentátorok a Beviteli Bizonylatra viszik annak szigorú szabályait tartalmazó Kitöltési Utasítás szerint. A Beviteli Bizonylat rovatokra oszlik, mely rovatok különböző adatmezőknek felelnek meg. Az adatmezőknek egyrészt egyértelműen definiált nevük, másrészt azonosító címkéjük van. Vannak olyan mezők, amelyekből egy-egy dokumentumnál több is előfordulhat, pl. raktári szám, egyéni szerző. Ezeket ismétlődő mezőként definiáltuk.

A SZÁMOK-ISIS rendszernél a következő rekordstruktúrát alakítottuk ki:

Azonosító cimke	Mezőnév	Maximális mezőhossz (byte)	Ismételhetőség
00/D	FIX ELEMELK		
00/D	DOKUMENTUMTÍPUS	1	—
00/K	KIADÁS/MEGJELENÉS ÉVE	4	—
	VÁLTOZÓ MEZŐK		
01	RATÁRI SZÁM(OK)	7	I
02	ISBN KÓD	13	N
03	FOLYÓIRATKÓD	5	N
10	EGYÉNI SZERZŐ(K)	300	I
	SZERKESZTŐ(K)		
	ÖSSZEÁLLÍTÓ(K)		
	VÁLOGATÓ(K)		
11	TESTÜLETI SZERZŐ(K)	200	I
20	CÍM, KIADÁS SZÁMA	300	N
21	CÍMFORDÍTÁS	300	N
22	EREDETI CÍM	300	N
30	BIBLIOGRÁFIAI ADATOK	200	N
31	SOROZATMEGJEGYZÉSEK	200	N
32	EGYÉB MEGJEGYZÉSEK	200	N
04	NYELV(EK)	20	N
05	NYELVI HIVATKOZÁSOK	50	N
06	MÁSOLAT RAKTÁRI SZÁMOK	7	I
07	ÁR/ÉRTÉK	10	N
08	PÉLDÁNYSZÁM	5	N
40	TÁRGYSZAVAK	600	N
50	REFERÁTUM	600	N
99	DOKUMENTÁTOR KÓDJA	3	N

I – igen

N – nem

A dokumentumtípusra betűkódot, a folyóiratcímre számkódot használunk. A folyóiratcímre és tárgyszavakra külön segédletek készültek.

A folyóiratcímre cikk és fordítás esetén kell kitölteni. Ez egy ötjegyű szám, amelynek első négy jegye (K_1, K_2, K_3, K_4) a folyóirat házikódja, míg az ötödik (K_5) egy ellenőrzőszám, amelyet az alábbi osztás maradéka ad meg:

$$\frac{2 \cdot K_1 + 3 \cdot K_2 + 5 \cdot K_3 + 7 \cdot K_4}{10}$$

A feldolgozás legnagyobb körültekintést és szakértelmet igénylő munkafázisa a tárgyszavazás. A tematikus visszakeresés ugyanis a tárgyszavak alapján történik. A tárgyszavazáshoz a tárgyszólistában szereplő kifejezéseket kell használni, de a feldolgozó munkatársak bármikor tehetnek javaslatot új tárgyszavakra. Egy-egy közleményhez

minimum 2, maximum 17 tárgyszó rendelhető. A kialakult átlag 5–6. A tárgyszavazásnál az az alapelv, hogy a legspecifikusabb fogalmakat adjuk meg, magasabb rendű gyűjtőfogalmakat csak akkor szabad használni, ha a közlemény több specifikus témával nagyjából azonos súllyal foglalkozik.

A feldolgozásra kerülő közleményeket, és azt, hogy közülük melyikről készít referátumot (körülbelül 30%), a feldolgozó munkatárs választja ki. A referátumba igyekszünk minél több konkrét megállapítást tenni (informatív referátum), az újszerűségeket kiemelni.

Az ISIS rendszer outputjai

A cikk írásakor a BIBLIO adatbázis több mint 42 ezer tételt tartalmazott, amely havonta 6–800 tétellel bővül. Erre az adatbázisra alapozva három szolgáltatási kört különíthetünk el: különböző szempontú indexek, a folyamatos tájékoztatás termékei és az eseti tájékoztatásé. A felsorolt összes szolgáltatásra és termékre jellemző, hogy számítógéppel készül.

I n d e x e k

Az indexek jellemzője, hogy előre meghatározott szempontú és szintű keresésekre alakították ki őket. Viszont különböző igényű, tudásszintű olvasók és könyvtárosok különböző célokra kívánják használni. Ezért alakítottunk ki mi is különböző rendezettségű, különböző részletességű és különböző szerkezetű indexeket.

- **Tárgyszókatalógus**, amely a téma szerinti keresést teszi lehetővé. Mivel ez a leggyakrabban használt keresési szempont, többféle formában érhető el:
 - képernyős terminálon interaktív üzemmódban,
 - nyomtatott formában listaszerűen,
 - mikrofilmlapon.

Képernyős terminál esetében beüthetjük a terminálon a keresett témát jellemző tárgyszó(ka)t, és a képernyőn egymás után megjelennek az adott tárgyszó(k)hoz tartozó dokumentumok adatai az *1. ábra* szerinti formában. Ezt az ún. on-line tárgyszókatalógust mágneslemezen tároljuk, de nyomtatott formájú változatát is elkészítjük.

A nyomtatott tárgyszókatalógus két részből tevődik össze: indexlista, amely tárgyszavak betűrendjében tartalmazza a tételazonosító sorszámot és a dokumentum eredeti címét (*2. ábra*)
tétellista, amely a tételazonosító sorszám növekvő sorrendjében közli a dokumentum összes jellemző adatát (*3. ábra*)

A mikrofilmlapon található tárgyszókatalógus a tárgyétet kivéve a tárgyszavak betűrendjében kumuláltan adja meg a dokumentumok teljes leírását (összes jellemző adatát).

- **Szerzői katalógus**, amely a szerzők nevének betűrendjében megadja a dokumentumok teljes leírását (4. ábra).
- **Címekatalógus**, amely a monográfiák címe szerint alfabetikusan rendezett (5. ábra).
- **Fordításkatalógus**, amely a folyóiratcikkekről készített fordításokról a forrás folyóiratok címe szerinti rendezettséggel ad felvilágosítást (6. ábra).
- **Folyóiratjegyzék**, amely évente cím szerinti betűrendben, a megjelenési hely és folyóirat kód feltüntetésével sorolja fel a tárgyévben beérkező folyóiratokat.
- **Raktári lista** a raktári számok sorrendjében.
- **Tárgyszólista**, amely az érvényes tárgyszavakat tartalmazza előfordulási gyakoriságukkal együtt.

42086

K

RAKT.SZ:C-12132

WILLIAMS, M.E., SZERK.

AMERICAN SOCIETY FOR INFORMATION SCIENCE

ANNUAL REVIEW OF INFORMATION SCIENCE AND TECHNOLOGY.

VOL.14.

INFORMATIKAI ÉS SZÁMÍTÁSTECHNIKAI ÉVKÖNYV 1979.

NEW YORK, KNOWLEDGE INDUSTRY PUBL., 1978. P.XIII,386.

CM.23.

/AMERICAN SOCIETY FOR INFORMATION SCIENCE/

BIBLIOGR. A FEJEZETEK VÉGÉN. NÉV ÉS TÁRGYMUTATÓ

P.285-332.

NYELV: AN

/INF. RENDSZER/ /INFORMATIKA/ /HELYZETKÉP/

/RENDSZERTERVEZÉS/ /ADATBAZIS KEZELŐ RENDSZER/

/KÖLTSÉGELEMZÉS/ /KÖNYVTÁRAK/ /ON-LINE ÜZEMMOD/

/LATIN-AMERIKA/

1. ábra

A katalógusok, ahol másképp nincs feltüntetve, havi gyakorisággal készülnek, és használatuk *ingyenes*. (Ezt az on-line módon használt tárgyszó-katalógus újszerűsége és az általában kialakulatlan üzemeltetési feltételek miatt kívánom aláhúzottan hangsúlyozni.)

Folyamatos tájékoztatás

Az ebbe a csoportba tartozó szolgáltatások lehetővé teszik a számítástechnikai szakirodalom folyamatos figyelését.

- **Témafigyelés (SDI)** a megrendelő kívánsága szerint szerkesztett egyedi profil vagy 71 standard profil alapján rendszeres időközökben (általában havonta). A témafigyelés eredményét listán küldjük el.
- **Számítástechnikai Szakirodalmi Tájékoztató**, a negyedévenként megjelenő referáló kiadvány a megelőző időszak valamennyi feldolgozott dokumentumának

- KÖNYVELŐGÉP
40809 MACHINES COMPTABLES, ORDINATRICES ET ORDINATEURS DE BUREAU. C
- KÖNYVTÁRAK
40313 PRAKTICKÉ VÝSLEDKY SLUŽEB SDI V CSSR. C
40429 ON TYPES OF SEARCH AND ALLCATION CP LIBRARY RESOURCES.
40430 ON-LINE SERIALS COLLECTION ANALYSIS. C
40466 UTILITY-THEORETIC INDEXING.
40508 COSTS AND BENEFITS OF LIBRARY INFORMATION; THE USER POINT OF VIEW.
40509 PRICING POLICIES IN ACADEMIC LIBRARIES.
40510 THE PSYCHOPATHOLOGY OF UNECONOMICS.
40511 SOURCES AND USES OF FUNDS OF ACADEMIC LIBRARIES.
40870 FORUMLE I POUR INFORMATICIENS.
40911 LE COMPARATOR FOUR BIBLIOTHEQUES.
41072 A SZAKMOK SZAKMAI BAZISKÖNYVTÁRAK BEHUTATASA.
41119 NÁVRH SPOLEČNĚHO VÝŽEMLNĚHO PORNÁTU.
41121 DVACET LET ORGANIZACE VTEI V ČESKOSLOVENSKU.
41123 DESET LET CIMNOSTI OBIS PRO INFORMACIJKU.
41124 SĚNATICKÁ TRANSFORMACE PRI ODVOZOVANI DOKUMENTU JAKO ZÁKLAD POSUZOVANI FAKTOVÉ CI CORUBENTOVÉ HODNOTY.
41358 WHITE HOUSE CONFERENCE ON LIBRARY AND INFORMATION SERVICES.
41538 BASTEI IN PROZEDURALEM AUSKUNFTSSYSTEMEN.
41558 CONGRESSIONAL RESEARCH RETRIEVAL COMBINES.
41749 NOVABLE HP MICROFICHE FROM OUTPUT. SLEEPING BEAUTY; MERLIN, A STATE OF THE ART REPORT.
KÖNYVTÁRAK K
40567 MŰSZAKI KÖNYVTÁROSI ALAPISMERTEK. 4. KIAD.
40580 KLASSZIFIKACIJA I KODIROVANIE INFORMACIJI.
42086 ANNUAL REVIEW OF INFORMATION SCIENCE AND TECHNOLOGY. VOL.14.
KÖNYVTÁRI KOLCSOMLÁS C
41745 SLEEPING BEAUTY; MERLIN, A STATE OF THE ART REPORT.
- KÖNYVÉSZTÉSDÉLEL C
40416 REGULATORY ADMINISTRATION; ENVIRONMENTAL PROTECTION AND THE CHANGING LOCAL POLITICAL SCENE.
41040 LASER ELIDA ATHOSPÁRU.
KÖNYVÉSZTÉSDÉLEL S
42116 INTERNATIONAL CODATA CONFERENCE. PROCEEDINGS OF THE - -, 6TH. SANTA FLAVIA, ITALY, 1978. MAJ. 22-25.
KÖZELITO MEGOLDAS C
40455 A HEURISTIC LOT SIZE REORDER POINT MOD' DECAYING INVENTORIES.
40458 OPTIMAL ORDER FOR APPROXIMATION OF
KÖZELITO MEGOLDAS S
40562 SÉMI-INFINITZ PROGRAMING. PP WORKSHOP. BAC HONNEF, 1978.
KÖZEPES MÉRÉTO SZGÉP C
41259 COMPUTER SYSTEMS SERV' NEEDS.
KÖZEPES VALLALAT C
40705 AU SICOB ESPAGN. QUELQUES MOUV' REVOLUTION C
40719 DIGITAL E.C.
40725 FINAL.
40797 HAWAII.
40822 100 C DES
40848 C'
40924
41710
KÖZEP'

- 41749
ROBINSON, S.
SLEEPING BEAUTY; MERLIN, A STATE OF THE ART REPORT.
A CSÉPKERŐZSÍKA-ALHÖT ALTO MERLIN KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉSI
RENDSZER.
PROG. AUT. LIB. AND IMP. SYST. /A/
14.K. 1.SZ. 1980. P.1-13, 412, B14.
NYELV: AN
- /KÖNYVTÁR/ /KÖNYVTÁRI KÖLCSÖNZÉS/ /ADATBÁZIS SZERVEZÉS/
/IMP. SZOLGÁLTATÁS/
- A BRITISH LIBRARY MERLIN SZÁMITÓGÉPES KÖNYVTÁRKEZELŐ
RENDSZERT 1975-BEN TERVEZTEK BEG ÉS 1979-BEN FELTETTÉK.
AZ ARCHIVÁLT VÁLTOZAT, AZ ELHARADI ÉS A TERVEZETT FUNKCIÓK
LEIRÁSA. A BESZERZÉSI, KATALÓGIKAI, KÖLCSÖNZÉSI,
INDEXELÉSI, NYILVANTARTÁSI STB. KÖNYVTÁRI FELADATOKBOL
KINÖVE INFORMÁCIÓ-PELDOLGOSÓ ÉS ADATBÁZISKEZELŐ RENDSZERRE
SZERVEZTEK. MODULÁRITÁS, VÁLTOZATOS IMPUT-ESZKÖZ ÉS
KARAKTERKÉSZLETEK, ON-LINE KATALÓGIKAI ÉS
TÖVÁBBPELJESZTÉS /ON-LINE KERESŐ SZOLGÁLTATÁSSA/ IDŐIGÉNYE.
- 41750
ASHPORD, J.M. -HATKIN, D.J.
REPORT OF A STUDY ON THE POTENTIAL USERS AND APPLICATION
AREAS FOR FREE TEXT INFORMATION ...
DESZÁHÓLO PIACKUTATÁSHOL SZABAD SZÖVEGKÉPESÉSBES
INFORMÁCIÓTÁMOLO- ÉS KERESŐ RENDSZEREK BRT
ALKALMAZHATÓSÁGÁT ILLTÖRÖ.
PROG. AUT. LIB. AND IMP. SYST. /A/
14.K. 1.SZ. 1980. P.14-23, 414, B12.
NYELV: AN
- /IMP. SZOLGÁLTATÁS/ /IMP. TÁBLÁS/ /IMP. VISSZAKERESÉS/
/ALKALMAZÁSOK/ /MAGY-BRITANNIA/ /TABULÁNY/
- 1981 VÉGÉIG MAGY-BRITANNIÁBAN KB. 2000 TÁJÉKOZTATÓ KÖZPONT
HASZAL SZABAD SZÖVEGKERESÉST. A JOVŐBBI FELHASZNÁLÓK AZ
INTÉZMÉNY TIPIUSA, A MEGVALÓ VAGY TERVEZETT SZABITÓGÉP
MAGYSAGA SZERINTI FELÖZTÁSBAN. SOFTWARE-CSONAGOK HOVÉKVO
SZERPE. SZAKIRODALMI SZOLGÁLTATÁS, HOSZAKI IMP. VÉRTÉS,
KERESKEDÉLMI LEVELEK ÉS ADATKERESÉS AK ELÖTÖRÖ.
SPECIÁLIS RENDSZEREK JOGI ADATÖRÖ, BIZTOSÁGI
VÉDŐSÖRÖ, ÁLTALÁBAN SZABÁLYOKBA VÖBÖTÖZÖM. A SZABAD
SZÖVEGKERESÉSBÉ VALÓ ÁTTÉRÉS IDÖKAI A FELHASZNÁLÓKAI A
SZÁNTÁSTECHNIKUSOK VIZONYLAGOS PASSZIVITÁSA B TÖRÖ.
KÖLTSÉGSZEREPÖNTÖK.

- HALL, J.
30421
RAKT.SZ:D-10317
HALL, J. - WILLIAMS, M.S.
PERSONNEL RELATIONS SURVEY.
TESZTVIZSGALATI LAPOK. SZEMÉLYI KAPCSOLATOK.
TEXAS, TELEOMETRICS INT'L. 1967. P.5,7, CH.27.
NYELV: AN PLD. 1 AR: 73.-
/TESZTELES/ /PSZICHOLÓGIA/ /PÁLYAALKALMASSÁGI VIZSGALAT/
- 30423
RAKT.SZ:D-10316
HALL, J. - WILLIAMS, M.S.
GROUP ENCOUNTER SURVEY.
TESZTVIZSGALATI LAPOK. CSOPORTHUNKAM VALÓ RESZVÖTEL.
TEXAS, TELEOMETRICS INT'L. 1973. P.11. CH.27.
NYELV: AN PLD. 1 AR: 146.-
/TESZTELES/ /PSZICHOLÓGIA/
- HALL, J.L.
37695
RAKT.SZ:C-11698 C-11699
HALL, J.L.
ON-LINE INFORMATION RETRIEVAL SOURCEBOOK.
ON-LINE INFORMÁCIÓ VISSZAKERESŐ FORRÁSGÖJTEMÉNY.
LONDON, ASLIB, 1977. P.XII,267, CH.23.
/ASLIB BIBLIOGRAPHY SERIES/
BIBLIOGR. P.209-242. SZERZÖI MUTATÓ P.245-250.
TÁRGYMUTATÓ P.253-267.
NYELV: AN PLD. 2 AR: 1054.-
ISBN: 05142-094-X PLD. 5 AR: 80.-
/INF. VISSZAKERESÉS/ /ON-LINE ÖZEMMOD/ /ADATBÁZIS/
/JEGYZEK/ /BIBLIOGRÁFIA/ /INF. SZOLGÁLTATÁS/
- HALLMAYNE SZENTIRMAY E.
24992
RAKT.SZ:D-9681 D-9682 D-9683 D-9684 D-9685
BUDINSZKY A. - HALLMAYNE SZENTIRMAY E.
SZIMBOLUMKEZELÖ PROGRAMOZÁSI NYELVEK.
BP. STAT.K. 1977. P.191, CH.28.
/KSH-SZAMOK/
BIBLIOGR. P.187.
NYELV: MA PLD. 5 AR: 80.-
ISBN: 963-7552-22-7 PLD. 5 AR: 80.-
/PR.NYELV/ /SZIMBOLUMOK/ /LISP NYELV/ /SNÖBOL & NYELV/

- ADVANCED ANS COBOL STRUCTURED PROGRAMMING.
24343
AZ ANS COBOL STRUKTURALT PROGRAMOZASNAL.
BROWN, G.D.
RAKT-SZIC-9506
/COBOL NYELV/ /PROGRAMOZAS/ /SOFTWARE FEJLESZTES/
/NYELVSZET/ /NUMERIKUS SZO/ /PROGRAM/ /SZERVEZES/
/INPUT-OUTPUT EGYSZEGER/ /NYOMTATO/
- OVANCED ANS COBOL WITH STRUCTURED PROGRAMMING.
30013
A MAGAS FOKU ANS COBOL STRUKTURALT PROGRAMOZASSAL.
BROWN, G.D.
RAKT-SZIC-10302
/COBOL NYELV/ /STRUKTURALT PROGRAMOZAS/ /KEZIKONYV/
/NYELVSZET/ /UTASITASKOSZLET/ /VEZERLES/ /FILE KEZELES/
- ADVANCED PROGRAMMING TECHNIQUES. A SECOND COURSE IN
PROGRAMMING USING FORTRAN.
32580
FEJLETT PROGRAMOZASI MODSZEREK. MASODIK SOROZAT A
FORTRAN PROGRAMOZAS FELHASZNALASAHOZ.
HUGHES, CH.E. -PELEGER, CH.P.
RAKT-SZIC-10445
/SOFTWARE FEJLESZTES/ /FORTRAN NYELV/ /PROGRAMOZASI
MODSZER/ /ALPROGRAM/ /ARITMETIKA/ /ADATSTRUKTURA/
/OPERACIOS RENDSZER/
- ADVANCES IN COMPUTER ARCHITECTURE.
31255
FEJLŐDÉS A SZÁMÍTÓGÉP ARCHITEKTURÁJÁBAN.
MYERS, G.J.
RAKT-SZIC-10480
/SZGÉP ARCHITEKTURA/ /DSZTALYOZAS/ /COMPILER/ /PR.NYELV/
/BÜRROUHS/ /OPTIMALAS/
- ONLINE. JOURNAL FOR INFORMATIONSPERARBEITUNG /NSZK/
<CONT.>
32313
HORDOZHATO ADATBANK RENDSZER KISSZAMITOGEPK ES FOLYAMAT
SZAMITOGEPK SZAMARA.
EIN PORTABLES DATENBANKSYSTEM FOR MINICOMPUTER UND
PROZESSRECHNER.
HENSELHANN, G. - HOHL, J.
RAKT-SZIF-10215
1978. 1/2.SZ. P.62-64, F:8.
/ADATBANK RENDSZER/ /KISSZAMITOGEP/ /FOLYAMATIRANYITO
SZGEP/
- 32652
A SZAMITOGEP, MINT INFORMACIOS GEP.
DER COMPUTER ALS INFORMATIONSMASCHINE.
SCHULZE, H.H.
RAKT-SZIF-10245
1977. 12.SZ. P.1036-1038, F:10.
/INFORMATIKA/ /NYELVSZET/ /SZINTAXIS/ /SEMANTIKA/
- 32660
MIKROPROCESSZOROK SOFTWARE-JE - ALKALMAZASI TEROLETEK
ES ESZKOZOK.
SOFTWARE FOR MIKROPROCESSOREN - EINSATZGEBIETE UND
WERKZEUGE.
MUSSTOPF, G.
RAKT-SZIF-10253
1977. 9.SZ. P.687-693, F:16.
/MIKROPROCESSZOR/ /SOFTWARE ELOALLITAS/ /ALKALMAZASOK/
- 32661
INTELLIGENS TERMINALOK A NYUGATNEMET PIACON.
INTELLIGENTE TERMINALS AM DEUTSCHEN MARKT.
RAKT-SZIF-10254
1977. 9.SZ. P.658, F:4.
/INTELLIGENS TERMINAL/ /NSZK/ /PIACI TREND/

bibliográfiai adatait tartalmazza. A tematikus keresést megkönnyíti, hogy a kiadvány első része tárgyszavak szerinti csoportosításban adja meg a dokumentumok eredeti címét és azonosító számát, második része pedig azonosító szám szerint növekvő sorrendben részletes bibliográfiai adatokat, magyar nyelvű címfordítást és esetenként referátumokat közöl.

- **Gyorsindex: Számítástechnika + Automatizálás**, amelyet az OMKDK-val közösen állítunk elő műcímek számítógépes permutálásával.
- **Könyv- és Fordításgyarapodási Jegyzék** a könyvtár új szerzeményeiből, negyedévenként.

Retrospektív keresés

A retrospektív keresés az adatbázis visszatekintő feltárása, amely a teljes BIBLIO adatbázisra, vagy annak egy meghatározott részére vonatkozik. A retrospektív keresésnél a felhasználó ad hoc igényeire mindig esetenként kell a keresőkérdést összeállítani. Ehhez nyújt óriási segítséget a BABILON azáltal, hogy a kereső-kérdés interaktív megfogalmazásával gyorsá, kényelmessé, könnyen módosíthatóvá teszi e műveletet és így a keresés minőségét is növeli.

A BABILON rendszerrel maguk az érdeklődők kereshetnek interaktívan, a terminál mellett elhelyezett segédletek használatával. Ezt egészíti ki a BABILON rendszer működési elvét, a keresés logikáját ismertető 15 perces színes TV film, amely a könyvtárban megtekinthető.

A képernyős terminálok segítségével megvalósított on-line üzemmódú keresés a szakirodalmi tájékozódás legkorszerűbb eszköze. A kérdező szakember kiválogatja az érdeklődési területét jellemző tárgyszavakat, ezek megfelelő összekapcsolásával megfogalmazza a keresőkérdést, amelyet a képernyős terminálon begépel. Válaszként azonnal megjelenik a képernyőn, hány olyan bibliográfiai tétel szerepel az adatbázisban, amelyre a keresőkérdést feltették. Ezekből mintát vehet, azaz megjelenítheti a képernyőn a dokumentumok bibliográfiai leírását, a dokumentumra jellemző tárgyszavakat, s ha van, a referátumot.

A mintavétel alapján módosítható a tárgyszavakból összeállított keresőkérdés, és tovább finomítható, szűkíthető szabad szöveges kereséssel – a keresett dokumentumok típusának, nyelvének, kiadási évének és egyéb kritériumainak meghatározásával. A végleges kialakított keresőkérdés lefuttatása kötegetelt üzemmódban eredményezi a találati listát, amit postán vagy személyesen kap meg a megrendelő.

Tapasztalatunk szerint az interaktív módon kialakított keresőkérdéssel lefuttatott retrospektív keresés már egy futtatás után kielégítő eredményt ad.

Következtetések

A számítástechnika könyvtári és tájékoztatási célú alkalmazása újszerű feladatok elé állítja az ott dolgozókat, új szemléletmódot, új ismereteket követel. A sikeres alkalmazás

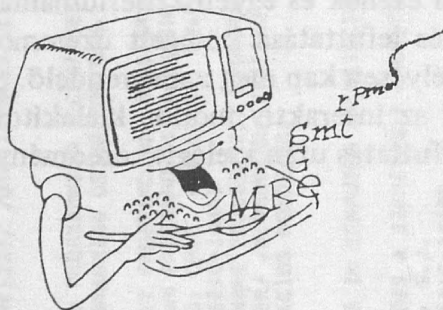
tehát a gazdasági és technikai előfeltételeken túlmenően, elsősorban a meglévő szakembergárda hozzáállásán ill. megfelelő új szakemberek biztosításán múlik.

A SZÁMOK-nál ezen feltételek megléte – az időszakos programozó hiánytól eltekintve – jó alapot adott a számítástechnika sikeres bevezetéséhez erre az új alkalmazási területre. A sikert főleg a tájékoztatási szolgáltatásainkat megrendelők számán mérjük le: mintegy 200 előfizető tart igényt a tájékoztatási termékeinket és szolgáltatásainkat komplexen tartalmazó Szakirodalmi Tájékoztatási Szolgáltatásra és további egyedi megrendelők egy-egy szolgáltatástípusra. Gyors és szelektív tájékoztatási szolgáltatásainkat a primér dokumentumok azonnali hozzáféréssel, fordítási és reprográfiai szolgáltatásokkal egészítjük ki, tesszük hatékonyabbá.

Jelenleg tájékoztatásunk bázisát a SZÁMOK Könyvtár állománya alkotja. De a tájékoztatási munka eredményességének növelése érdekében nem lehet figyelmen kívül hagyni az azonos profilú intézmények közötti együttműködés kérdését. A jövőben ezt szem előtt tartva szeretnénk bővíteni adatbázisunkat elsősorban a *hazai* publikált és nem publikált számítástechnikai szakirodalommal, és megfelelő gépi háttér esetén külső cégek számára kihelyezett terminálokon keresztül elérhetővé tenni a SZÁMOK szakirodalmi adatbázisát.

IRODALOM

1. PETHES Iván – TOLNAI György: BIBDOSZ. Komplex számítógépes könyvtári és dokumentációs rendszer. = Könyvtári Figyelő. 1978. 5.sz. 495–512.p.
2. SZABÓNÉ TÖRS Hanna: TEXT-PAC szabad szöveges információvisszakereső rendszer alkalmazása a KSH könyvtárában. = Könyvtári Figyelő. 1980. 1.sz. 31–43.p.
3. SCHIEBER, W. S.: Technical manual on ISIS. A generalised information storage and retrieval system designed at the International Labour Office. Stockholm, Staatskontoret, 1972. [4], 74 p.
4. LANCASTER, F. W. – FAYEN, E. G.: Information retrieval on-line. (A Niley-Becher and Hayes Series Book). Los Angeles, John Willey and Sons, Inc. 1973. 597 p.

A KMK TEVÉKENYSÉGÉRŐL 1980 és 1976–1980

PAPP ISTVÁN

A Könyvtári Figyelő szerkesztősége az utóbbi években most már hagyományosan lehetővé teszi, hogy a Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenységének néhány mozzanata a szélesebb szakmai közönség színe elé kerüljön, méghozzá nem szabályos és tényszerű éves jelentés formájában, hanem a hivatali beszámolót mintegy kiegészítő, a legfontosabb kérdésekre összpontosító, s a könyvtárügy általános fejlődési tendenciáihoz fűződő kapcsolatokat boncolgató – néha szubjektív – reflexió gyanánt.¹

Minthogy 1980 egy ötéves tervciklus záróéve volt, arra ösztönöz, hogy fogjuk rövidebbre a szorosán az elmúlt évre vonatkozó mondanivalónkat, s próbáljunk meg mérleget készíteni egy hosszabb időszakról is.

Mi történt 1980-ban?

Mint ahogyan korábban már beszámoltunk róla,² a KMK lassú szervezeti átalakulása nyugvópontra ért, s véleményünk szerint 1976-ban kialakult az a keret, amely a leg rugalmasabban illeszkedik a tartalomhoz, azaz jelenlegi funkciórendszerünkhöz. A szervezeti egységek, az egyes osztályok feladatkörei elv- és célszerűen különülnek el egymástól, s éppen a pontosan meghatározott illetékesség segíti elő, hogy összetett, több oldalú megközelítést igénylő munkálatokat osztályközi együttműködés révén lehet elvégezni. Indokolt tehát, s talán olvasóinknak is mélyebb bepillantást enged mindennapi életünkbe, ha ezúttal szervezeti rendünk szerint vesszük számba 1980 említést érdemlő törekvéseit, eredményeit; a részletes beszámolót külön füzetben tettük közzé.³

Hálózatfejlesztési osztály. Fő feladatának az országos szakfelügyelet működésében való részvételt, az ágazati irányítás szakmai támogatását és megalapozását tekintette. Aktív szerepet vállalt a különböző felülvizsgálatokban, a jogszabályelőkészítési munkálatokban. Véleményezte a Művelődési Minisztérium egyetértési hatáskörébe eső könyvtári szervezeti és működési szabályzatokat.

Az Országos Könyvtárügyi Tanács illetékes bizottságaival szorosán együttműködve, hosszas előkészületek után dolgozta ki javaslatát a tanácsi és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak szakmai irányelveinek korszerűsített változatára, s az egyetemi könyvtárak szakmai irányelveinek tervezetét. A módosításra vonatkozó javaslat a tanácsi könyvtárak esetében a jelenleg érvényben lévő szakmai irányelvek megvalósulási szintjének párhuzamosan folyó vizsgálatára épült.

Hagyományos módszertani tevékenységét az osztály magasabb színvonalon igyekezett folytatni. Jobban támaszkodott a könyvtárak, könyvtárosok öntevékenységre, kezdeményezőkézségére, s inkább ajánlotta, semmint előírta a gyakorlati munka eredményességét növelő módszereket. Figyelmét elsősorban a gyerekek, az idősek és az egészségileg hátrányos helyzetűek könyvtári ellátására, valamint a szakszervezeti könyvtárak szolgáltatásaira összpontosította.

Ellátta a könyvtárügyünkben egyre fontosabb szerepet játszó különféle tanácsok és bizottságok titkársági funkcióit, s kezdeti lépéseket tett a KMK koordinációs központi szerepköréből következő feladatok áttekintésére.

Könyvtártechnológiai osztály. Sikeresen támogatta az audiovizuális gyűjtemények és szolgáltatások fejlesztését, elsősorban a Könyvértékesítő Vállalat keretében megszervezett, katalóguscédula-szolgáltatással összekötött hanglemezárusítás szakmai megalapozásával.

Folytatta erőfeszítéseit az új bibliográfiai leírási szabályok hazai bevezetésének előmozdítására, szóban és írásban⁴ egyaránt.

További munkálatokat megalapozó felméréseket végzett néhány területen. Így részletesen elemezte a megyei könyvtárak munkaszervezetét és működési adatait, a megyei és városi, valamint a felsőoktatási könyvtárak gépesítettségi helyzetét, s nemzetközi adatgyűjtés alapján írta le a nagy közművelődési könyvtárakban működő szakrészlegeket.

Megbízhatóan, a könyvtárak megelégedésére látta el a könyvtárápítési és berendezési tanácsadó szolgálatot. Gondozta egy stenciles katalóguscédula-sokszorosító berendezés kísérleti kipróbálását.

Olvasáskutatási osztály. Erősödik tevékenységében a könyvtárszociológiai aspektus, mind nagyobb teret nyernek a könyvtár társadalmi szerepére és működésére vonatkozó vizsgálatok. Irányítása mellett több, a könyvtárak mindennapjait feltáró vállalkozás zajlott, amelyek közül néhányról már jelentés is olvasható.⁵

Három, hosszú távra szóló, alapozó jellegű kutatás a gyerekek olvasási kultúrájának kialakulásával, a házikönyvtárakkal, az irodalmi művek befogadásával foglalkozó vizsgálat; az előbbi kettő az összegezés fázisába érkezett, az utóbbi több rész tanulmányt eredményezett.

A kutatások és kísérletek eredményeinek gyakorlati hasznosítására különös figyelmet fordított az osztály: publikációkkal, közéleti és szakmai fórumokon, a könyvtárosképzésben és továbbképzésben való közreműködés révén igyekezett a könyvtári szolgálat fejlesztéséhez a maga módján hozzájárulni.

Allományépítési osztály. Az Új Könyvek folyamatos szerkesztése mellett előkészítette a szolgáltatás reformját, amelynek fő elemei a Magyar Nemzeti Bibliográfiával való szoros együttműködés, az imprimatúra-példányok alapján való tájékoztatás (ezzel az előrendelés lehetővé tétele), az új címléírási szabvány alkalmazása, végül a Könyvértékesítő Vállalat gépesítési terveihez való igazodás.

Meggyorsult a felszabadulás utáni könyvtermés válogatott, annotált, szakosított bibliográfiáinak szerkesztése: négy kötet nyomdába került, s két másik kötet kézírata is elkészült; továbbiak munkában vannak.

A helyismereti gyűjtemények kérdéseivel foglalkozó kiadványsorozat újabb kötetei a készültégek különböző fázisaiban vannak; az év során egy jelent meg.⁶

Oktatási osztály. Szakmai támogatást adott a könyvtárosképző szaktanfolyamot és a tanítóképző intézetek könyvtáros-népművelő szakát végzetek főiskolai államvizsgáihoz, s közreműködött a könyvtárosképzés reformmunkálataiban.

A hálózati központokban és a gimnáziumokban szervezett könyvtárkezelői tanfolyamok módszertani gondozásán túl szerzői kollektívát szervezett a szükséges tankönyvek és oktatási segédletek elkészítésére. Az oktatók számára konferenciákat rendezett.

Továbbképző tanfolyamokat indított, illetve fejezett be a hírlapok és folyóiratok kezeléséről, a tárgyszavas indexelő osztályozási rendszerekről, az audiovizuális dokumentumok kezeléséről, a szakirodalmi igény- és szükségletvizsgálatok módszertanáról, a gyerekkönyvtári munkáról, a szépirodalom könyvtári használatáról, a közművelődési könyvtári hálózatok módszertani munkájáról, az új bibliográfiai leírási szabvány alkalmazásáról.

Vezette az országos könyvtárügyi kutatásnyilvántartást, közzétette a könyvtárak bibliográfiai terveit, s az Országos Könyvtárügyi Tanács munkabizottsága részére javaslatot tett a VI. ötéves tervidőszak fő kutatási irányaira.

Kapcsolatszervezési osztály. Megszilárdította együttműködését a tömegkommunikáció intézményeivel, s ennek következtében nőtt a könyvtárügy reprezentációja a sajtóban, rádióban, televízióban. A magyar könyvtárügy fejlődését bemutató vándorkiállítását hét helyen mutatta be.

Hozzájárult ahhoz, hogy az olvasómozgalmak megalapozottabban és igényesebben folyjanak. Különösen az ifjúság körében meghirdetett olvasói pályázat sikere érdekében fáradozott, két kiadvánnyal is támogatta a könyvtárosok munkáját.⁷

Szakmai javaslatokat adott a Könyvértékesítő Vállalatnak központi propagandaanyagok előállítására. Irányította az országos könyvtári propagandabizottság munkáját, szerkesztette az Eseménynaptár módszertani rovatát.

Tájékoztatói osztály. Könyvtártudományi Szakkönyvtára szinten tartva szolgáltatásait erőteljesen fejlesztette a különgyűjteményeket, folytatta a katalógusrevíziót, mikrofilmlapra vitte a könyvtári és informatikai szakirodalom központi katalógusát. A napi könyvtári tevékenységre alapozva vállalkozott egyes kutató-fejlesztő munkákra is.⁸

Rendszeresen jelentek meg az osztály gondozásában lévő periodikus kiadványok, így a Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája, a Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom, a Könyvtári Figyelő, valamint szabadlapokon a könyvtári és információs munkában hasznosítható eszközökről és berendezésekről szóló tájékoztató. Jól szolgálta a nemzetközi kiadványcserét és a magyar könyvtárügy eredményeinek propagálását az angolul és oroszul megjelenő, a hazai könyvtári és informatikai szakirodalom javát tartalmazó referáló lap (Hungarian Library and Information Science Abstracts – Vengerszkaja literatura po bibliotekovedeniju i informatike).

Nagy, valamennyi osztályt mozgósító feladat volt az Országos Könyvtárügyi Tanács felkérésére végzett munka, amely részint a Művelődési Minisztérium VI. ötéves tervre szóló könyvtárügyi szakmai irányelvei előmunkálatait⁹ jelentette, részint pedig – különböző fórumok állásfoglalásai és közel hatvan írásos hozzászólás alapján átdolgozva és továbbfejlesztve – egy hosszabb távra szóló cselekvési és fejlesztési program tervezetét¹⁰ eredményezte. Kedves kötelességünk, hogy e helyen is megköszönjük mindazok fáradozá-

sát, akik a könyvtárügy iránt érzett felelősségtől áthatva hasznos észrevételeikkel támogatták munkánkat; e széleskörű társadalmi segítség nélkül aligha tehattünk volna eleget a megbízásnak.

Mérleg 1976–1980-ról

Ha visszapillantunk az eltelt öt évre, némi elégedettséggel állapíthatjuk meg, hogy nagyjából és egészében követtük a középtávú tervünkben kijelölt utat, sikerült a magunk elé tűzött feladatok nagyobbik részét megvalósítani. Elégedettségünk azonban csak akkor lenne teljes, ha a magyar könyvtárügy, amelynek szolgálatára rendeltettünk, véleményt mondana arról, hogy azt tette-e a KMK, amire szükség volt, elmulasztott-e valami fontosat, öncélú vállalkozásokra pazarolta-e energiáit, megtett-e minden tőle telhetőt, és felmentő ítéletet hozna, sőt megerősítve hitünket abban, hogy szüksége van ránk, megbízást adna egy újabb időszakra.

Sajnálatos azonban, hogy ilyesfajta visszajelzés nem jelent meg szaksajtóinkban, s más szakmai fórumok sem foglalkoztak a KMK tevékenységével. (Az 1979. évi felülvizsgálat jelentése még nem áll rendelkezésünkre.) Pedig egyfelől a művelődési kormányzat szervezetében és munkastílusában bekövetkezett-bekövetkező változások, másfelől a magyar könyvtárügy fejlődésének eredményei egyaránt indokolják, hogy az általuk képzett koordinátarendszerben a KMK tevékenysége és feladatköre a jövőre nézve megvizsgáltság és újrafogalmaztassék. Ami nem jelent föltétlenül radikális változtatást, hanem esetleg csak bizonyos kezdeményezések megerősítését, elhalt funkciók lenyesését, fontossági sorrendek kijelölését stb. Addig, míg ez meg nem történik, egyedül ötéves tervünket¹¹ használhatjuk mérceként, ha számadásról van szó.

Véleményünk szerint meghatározó szerepet töltöttek be tevékenységünkben azok a komplex feladatok, amelyeket kiemelt fontosságúaknak ítéltünk, s haszonnal tettük oda a magunk garasait is a munkások és a fiatal korosztályok könyvtári ellátásának fejlesztéséhez, a könyvtári szolgálat ideológiai-politikai színvonalának emeléséhez, a pedagógiai és információs funkció kibontakoztatásához, a könyvtári rendszer egységének erősítéséhez, a távlati tervek időarányos részének megvalósításához, a technológia korszerűsítéséhez, a könyvtárosok kiképzéséhez, a könyvtárügy anyagi alapjainak megszilárdításához, az új könyvtári alapjogszabályok rendelkezéseinek gyakorlatba való átültetéséhez. (Éves jelentéseink, – amelyek némi késéssel az Országos Széchényi Könyvtár évkönyveiben is olvashatók, – talán felmentenek a részletes bizonyítás kötelezettsége alól.) Még akkor is, ha képtelenek voltunk az ötéves terv minden előirányzott feladatát teljesíteni. Nem akarjuk most mentegetni magunkat a menet közben érkezett, előre nem látható feladatokkal, személyzeti nehézségekkel; tény az, hogy egyes programok végre nem hajtásának legfőbb oka a túl ambiciózus tervezés volt, vagyis amikor vágyaink – amelyek mögött esetleg objektív könyvtári szükségletek rejlettek, – vagy meghaladták felkészültségünket és kapacitásunkat, vagy más könyvtárügyi szervek által eredményesebben voltak megvalósíthatók, vagy egyszerűen nem voltak összhangban a feltételekkel, könyvtárügyünk tényleges fejlettségi színvonalával. A tervhez mért elmaradások elsősorban a kutatás-fej-

lesztés különböző területein mutatkoznak, s szolgáltatásaink fejlesztésében is a kitűzött-höz képest szerényebb célt tudtunk megvalósítani.

Amikor az elmúlt öt évre szóló tervet készítettük, számba vettük funkciórendszerünket, s megkíséreltük az egyes funkciók szerint elrendezni tennivalóinkat. Észre kellett azonban vennünk, hogy csak igen kevés feladat illeszthető egyértelműen valamely funkcióhoz, mivel többségükben összefonódva tükröződik meglehetősen heterogén funkciórendszerünk. Mindennapos tapasztalatunk, hogy lehetetlen, de előnytelen is mereven elválasztani egymástól ugyanannak a feladatnak kutatási-kutatásszervezési-módszertani-szakfelületei stb. vonatkozásait, ezért tematikus rendben (alapul véve az országos könyvtári kutatási terv csoportosítását) soroltuk fel a feladatokat. Minthogy éves beszámolóink, s a Könyvtári Figyelőben közölt, már hivatkozott elemzéseink mondanivalójukat tárgyuk szerint adják elő, most hadd vessünk **f u n k c i ó i n k s z e m s z ö g é b ő l** egy pillantást az elmúlt tervidőszakra.

Az országos szakfelületek szakmai támogatása. Amióta a KMK (hozzáértve előd-intézményeit is) fennáll, soha nem volt kétséges, hogy a könyvtárügyért ágazati felelősséget viselő minisztérium illetékes szakosztályának „legközelebbi munkatársa”. Mindig első kötelességünknek tekintettük a könyvtárpolitikai döntések szakmai előkészítésében való közreműködést, az országos szakfelület támogatását. Ugy látjuk, hogy az utóbbi években fokozódó mértékben támaszkodott a Művelődési Minisztérium a KMK-ra, s igyekeztünk is a megnövekedett kívánalmaknak eleget tenni olyan munkák elvégzésével, mint jogszabályelőkészítések, vizsgálatokban való részvétel vagy vizsgálatok önálló lefolytatása, fejlesztési koncepciójavaslatok kidolgozása, az Országos Könyvtárügyi Tanács egyes bizottságai és egyéb testületek titkársági feladatainak ellátása stb.

A könyvtárügy társadalmi képmásának alakítása. Ebben az időszakban vettük igazából tudomásul, hogy nagyobb és összetettebb az a feladat, amit korábban könyvtári propaganda címkével szoktunk jelölni. Már régen nem azonosítjuk a könyvtár pedagógiai szerepkörét a propagandatevékenységgel, s kutatások és kísérletek szilárd alapjára helyeztük. Hasonló módon kellett megközelítenünk, bár még gyakorlatiasabban a könyvtárügy, a könyvtárak társadalmi kapcsolatrendszerét is. Fő feladatunknak azt tekintettük, hogy a társadalom tudatában korszerű könyvtárképet alakítsunk ki; ennek érdekében sikerült jó munkakapcsolatokat kiépíteni a tömegkommunikáció minden intézményével, amelyekben megértő és készséges partnerekre leltünk. A társadalmi kapcsolatok erősítése jegyében zajlottak le a sikeres olvasómozgalmak és pályázatok, amelyek lebonyolításához módszertani segítséget nyújtottunk a könyvtáraknak.

A könyvtárközi kooperáció ösztönzése. Itt a katalizátor szerepe hárult ránk, mert e funkcióra különösképpen áll, ami valamennyire érvényes: önmagunkban semmire sem megyünk; a könyvtárak tevékeny közreműködése, felelőség- és munkavállalása jelenti bármely könyvtárügyi érdekű feladat végrehajtásának döntő feltételét. Biztos, hogy kevesebb történt a könyvtárközi kooperáció előmozdítása ügyében, mint amennyit szeretnünk volna, s mint amennyi szükséges lett volna, de nem biztos, hogy sokkal kevesebb annál, mint amennyi lehetséges volt. A lehetőség határait személyi (hozzáállás, szemléletmód) és tárgyi tényezők (jogszabályok, anyagi-műszaki bázis, személyzet) jelölték ki. Mégis, a kezdeti eredmények bizakodással tölthetnek el bennünket a jövőre nézve: műkö-

dik jónéhány ellátási rendszer, megjelentek a kettős funkciójú könyvtárak, vannak kooperáción alapuló vállalkozások és szolgáltatások, továbbképzések és kutatások, a Könyvtári Szemle hasonmás-kiadása több könyvtár közös munkájaként indult meg stb.

Szakmai konzultáció. A szűkebb értelemben vett módszertani munkában – a konkrét feladatokhoz nyújtott szakmai segítségben – kettős alapelv vezérelt bennünket. Az egyik az, hogy csak annak a könyvtárnak érdemes módszertani segítséget nyújtani, amelyik elszánta magát a változtatásra, a továbblépésre, s nem szabad komolyan venni az olyasfajta sirámokat, hogy „változtattunk volna, ha kaptunk volna támogatást, de ránk se nézték”. A másik pedig az, hogy a célravezető megoldást nem az orákulum kinyilatkoztatása rejti, hanem csakis közös erőfeszítéssel, konzultációkkal, vitákkal, nézetcsereikkel és közös munkával (amelyből általában az érdekelt könyvtár vállalja a nagyobbik részt) lehet megtalálni. Ez az alapállás nagyon gyümölcsözőnek bizonyult akár munkaszervezeti módosításokról, akár fejlesztési tervekről, akár információtároló és -visszakereső rendszerek tervezéséről, akár könyvtárépítési és berendezési programról stb. volt szó.

Szolgáltatások. Kapacitásunk közel ötven százalékát kötik le azok a folyamatos tevékenységek, amelyeket egyszerűen azért nem hagyhatunk abba, mert beleépültek a könyvtárügy organizmusába. E szolgáltatások egyik csoportja a közművelődési könyvtárak állománygyarapítását és feltáró munkáját segíti, a másik pedig a könyvtárügy szakirodalmi információs bázisát jelenti. Régi-régi követelése volt a könyvtáraknak, hogy a könyvek mellett egyéb dokumentumokat is terjesszen a Könyvértékesítő Vállalat. E tekintetben igazi áttörésről számolhatunk be, s magunk is sokat tettünk a szakmai előkészítés terén. Nagy eredménynek tekintjük azt is, hogy megkezdődött az Új Könyvek szakosított kumulációinak szerkesztése és megjelentetése, ami főleg a kiskönyvtárak és ellátási rendszerek katalógusproblémáinak megoldásához nyújt majd segítséget. A könyvtári és informatikai szakirodalmi információs szolgáltatásaink bázisa a Könyvtártudományi Szakkönyvtár, amely korábbi válságos évek után megújult ebben az időszakban; így épülhettek rá szilárdan információs kiadványaink, s így bonyolíthatta le általános megelégedésre a jelentősen megnövekedett olvasói forgalmat. Információs kiadványaink létjogosultságát az előfizetők és a cserepartnerek növekvő száma bizonyítja. A Könyvtári Figyelő minden szerkesztési munkáját magunkra vállaltuk.

Kutatás, kutatásszervezés. Kétségtelen, hogy a kutató-fejlesztő munkálatok tekintélyes részt foglalnak el tevékenységi körünkben, de sokkal szerényebbet, mint sokan gondolják. Azzal már régen leszámolt a KMK, – ha egyáltalán fölvetődhetett komolyan, – hogy valamennyi érdemleges kutatás keretében folyjék; még kutatásszervezési funkciója sem lehet ilyen terjedelmű. Az utóbbi évek tapasztalatai azonban arra is megtanítottak bennünket, hogy igazán eredményes kutató-fejlesztő munka csak műhelykeretben folyhat (ezt bizonyítják olvasás- és könyvtárszociológiai vizsgálataink), más területeken, amelyekre csak egy-egy munkatárs rész-energiája jut, meg kell elégednünk a kutatásszervezési funkcióval (vagy még ezt is inkább illetékesebb intézménynek engedjük át), s magunk csak egy-egy kutatási program lebonyolítására, a fejlődés nyomon követésére, módszertani-alkalmazási feladatokra vállalkozhatunk.

Képzés, továbbképzés. Legegybehangzóbb elismerésben talán éppen ennek a funkcionknak a teljesítése részesült, noha régi törekvése a magyar könyvtárügynek, hogy a könyvtárosképzés és -továbbképzés integrálódjék az oktatási rendszerbe. Ennek a tervidőszaknak a legtöbb feladatát az a váltás adta, amelynek eredményeképpen megszűntek a könyvtárosképző szaktanfolyamok, s létrejöttek a könyvtárkezelői tanfolyamok a gimnáziumokban és hálózati központokban. E változás egyik következménye volt, hogy a könyvtárosképző szaktanfolyamot és a tanítóképző intézetet könyvtáros-népművelő szakon végzettek főiskolai államvizsgát tehettek; ezen államvizsgák előkészítésében, megszervezésében igen nagy részt vállaltunk. Beváltak a hosszabb (egy-négy féléves) továbbképző tanfolyamaink, amelyeket a könyvtári gyakorlat igényei szerint szerveztünk. Eredményként könyveljük el azt is, hogy a könyvtárosképzéssel foglalkozó oktatási intézmények tényleges partnerként fogadtak el bennünket, s számítanak ránk a tananyagokra és oktatási módszerekre vonatkozó reformmunkálatainkban, tankönyvként és oktatási segédletként használják kiadványainkat, végül, de nem utolsó sorban munkatársaik oktatóként és kutatóként közreműködnek továbbképző tanfolyamainkon és vizsgálatainkban.

Szabványosítás. Nyilvánvaló, hogy a jelen körülmények között nem miénk a vezető szerep a szabványosításban. Sőt adottságaink következtében nehezen vállalhattuk volna el felelősséggel a legegésőbbben szükséges szabványok közül egyik-másik kidolgozását. Viszont véleményezéssel, bizottsági tagsággal közreműködtünk a nemzetközi és a hazai szabványosítási munkákban. Ennél is fontosabb volt azonban közvetítő szerepünk (konferenciák, tanfolyamok rendezése, konzultációk tartása, kiadványok megjelentetése), amellyel elősegítettük a szabványok elterjedését és alkalmazását. Egyes pontokon még ennél is tovább merészkedtünk: az ISBD elvei alapján módszertani útmutatókat adtunk ki olyan dokumentumok leírására, amelyekre nézve magyar szabvány csak a távolabbi jövőben várható.

Kiadói tevékenység. Kétségtelen, hogy a legtöbb könyvtári tárgyú kiadvány nálunk, pontosabban gondozásunkban jelenik meg. Ha ötéves kiadványtermésünket tekintjük, tematikailag meglehetősen kiegyensúlyozottnak ítéelhetjük, s műfajú változatossága (monográfia, tankönyv, szakirodalmi szemle, oktatási segédlet, módszertani útmutató, adatgyűjtemény stb.) is megfelel a könyvtárügy sokrétű igényeinek. Ha kiadványaink hasznosságát azon mérjük, elfogynak-e, meg lehetünk elégedve, ám tudjuk, hogy vevőkörünk sokszor elnéző a színvonalat illetően. Több ízben szövetkeztünk egy-egy könyvtárral egy adott kézirat megjelentetésére: ez az együttműködés haszonnal járt mindkét fél számára.

Nemzetközi kapcsolatok. Helyzetünknel fogva nem egy intézményt, hanem a magyar könyvtárügyet képviseljük a nemzetközi porondon. Kötelességünknek tartottuk hazai eredményeink széleskörű megismertetését, s készséggel tettünk eleget azoknak a kéréseknek, amelyek a külföld érdeklődésének felénk fordulását jelezték, lettek légyen ezek írásbeli megkeresések, egyéni és csoportos látogatások vagy tanulmányutak stb. Szolid és tartós kapcsolatok kialakítására törekedtünk, könyvtárügyünk „hitelképességének” növelésére. Angol és orosz nyelvű referáló lapunk, külföldi kiállításaink, külföldi

partnerekkel közösen végzett kutatásaink, nemzetközi konferenciákon való szerepléseink, bekapcsolódásunk a nemzetközi könyvtári életbe, külföldön megjelent publikációink stb. jelzik erőfeszítéseinket.

A múlt bizonyos mértékig mindig meghatározza a jövőt, az elmúlt öt évben végzett tevékenységünkől bizonyos mértékig következik, hogy mit kell tennünk az elkövetkező években. A megrendeléseket továbbra is a könyvtárügy adja, amely viszont a társadalom szükségleteihez kell, hogy igazodjék. A mi dolgunk, hogy funkciórendszerünket, szervezetünket és munkánkat a könyvtári megrendelésekhez igazítsuk, s így szolgáljuk közvetlenül a könyvtárakat, s közvetve a társadalmat.

JEGYZETEK

1. A KMK tevékenységéről szóló beszámolókat ld. Könyvtári Figyelő 1977. 1–2.sz. 121–126.p., 1978. 3.sz. 262–273.p., 1979. 3.sz. 279–292.p., 1980. 3.sz. 269–280.p.
2. PAPP István: A KMK tevékenységének néhány vonásáról 1978. = Könyvtári Figyelő. 1979. 3.sz. 279–292.p.
3. Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ beszámolója az 1980. évről. Bp. 1981. 25 p.
4. Hangfelvételek bibliográfiai leírása. Útmutató. (Összeáll. VARGA Ildikó. Tanácsadó FÜGEDI Péterné.) Bp. 1980. 29 p.
ISBD/NBM. A nem-könyv anyagok nemzetközi szabványos bibliográfiai leírása. (Ford. FARAGÓ Lászlóné. A kiadványt gondozta VARGA Ildikó.) Bp. 1980. 99 p.
5. BARANYI Imre – PÁPAY Zsuzsa: Kísérlet a könyvtári tájékoztatás színvonalának mérésére. (Kiad. a KM Tudományos Koordinációs Bizottság megbízásából a KMK.) Bp. 1980. 53 p.
KAMARÁS István: Oknyomozás és célkeresés. Halasiak művelődéstérképe előtt. = Forrás. 1980. 8.sz. 47–64.p.
KAMARÁS István: Oázis a futóhomokon. = Forrás, 1980. 9.sz. 48–65.p.
KAMARÁS István: Szembesítés. = Mozgó Világ. 1980. 11.sz. 104–105.p.
MARUSZKI József: A dunaújvárosi Munkás Művelődési Központ és Könyvtár környezete és munkája. („Esett tanulmány”) Bp. 1980. Művelődéskutató Intézet. 44 p.
6. A helyismereti munka kérdései. Helyismereti tanácskozások. (Összeáll. és szerk. VAJDA Kornél.) Bp. NPI, 1979. 78 p.
7. Könyv- és könyvtárhasználati játékok, vetélkedők forgatókönyvei. Példatár foglalkozásvezetőknek. (Szerk. SZURMAY Ernő.) Bp. – Szolnok, OSZK KMK – Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár. 1980. 124, XXVII p.
Olvasó ifjúságért. 1980–1981. (Szerk. PELEJTEI Tibor.) Bp. 1980. 100 p.
8. Mikrofilmlapok bibliográfiai leírása. Útmutató. (Kidolgozta TREMKÓNÉ MESZLENY Mária. Szerk. VARGA Ildikó.) Bp. 1980. 79 p.

9. Javaslat a könyvtárügy cselekvési és fejlesztési programjára. Irányelvek a VI. ötéves tervidőszakra. Tervezet. (Összeáll. PAPP István.) Bp. Országos Könyvtárügyi Tanács, 1980. 61 lev.
10. A magyar könyvtárügy cselekvési és fejlesztési programja. Irányelvek a távlati tervezéshez. Tervezet. (Összeáll. és szerk. PAPP István.) Bp. Országos Könyvtárügyi Tanács, 1980. 82 p.
11. Az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenységének fő irányai a VI. ötéves terv időszakában (1981–1985). Tervezet. Bp. 1980, 16 p.

**INFORMATIONSBULLETIN DER TEILNEHMER
DER KONFERENZ DER BIBLIOTHEKARISCHEN
HOCHSCHULAUSBILDUNG**

**BULLETIN D'INFORMATION DES PARTICIPANTS
DE LA CONFÉRENCE SUR L'ENSEIGNEMENT
SUPÉRIEUR DE BIBLIOTHÉCAIRES**

**ИНФОРМАЦИОННЫЙ БЮЛЛЕТЕНЬ
УЧАСТНИКОВ КОНФЕРЕНЦИИ ПО ВЫСШЕМУ
БИБЛИОТЕЧНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ**

**INFORMACNI BULLETIN UCASNIKU
KONFERENCE O VYSOŠKOLSKÉM
KNIHOVNICKÉM VZDELÁNI**

**A FELSŐFOKÚ KÖNYVTÁROSKÉPZÉSI
KONFERENCIA
RÉSZTVEVŐINEK TÁJÉKOZTATÓJA**

6.

Budapest, 1980

1959-től immár hatodik alkalommal jelenik meg tájékoztató kiadvány a szocialista országok felsőfokú könyvtárosképzési szakembereinek konferenciáiról. Jelen dokumentum – amelyet az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke állított össze – az 1974-es, Budapesten tartott konferencia anyagát tartalmazza, és az 1964–1974 közötti időszak felsőfokú könyvtárosképzését tekinti át. Külön fejezetet szentel az információs szakemberképzés kérdéseinek. A konferencia időpontja és a kiadvány megjelenése között sok év telt el, ezalatt e témakörben több, aktuálisabb publikáció látott napvilágot, így részletes ismertetésével nem foglalkozunk, de úgy gondoljuk, hogy mint retrospektív forrás *figyelemre méltó*.

ÚJABB EREDMÉNYEK A NEMZETKÖZI KÖNYVTÁRÜGYÉRT Az IFLA az 1970-es években

FEIMER ÁGNES

A Könyvtáros Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége (az IFLA) „nem gazdasági célú, független, nem-kormányközi nemzetközi szervezet. Célja előmozdítani a nemzetközi megértést, együttműködést, véleménycserét, kutatást és fejlesztést a könyvtári tevékenység minden területén – beleértve a bibliográfiát, az információ-szolgáltatást és a könyvtárosok képzését is –, továbbá célja, hogy olyan szerv legyen, amely a könyvtárügyet nemzetközi érdekű ügyekben képviseli” – mondja ki az IFLA alapszabályának¹ második paragrafusa.

A hazai könyvtáros közvélemény szakfolyóirataink hasábjain rendszeres tájékoztatást kapott arról, mit tett a szervezet és tagsága a fenti cél elérése érdekében, mégis időszerűvé vált az elmúlt évek eredményeinek összefoglalása annál is inkább, mivel *Gombocz István* összefoglaló könyvének² megjelenése (1972) óta olyan világméretű programok megvalósításának és a szervezeti élet olyan mértékű megváltozásának lehetünk tanúi, amelyek jelentősen hozzájárulnak a szövetség hatékonyabb tevékenységéhez, az egész világra terjedő könyvtári együttműködéshez.

Az IFLA neve az utóbbi években szorosán kapcsolódik két betűszóhoz: az UBC-hez és az UAP-hoz. Ez a két rövidítés jelöli a szervezetnek azt a két hatalmas programját, amelynek jegyében olyan kiemelkedő eredmények születtek, mint például a dokumentumok nemzetközi bibliográfiai leírási szabályzatai (ISBD-k), a géppel olvasható adatok egységes nemzetközi csereformátumának (UNIMARC) kidolgozása stb. Ebben az időszakban került sor az Unesco közművelődési könyvtári manifesztumának átdolgozására, valamint az erre alapuló ellátási normatívák első (1973) és második (1977) kiadására. A szövetség részt vett, illetve részt vesz olyan nagy, nemzetközi akciókban is, mint például a Nemzetközi Könyvév, az UNISIST program, együttműködik olyan nemzetközi szervezetekkel, mint a FID, az ISO, az Unesco, WIPO, ICA, ICSU stb.

A fejlődő országok könyvtárügyének támogatása az 1970-es években konkrétabb formákat öltött: 1971-ben a liverpooli konferencia előtt rendeztek először szemináriumot 30 afrikai és kelet-ázsiai résztvevő számára „A fejlett könyvtárügy újabb eredményei” címmel. 1973 óta ezek a szemináriumok rendszeressé váltak. Ugyancsak 1971-ben megalakult a fejlődő országokkal foglalkozó munkacsoport (Working Group on Developing Countries, titkársága Kuala Lumpur-ban). Az új alapszabály értelmében 1977-ben létrejött a három nagy földrajzi területnek megfelelően (Ázsia, Afrika, Latin-Amerika és a Karib-tenger) a három szekciót magába foglaló Regionális Tevékenység Osztálya.

Az 1970-es évek első felében készült el az IFLA első középtávú szakmai terve (1975–1980), a következő időszakra (1981–1985) szóló program összeállításán most dolgozik a Szakmai Tanács, amelyet az ideai lipcsei közgyűlésen terjesztenek a tagság elé.

1975-től jelenik meg rendszeresen az *IFLA Journal* (az 1974. évi washingtoni közgyűlésen mutatták be a tagságnak a próbaszámot). A folyóirat fő feladata, hogy az IFLA tagságát, a nemzetközi könyvtáros társadalmat tájékoztassa az IFLA tevékenységéről szóló cikkek, tudósítások és hírek közlésével, valamint olyan témákról, amelyek a szervezet programjával kapcsolatosak. Az *IFLA Journal*-nek nem célja, hogy tudományos folyóirat legyen, nem szándékozik más nemzetközi szakfolyóiratok versenytársa lenni (pl. *Unesco Bulletin for Libraries*, *International Library Review*, *Libri*), figyelmét az IFLA-ra koncentrálja.³ Két fő részből áll: cikkek és hírek. A cikkek az IFLA szakmai tevékenységével foglalkoznak, a hírek rovat tulajdonképpen a korábbi *IFLA News* szerepét folytatja, elsősorban az IFLA szervezeti életéről tájékoztat és annotációkat közöl az IFLA-kiadványokról.

A szervezet magasabb színvonalú, elmélyültebb tevékenysége új szervezeti kereteket követelt. Évek során a konferenciákon résztvevők száma oly mértékben megnőtt, hogy az már-már a szakmai színvonal rovására ment. Egyre több szekció, alszekció, munkacsoport létesült, a szervezeti egységek közötti koordináció nehézkessé vált. Fontos kérdés lett a gazdasági függetlenség megteremtése – mint ismeretes, a szövetség több szerv támogatását élvezi, többek között az amerikai *Council on Library Resources*-ét is –, ennek érdekében növelni kellett saját bevételét. Ezt célozta a tagdíjak felemelése.

Mindezek a problémák szükségessé tették az alapszabály felülvizsgálatát, ennek eredményeként új alapszabály kidolgozását, amelynek első változata már az 1975. évi oslói konferencia egyik vitadokumentuma volt, de csak az 1976. évi lausanne-i közgyűlésen történt elfogadás után lépett érvénybe.

A régi és az új alapszabály

„Abban az évben, amelyre visszatekintünk, az IFLA olyan elhatározásokra jutott, amelyeket a történészek majd merésznek és drámainak neveznek, de – remélhetőleg – jelentős hozzájárulásnak az egész világra kiterjedő tényleges könyvtári együttműködéshez is” – így jellemzi az új alapszabály bevezetésével történt változásokat az IFLA 1976 júliusa és 1977 júliusa közötti időszakról szóló jelentése.⁴

Melyek ezek a „merész” és „drámai” változások? Egyrészt a tagság különböző kategóriáira, a tagok kötelelességeire, jogaira (többek között a szavazati jogra) vonatkoznak, másrészt az IFLA szervezeti felépítését érintik.

A szövetség a régi és az új alapszabály szerint is *tagokból* és *társult tagokból* áll. Az új szabályzat azonban a tagegyesületeken és a tagintézményeken kívül a tagok közé sorolja a tiszteletbeli tagokat is, akik egyrészt tiszteletbeli elnökök (az IFLA korábbi elnökei) és tiszteletbeli tagok (olyan személyek, akiknek kiemelkedő érdemei vannak a könyvtárügy területén vagy a szövetségben végeztek kiemelkedő tevékenységet). A tiszteletbeli tagoknak a tagegyesületekével és tagintézményekével azonos jogai vannak (szavazati joguk is!).

Társult tag – a korábbi alapszabállyal ellentétben – nemcsak intézmény lehet, hanem a szövetség céljai iránt érdeklődő és azokat támogató egyén is. A társult tagoknak továbbra sincs szavazati joguk a közgyűlésen. Aszerint, hogy hány szekcióban jegyeztetik be magukat, több-kevesebb tagsági díjat fizetnek, és mint szekciótagok, a szekcióban szavazati joggal rendelkeznek. Újdonsága az alapszabálynak az úgynevezett tanácsadói jogállás (consultative status) elismerése. A szövetség konzultatív státuszban ismerheti el a nemzetközi és multinacionális könyvtáregyesületeket és rokon- vagy határterületeken működő nemzetközi egyesületeket (pl. a FID, az ISO, az ICSU stb.). Ezek a testületek tagsági díjat nem fizetnek, de tanácskozási joggal meghívják őket az IFLA rendezvényeire, és – a tagokhoz, társult tagokhoz hasonlóan – részesülnek a szövetség tevékenységének hasznaiból.⁵

Másként alakult a szavazati jog meghatározása is. A tiszteletbeli és intézményi tagoknak egy-egy szavazatuk van. A könyvtár- vagy könyvtáros egyesületek szavazattöbbségének biztosítása céljából a fizetett tagdíjjal arányosan állapították meg számukra a szavazatok számát, amelyet az egy országban működő egyesületek belső megállapodás alapján osztanak el egymás között. Az egyesületek országonként legalább öt szavazattal rendelkeznek. A korábbi „egy ország – egy szavazat” elv helyett tehát az „egy ország – több szavazat” elv érvényesül, így Magyarország is az eddigi egy szavazat helyett tízzel rendelkezik.⁶

A szövetség legfelsőbb szerve a Közgyűlés, amelynek üléseire minden tagot, társult tagot és tanácsadói jogállással rendelkező testületet meg kell hívni. A közgyűlés legalább kétévenként rendes ülést tart a Végrehajtó Tanács által meghatározott helyen és időpontban. (A régi alapszabály szerint minden évben legalább egy ülést kellett tartania.) Az igazgatást a régi szabályzat szerint az elnökből, a hat alelnökből, a pénztárosból és a szavazati joggal nem rendelkező főtitkárból álló elnökség végezte. Ma ezt a funkciót a Végrehajtó Tanács (Executive Board) látja el, amelynek tagjai a szövetség elnöke, a Szakmai Tanács elnöke és a Közgyűlés határozata alapján legalább öt, legfeljebb hét további személy. Korábban a megbízatások három évre szóltak és a tisztségviselők újraválaszthatók voltak. Az új alapszabály szerint az elnököt és a Végrehajtó Tanács tagjait a Közgyűlés négy évre választja meg, és ugyanarra a tisztségre csak egy következő kétéves időtartamra választhatók újra. A szövetség jelenlegi elnöke *Else Granheim* (Norvégia), az első alelnök pedig *Günther Pflug* (NSZK).

A szövetség igazgatási és szervezési munkáinak végrehajtásáért a Titkárság élén álló főtitkár a felelős, aki tanácskozási joggal vesz részt a Közgyűlés és a Végrehajtó Tanács minden ülésén. 1970 óta főtitkár az igen aktív *Margreet Wijnstroom* asszony, aki az IFLA második főhivatású főtitkára (*Anthony Thompson* után), a korábbi titkárok (*Sevensma*, *Breycha-Vauthier*, *Wieder*) ugyanis társadalmi munkában látták el ezt a funkciót. (A titkárság székhelye Hága.)

A szövetség szakmai munkájának összehangolását régebben a Tanácsadó Bizottság (Consultative Committee) végezte, amely az elnökség tagjaiból, a szekciók, a bizottságok elnökeiből és titkáraiból, valamint a regionális csoportok egy-egy képviselőjéből állt. Ma ezt a testületet Szakmai Tanácsnak nevezik (Professional Board), amelynek jelenlegi elnöke *H. P. Geh*, titkára pedig *A. L. van Wesemael*, aki egyben a szakmai tevékenység

koordinálásának feladatát is ellátja, tagjai valamennyi szakosztály (division) elnöke, vagy annak képviselője, valamint a szakmai egységek irányító bizottságának elnöke, vagy annak képviselője. (Szakmai egység például az UBC-Iroda vagy a Nemzetközi Kölcsönzési Iroda stb.). A régi alapszabály értelmében az IFLA szekciói könyvtártípus, bizottságai könyvtári funkciók szerint voltak alakíthatók.

Új szervezeti megoldásként az eddigi szekciókat, bizottságokat, munkacsoportokat *szakosztályokba* tömörítették, amelyek könyvtártípusok és könyvtári tevékenység szerint egyaránt létesíthetők. A szakosztályokba tömörülő szakmai szervek neve egységesen „szekció” lett, a kisebb létszámú szervek „kerekasztal” (round table) néven működnek a szekciók mellett, és szintén a szakosztályokhoz tartoznak. A szekciók programjának kidolgozására és a program végrehajtásának biztosítására minden szekcióban egy állandó bizottság (standing committee) működik, amelyet a szekciót alkotó tagok jelölnek és választanak meg négy évre. A jelenlegi nyolc szakosztály és a hozzájuk tartozó szekciók, ill. kerekasztalok felsorolását a *Könyvtári Figyelő* 1978/l. száma tartalmazza (emlékeztetőül ld. 1. sz. táblázatot).

A konferenciákról

Mint ismeretes, az utóbbi 15–20 év közgyűléseit a különböző tagállamokban augusztus végére, illetve szeptember elejére egy hét időtartamra hívták össze. Az 1979-ben született döntés szerint közgyűléseket a jövőben csak páratlan években tartanak, a páros években konferenciákat rendeznek. A konferenciák napirendjén csak szakmai program szerepel, míg a közgyűléseken a szervezeti élet kérdései is.

1965 óta minden közgyűlés középpontjába egy-egy időszerű, általános jellegű kérdéskört igyekeztek állítani. A fő témához a plenáris ülésen rendszerint 3–4 (néha sokkal több) előre felkért előadó részletes referátumot tart. Cél az is, hogy a fő témát a szekciók és bizottságok (szakosztályok) építsék be programjaikba, ezt azonban nem mindig sikerül megvalósítani.

„A közgyűlés nem azonos az IFLÁ-val, bár a közfelfogás inkább ezeket az egyre népesebbé váló konferenciákat tekinti a szövetség egyedüli megnyilvánulásainak” – írja *Gombocz István* a már említett könyvében. Mindenképpen egyet kell értenünk ezzel a megállapítással, mégis a rendszerezés, a könnyebb áttekinthetőség érdekében „konferencia-központúan” ismertetjük a szervezet 1971 utáni tevékenységét.

38. közgyűlés, Budapest, 1972.

Fő téma: Az olvasás a változó világban (a Nemzetközi Könyvév kapcsán)

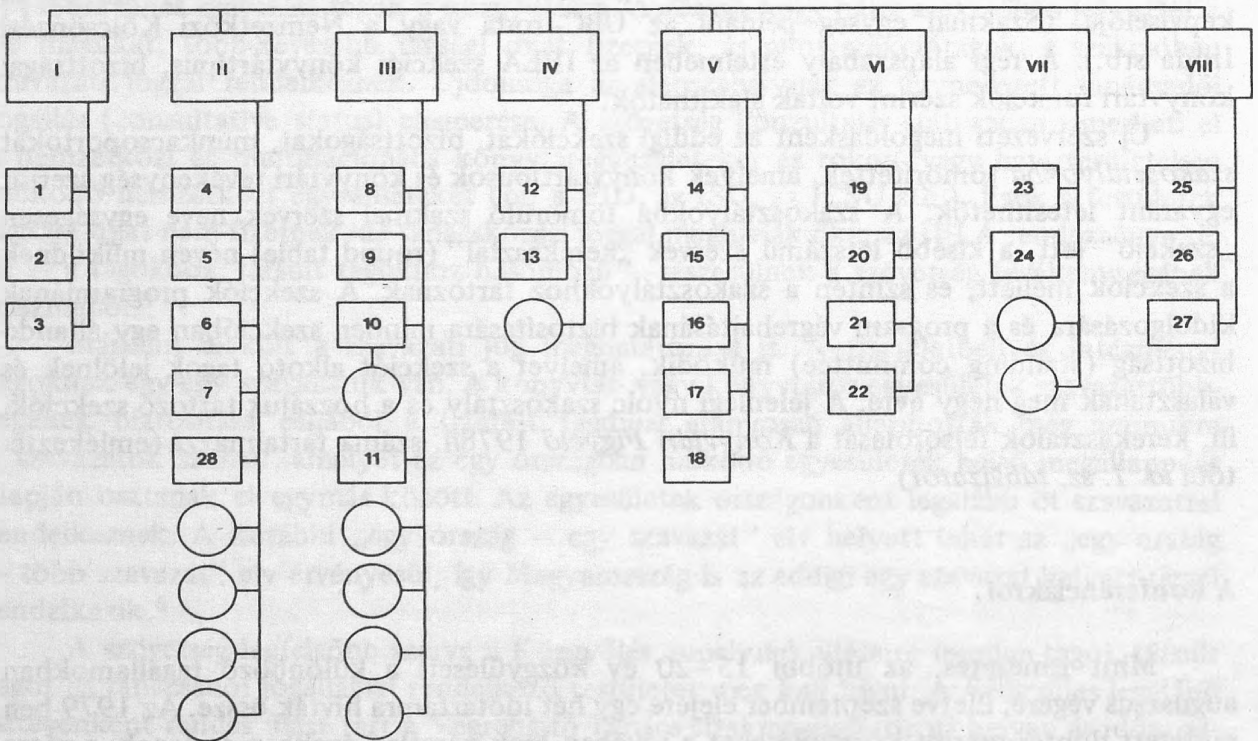
Résztevők: 800 küldött 51 országból.

A beküldött előadások (paperek) száma: 133.

A konferenciáról részletesen a *Könyvtári Figyelő* 1972/6. száma⁷ tájékoztat, itt csak az egyes szekciók, illetve bizottságok munkájáról, eredményeiről szólunk.

Az év során a *Közművelődési Könyvtárak Szekciója* átdolgozta az Unesco 1949. évi Közművelődési Könyvtári Manifesztumát és tervezetet készített a közművelődési

SZAKOSZTÁLYOK, SZEKCIÓK, KEREKASZTALOK

I. ÁLTALÁNOS TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRAK

1. Nemzeti Könyvtárak
2. Egyetemi és más Általános Tudományos Könyvtárak
3. Parlamenti Könyvtárak

II. SZAKKÖNYVTÁRAK

4. Adminisztratív Könyvtárak
5. Társadalomtudományi Könyvtárak
6. Földrajzi és térképészeti Könyvtárak
28. Biológiai és Orvostudományi Könyvtárak

Kerekasztalok

Képzőművészeti Könyvtárosok
Csillagászati és Geofizikai Könyvtárosok
Zenei Könyvtárosok
Judaica és Hebraica Irodalommal foglalkozó Könyvtárosok

III. A NAGYKÖZÖNSÉGET ELLÁTÓ KÖNYVTÁRAK

8. Közművelődési Könyvtárak
9. Kórházi Könyvtárak és Rokkant Könyvtárak

10. Gyermekkönyvtárak
Gyermekirodalom-kutató és Dokumentációs Központok Könyvtárosai (kerekasztal)

11. Iskolai Könyvtárak

Kerekasztalok

A Könyvtári Szolgáltatások Nemzeti Központjai
INTAMEL

Audiovizuális Eszközök
Vakok Könyvtára

IV. BIBLIOGRÁFIAI ELLENŐRZÉS

12. Bibliográfia
13. Katalogizálás
Osztályozás (kerekasztal)

V. GYŰJTEMÉNYEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK.

14. Kiadványcsere és szerzeményezés
15. Könyvtárközi kölcsönzés
16. Sorozatkiadványok
17. Hivatalos Kiadványok
18. Ritka és Értékes Könyvek

VI. IGAZGATÁS ÉS TECHNOLOGIA

19. Konzerválás
20. Könyvtárépítés és Berendezés
21. Információs technika
22. Statisztika

VII. KÉPZÉS ÉS KUTATÁS

23. Könyvtárosképző Intézetek és más oktató intézmények
24. Könyvtárelmélet és Kutatás

Kerekasztalok

Könyvtárügyi Szaklapok Szerkesztői
Könyvtártörténet

VIII. REGIONÁLIS TEVÉKENYSÉG

25. Afrika
26. Ázsia
27. Latin-Amerika és Karib-tenger

könyvtári ellátás normatíváiról (már az 1970. évi moszkvai és az 1971. évi liverpooli konferencián is foglalkoztak ezzel). A szekció munkacsoportja 1971 végén külön értekezletet tartott a manifesztum és a normatívák ügyében. Ez utóbbit a budapesti konferencián terjesztették elő elfogadásra, s a következő évben adták ki.

A szekció a konferencián az audiovizuális anyagokkal foglalkozó munkacsoport létrehozását javasolta.

A *Katalogizálási Bizottság* és az *Időszaki Kiadványok Bizottsága* az időszaki kiadványok nemzetközi bibliográfiai leírási szabványáról (ISBD/S) készült munkaokmányt és az időszaki kiadványokat nyilvántartó nemzetközi rendszerről (ISDS) írt tervezetet tárgyalta.

A *Központi Katalógusok* és a *Könyvtárközi Kölcsönzés Bizottsága* nemzetközi címtár kiadásának tervéről számolt be, amely „Nemzetközi kölcsönzési szolgáltatások és a központi katalógusok” címmel később (1974-ben) meg is jelent. A *Nemzetközi Kiadványcsere Bizottság* ismertette az európai csereközpontok vezetői részére 1972 április végén Bécsben rendezett konferencia eredményeit, melynek témája az Unesco-nak a kiadványcseréről készült kézikönyvének új kiadása és a fejlődő országokkal folytatandó csere ügye volt. Az IFLA szervei új szekcióval bővültek ebben az évben, megalakult a *Könyvtárképző Intézetek Szekciója*. A konferencián először hallatott magáról a *Kiadvány Bizottság*, amely összegezte az IFLA eddigi kiadói tevékenységét és új IFLA folyóirat elindítását javasolta.

39. közgyűlés, Grenoble, 1973.

Fő téma: Az Egyetemes Bibliográfia Számbavétele.

A résztvevők száma: 800, 76 országból

A paperek száma: 143.

Az év, csakúgy mint a konferencia a szövetség nagy programjának, az *Egyetemes Bibliográfiai Számbavételnek* (UBC) jegyében telt el. A konferencia előtt 25 fejlődő országbeli képviselő részvételével szemináriumot rendeztek „Kerekasztal az Egyetemes Bibliográfiai Számbavételről a fejlődő országokban” címmel. A *Katalogizálási Bizottság* kiadásra készítette elő a monográfiák nemzetközi bibliográfiai leírási szabványát (ISBD/M) és az *Időszaki Kiadványok Bizottságával* közösen az ISBD/S-t. A *Könyvtárépületek Bizottsága* 1973-ban Rómában „Nemzeti könyvtárépületek” címmel kollokviumot rendezett, amelynek anyaga később könyv formában is megjelent.

1973-ban jött létre a szerződés a *Verlag Dokumentation* kiadóval, amely az IFLA hivatalos kiadója lett. Az év során megjelent kiadványok: *Standards for public libraries*, *The organization of library profession* (az 1971. évi liverpooli konferencia anyaga), *Studies in comparative librarianship*, *Three essays presented for the Sevensma Prize*.

A *Kiadvány Bizottság* az év során véglegesen döntött az IFLA Journal elindításáról.

A szövetség az Unesco-nak 1973 szeptemberében Párizsban a nemzeti dokumentációs, könyvtári és levéltári infrastruktúra tervezéséről rendezett kormányközi konferenciáján két előadással vett részt (ANDERSON, D.: *Az Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel*, és *Az IFLA és a könyvtárak szerepe*).⁸

40. közgyűlés, Washington, 1974.

Fő téma: Nemzeti és nemzetközi könyvtártervezés.

Résztevők: 975 küldött 75 országból.

A paperek száma: 93.

A fő témában 5 előadás hangzott el.

A konferencia előtt itt is megrendezték a fejlődő országok képviselőinek szemináriumát, amelynek eredményeképp a közgyűlésen javasolták, hogy a fejlődő országok számára regionális alapon szervezzék a programokat, hozzanak létre regionális titkárságokat, valamint az IFLA Végrehajtó Bizottsága biztosítson lehetőséget a regionális csoportok munkaprogramjainak koordinálására és a fejlődő országok képviselőit az IFLA irányító szerveiben.

1974. július 1-vel alakult meg Londonban az IFLA első szakmai egysége, a *Nemzetközi UBC Iroda*, a Katalógizálási Bizottság tagjaiból. A *Programfejlesztési Csoport* (Program Development Group) elkezdte a középtávú program kidolgozását, a *Végrehajtó Bizottság* pedig az IFLA szervezeti megújításával kapcsolatos munkálatokat.

A *Gépesítési Bizottság* a *Katalógizálási Bizottsággal* közösen a nemzetközi MARC-formátum kidolgozásával foglalkozott. A *Gyermekkönyvtári Munka Alszekciója* elindította a Children's Literature Abstracts című referáló lapot. A *Földrajzi és Térképészeti Könyvtárak Munkacsoportja* a *Katalógizálási Bizottság* ISBD munkacsoportjával közösen a térképek nemzetközi bibliográfiai leírási szabványán dolgozott és kiadásra készítette elő a „World directory of map collections” című minervát. Az év során megjelent fontosabb kiadványok: ANDERSON, D.: Universal Bibliographic Control: a long-term policy, a plan for action, WEHERFRITZ, F.: International loan services and union catalogues, National library buildings (az 1973. évi, Rómában rendezett kollokvium anyaga).⁹

41. közgyűlés, Oslo, 1975.

Fő téma: A nemzetközi könyvtári együttműködés jövője.

Résztevők: 472 küldött 62 országból.

Paperek száma: 32.

Az IFLA Végrehajtó Bizottsága a szervezeti megújítás első lépéseként a résztvevők létszámának korlátozását határozta el. A konferenciákon csak a szövetség különféle szerveibe megválasztott tisztségviselők, a tagegyesületek képviselői, a szavazati joggal rendelkező küldöttek, valamint a titkárság által meghívottak vehettek részt. Így a résztvevők száma az utolsó években kialakult létszám felére csökkent.

Ezen a konferencián tárgyalták először az IFLA új alapszabályának tervét, valamint a következő öt évre (1975–1980) szóló munkaprogramot,¹⁰ de végleges döntésre egyik kérdésben sem jutottak.

A fejlődő országok szemináriumán az „Iskolai könyvtári szolgáltatások a nemzeti könyvtári rendszerek részeként a NATIS keretében” című témát vitatták meg. 1975 augusztusában a Végrehajtó Bizottság regionális fejlesztési programot fogadott el. A regionális csoportok Ázsia, Afrika, valamint Latin-Amerika és a Karib-tengeri területeknek megfelelően alakultak.

1975 februárjában létesült a szövetség második szakmai egysége, a *Nemzetközi Kölcsönzési Iroda* a British Library Kölcsönzési Osztályán Boston Spa-ban azzal a céllal,

hogy a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzések clearing house-ává váljon. Fontos részt kell vállalnia a szervezet UAP programjának megvalósításában is. Az IFLA UBC Irodája ebben az időszakban többféle dokumentum bibliográfiai leírási szabvány-tervezetét készítette el, többek között a térképekét, a nem könyv jellegű anyagokét, az időszaki kiadványokra vonatkozóan a második, átdolgozott változatot stb. Kiadásra készítette elő az UNIMARC című dokumentumot, amely a MARC rekordok nemzetközi csereformátumának leírását tartalmazza, tanulmányt készített a nemzetközi MARC-hálózatokról stb.

Az év legjelentősebb kiadványai: National and international library planning (a 40., washingtoni közgyűlés anyaga), Reading in a changing world (a budapesti konferencia dokumentumai), World directory of administrative libraries, World directory of map collections, A brief guide to centres of international lending and photocopying, VERONA, E.: Corporate headings: their use in library catalogues and national bibliographies: a comparative and critical survey.¹¹

42. közgyűlés, Lausanne, 1976.

Fő téma: Az új alapszabály és a középtávú program.⁵

Résztevők: 467 küldött 46 országból.

A paperek száma: 49.

A Nemzetközi UBC Iroda befejezte a Személynevek (Names of persons) c. dokumentum átdolgozását, elkészült az ISBD/G, az ISBD/CM és az ISBD/NBM tervezete, valamint az ISBD/S végső változata is, mind a négy dokumentumot ezen a konferencián fogadták el. Az iroda további tervei között szerepel az 1801 előtti könyvekre (ISBD/Old books) és a zenei anyagokra (ISBD/Music) vonatkozó nemzetközi bibliográfiai leírási szabvány elkészítése.

A fejlődő országok szemináriumát a koreai Szöulban tartották, amelyen ez alkalommal részt vettek európai, amerikai és ausztrál könyvtárosok is. Témája a „Könyvtári források és a nemzeti fejlődés: a keleti kiadványok használata és számbavétele keleten és nyugaton”. Ennek keretében először nyílt lehetőség az ázsiai, európai, amerikai és ausztrál könyvtárosok közötti tapasztalatcserére a keleti (ázsiai) kiadványok beszerzésével, kezelésével és bibliográfiai számbavételével kapcsolatban. Az IFLA UBC Irodájának két képviselője, D. Anderson és T. Clarke tartottak előadást.¹²

43. közgyűlés, Brüsszel, 1977.

Fő téma: A könyvtárak mindenkiért; az információ, a kultúra és a tanulás egységes világa.

Résztevők: kb. 1300 küldött, 64 országból.

A paperek száma: 64.

Az IFLA ebben az évben ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját, ebből az alkalomból világkongresszust rendeztek, amelyre természetesen nem vonatkozott a létszámkorlátozás. A kongresszusról részletesen a *Könyvtári Figyelő* 1978/1.¹³ és a *Könyvtáros* 1977/12. száma¹⁴ tájékoztatót, ezért itt most csak az év során megjelent fontosabb kiadványokat (a szervezet munkájának eredményeit) soroljuk fel: Standards for public libraries. (2nd ed.), ISBD/NBM, ISBD/S, ISBD/CM, Annotated bibliography of the ISBD, International MARC network study: bibliographic study, UNIMARC: Universal MARC

format, Names of persons: national usages for entry in catalogue. (2nd rev. ed.), IFLA's first fifty years, The International Federation of Library Associations and Institutions: a selected list of references. Ezt a kongresszust is megelőzte a fejlődő országok számára rendezett szeminárium (ezúttal Antwerpenben), majd követte a Könyvtáráépítési Szekció szemináriuma Brémában.¹⁵

44. közgyűlés, Střbské Pleso, 1978.

Fő téma: A kiadványok egyetemes hozzáférhetősége.

Résztevők: 518 küldött 53 országból.

A paperek száma: 68.

Ebben az évben indította el a szövetség az UBC szerves részeként második fontos programját, az UAP-ot. A fő témában 13 előadás hangzott el. A konferenciáról részletes beszámolót olvashatunk a *Könyvtáros* 1978/11. számában.¹⁶

A konferencia előtti, már hagyományosnak tekinthető fejlődő országok szemináriumát Potsdamban rendezték. A Végrehajtó Bizottság elhatározta, hogy két taggal bővíti létszámát, így lehetővé vált a fejlődő országok képvisellete is. Itt határozták el a kétévenkénti közgyűléseket is.

Az *UBC Iroda* folytatja az ISBD-k kidolgozását, ezen kívül többek között az analitikus leírás szabványosításán, az UNIMARC kiadvány bővítésén dolgozik, valamint a nemzeti bibliográfiák készítésére vonatkozó útmutató összeállítását tervezi, amely a nemzeti bibliográfiákról 1977-ben Párizsban rendezett nemzetközi konferencia ajánlásain alapul. A *Nemzetközi Kölcsonzési Iroda* az év során számos tanácskozást tartott az UAP-ról, több tanulmányt készített a témában, amelyek az *Unesco Bulletin for Libraries* című folyóirat 1979. évi első számaiban jelentek meg.

A legjelentősebb kiadványok: Anonymous classics, The arrangement of entries for complex material, Examples of ISBD/M usage, ISBD/M (1st standard ed. rev.), Standardization activities of concern to libraries and national bibliographies, RAY, C.: Library service to children, ALLARDYCE, A.: Letters for the international exchange of publications.¹⁷

45. közgyűlés, Koppenhága, 1979.

Fő téma: A könyvtári törvényhozás.

Résztevők: 1200 küldött 60 országból.

A paperek száma: 98.

Ez az év az IFLA történetében bizonyára a Programszervezési Bizottság (Program Management Committee) létrehozásáról lesz nevezetes és a választásokról, melynek eredményeképpen egyrészt először lett elnöknője a szövetségnek (*Else Granheim* személyében), másrészt két taggal kibővült a Végrehajtó Bizottság, így a fejlődő országok is képviselertet nyertek benne, a szocialista országok képviselőinek száma pedig kettő lett. A *Programszervezési Bizottság* feladata az UAP, az UBC és a tervezett nemzetközi MARC program koordinálása és irányítása. (A konferencia részletes ismertetését ld. a *Könyvtáros* 1979/11. számában).¹⁸

A fejlődő országok számára ebben az évben Lundban rendeztek szemináriumot a közművelődési könyvtári politikáról.

Az év legjelentősebb kiadványai: A bibliography of IFLA conference papers 1968–1978, Directory of art libraries in Europe, A brief guide to centres of international lending and photocopying (2nd ed.), Resource sharing of libraries in developing countries (az antwerpeni szeminárium anyaga), Libraries meet with their users (a brüsszeli kongresszus dokumentumai), Library service for the blind and physically handicapped.¹⁹

46. konferencia, Manila, 1980.

Fő téma: A könyvtári és az információs rendszerek fejlesztése; az információk világcseréje a nagyobb nemzetközi megértés érdekében.

A fülöp-szigeti fővárosban tartott konferencián magyar résztvevő nem volt, így eredményéről még nem tudunk beszámolni, csupán a programját ismerjük. A hivatalos megnyitó előtt a Szakmai Tanács, a Programszervezési Bizottság, a Szakosztályok és a Szekciók Állandó Bizottságai Koordinációs Tanácsa tartott ülést. Augusztus 18-án a megnyitót az első plenáris ülés követte a főtémáról, majd a Szakmai Tanács nyílt fóruma következett. A következő napokon a szakosztályok, szekciók és kerekasztalok mintegy 100 szakmai találkozót, tanácskozást tartottak. Az utolsó napon a főtémáról rendezett második plenáris üléssel zárult a konferencia.²⁰

Tájékoztatás az IFLA-dokumentumokról

1971-ben az IFLA Titkársága felhívást tett közzé, amelyben könyvtárak vagy tájékoztatási központok jelentkezését kérte az IFLA paperek clearing house feladatainak ellátására. (Gyűjtés, feltárás, szolgáltatás.) E felhívásra jelentkezett az Országos Széchényi Könyvtár is. Kezdetben 6, ma 17 clearing house működik, ezek közül négy van Kelet-Európában, öt Nyugat-Európában, kettő Ausztráliában, illetve Új-Zélandon, kettő Észak-Amerikában, négy pedig fejlődő országokban. Kiemelkedő tevékenységet folytat a koppenhágai clearing house, amely a Royal School of Librarianship-ben működik. Összeállították az 1968 és 1978 között rendezett konferenciákon elhangzott előadások bibliográfiáját, azóta már az 1979. év anyaga is megjelent és várhatóan ez a munka folyamatos lesz. Ajánlásokat is készítettek a gyűjtemények kezelésére és hozzáférhetővé tételére.²³

A négy kelet-európai clearing house közül az egyik az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ Szakkönyvtárában található, ahová 1972-ben került a korábban az OSZK Nemzetközi Csere Osztályán *Gombocz István* által gyűjtött anyag. A gyűjteményben már az 1960-as évek elején rendezett konferenciák előadásai is megtalálhatók, de teljes sorozatokkal csak 1966 óta rendelkezik a clearing house. 1977-től a clearing house-ok képviselőinek brüsszeli értekezletén történt megállapodás értelmében az *IFLA Directory* és az *IFLA Journal* példányait is őrzi, valamint a szövetségről és közgyűléseiről megjelent tájékoztató anyagokat, a szekciók körleveleit stb.

A Könyvtártudományi Szakkönyvtárban a *paperek* tárolása évek szerint, ezen belül a szekciók és bizottságok (illetve szakosztályok) betűrendjében történik. A többszempon-tú visszakeresést a lovaskártyás nyilvántartás segíti.²⁴ A könyvtár tervezi, hogy ezt a gyűj-

teményt kibővíti és egy IFLA adattárat hoz létre, amely egy helyen tartalmazza majd a szövetség történetével, tevékenységével, eredményeivel kapcsolatos legfontosabb információkat.

A paperek a következő főbb csoportokba oszthatók:

1) megnyitó, üdvözlő beszédek, 2) beszámolók a szekciók, bizottságok (szakosztályok) munkájáról, 3) referátumok a konferencia fő témájáról, 4) előterjesztésre szánt dokumentumok (ISBD-tervezetek, az alapszabály tervezete stb.), 5) egyéb, a szekciók vagy bizottságok (szakosztályok) ülésein elhangzott előadások.

A gyűjtemény tanulmányozása sok érdekes összehasonlításra adhat alkalmat, így például annak vizsgálatára, melyik szekció vagy bizottság (szakosztály) volt eddig a legaktívabb, melyek ülésein hangzott el a legtöbb előadás, milyen volt ezek színvonala stb., de e kérdések részletes kifejtése is önálló tanulmányt igényelne. Most csak annak a felmérésnek az eredményéről számolunk be, amelyet a konferencia előadói szereplési gyakoriságának megállapítása érdekében végeztünk.

Az 1966 és 1979 közötti időszakban a legtöbbször egy vagy két alkalommal tartottak előadást, de akadtak olyanok is, akik 11-szer. Ezt a „rekordot”, *Kenneth Humphreys*, a LIBER elnöke és *Karl W. Neubauer*, az NSZK-beli Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz igazgatója érte el. *Humphreys* főként az egyetemi könyvtárak problémáiról, *Neubauer* pedig az ISBN alkalmazásáról, az IFLA és az ISO kapcsolatáról, a könyvtárstatisztika egyes kérdéseiről szolt. *Preben Kirkegaardnak*, a koppenhágai Royal School of Librarianship rektorának neve szintén 11 helyen olvasható az előadók névsorában. 1975-ig mint pénztáros számolt be a szövetség pénzügyi helyzetéről, 1975-től 1979-ig mint elnök, ő nyitotta meg a közgyűléseket. Őket követi *Maurice Line*, az IFLA Nemzetközi Kölcsönzési Irodájának és a British Library Kölcsönzési Osztályának igazgatója és *Günther Pflug*, az IFLA jelenlegi első alelnöke, a Deutsche Bibliothek igazgatója, akik 9-szer szerepeltek a konferenciákon.

Line a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzésről, az UAP-ról és bibliográfia-szerkesztési kérdésekről, *Pflug* pedig főként könyvtárgépesítési problémákról tartott előadást.

Gerhard Pomassl, a Deutsche Bücherei igazgatóhelyettese és *Frank L. Schick*, az Egyesült Államok Művelődésügyi Minisztériuma Könyvtári Osztályának vezetője 7–7 előadást tartott ebben az időszakban. *Pomassl* a bibliográfiai munka kérdéseiről és a Bibliográfiai Bizottság munkájáról, *Schick* pedig könyvtárstatisztikai problémákról.

Érdemes megemlíteni még a 6-szor szereplők nevét. *J. Boblin*, *P. Genzel*, *Gombocz István*, *R. Kluth*, *J. Kołodziejska*, *M. J. Lewis*, *W. Lingenberg*, *A. Morozov*, *F. Otto*, *K. I. Peters* és *A. Thompson*. A 35 magyar előadó közül említést érdemel *Domanovszky Ákos*, *Mátrai László*, *Papp István*, *Szentmihályi János*, akik 2, és *Vajda Erik*, aki 3 alkalommal tartott előadást az IFLA konferenciáin.

„Az IFLA már régen nem azonos saját közgyűléseivel: számos kisebb-nagyobb nemzetközi értekezlet, szakmai találkozó, önálló szekciók és bizottságok évközi munkája jelzi a lassú, de mégiscsak mozgó fejlődés útját.” – írja *Gombocz István*. Talán ez az áttekintés bizonyítékul szolgál arra, hogy ez a fejlődés az utóbbi évtizedben mennyire felgyorsult, s ez már nemcsak Európát és Észak-Amerikát érinti; a harmadik világ országainak egyre aktívabb részvétele a szövetség munkájában azt igazolja, hogy az IFLA való-

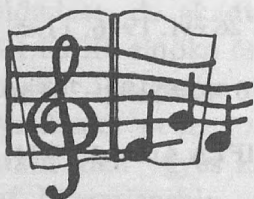
jában az elmúlt időszakban vált igazán nemzetközivé, programjai valóban az egész világra kiterjednek. A programok megvalósításának, a szervezet tevékenységének sikere, ahogy a múltban, a jövőben is a gyorsan növekvő létszámú tagság (1980-ban: 950 egyesület és intézmény 110 országból) aktív támogatásán, munkáján és szorgalmán múlik.

IRODALOM

1. A Könyvtáros Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége (IFLA) alapszabálya. MKE – OSZK KMK, Bp. 1977. 20 p.
2. GOMBOCZ István: A Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége. MKE – OSZK KMK, Bp. 1972. 124 p.
3. Statement of intent from the Editorial Committee of IFLA Journal. = IFLA Journal. vol.4. 1978. no.4. 331–333.p.
4. Presentation of the progress report 1976/1977 by the Secretary General, Ms. Margreet WIJNSTROOM. = IFLA Annual 1977. 51–70.p.
5. SZÉKELY Sándor: Az IFLA 42. közgyűlése és kongresszusa. = Könyvtáros. 26.évf. 1976. 11.sz. 638–639.p.
6. PAPP István: Az IFLA új alapszabály-tervezete. = Könyvtáros. 26.évf. 1976. 4.sz. 198–201.p.
7. Könyvtári Figyelő. 18.évf. 1972. 6.sz. 575–584.p., 591–704.p.
8. Report of the Secretary General. Progress report July 1973 – July 1974. = IFLA Annual. 1974. 23–34.p.
9. IFLA Progress report July 1974 – July 1975 by the Secretary General, Margreet WIJNSTROOM. 2–21.p.
10. SZÉKELY Sándor: Az IFLA 41. kongresszusa. = Könyvtáros. 25.évf. 1975. 12.sz. 700.p.
11. IFLA Progress report July 1975 – July 1976 by the Secretary General, Margreet WIJNSTROOM. 2–21.p.
12. ANDERSON, D.: Summing up of the professional sessions of the IFLA Seminar at Seoul. = IFLA Journal. vol.2. 1976. no.3. 164–167.p.
13. Az IFLA brüsszeli vilá kongresszusa 1977. = Könyvtári Figyelő. 24.évf. 1978. 1.sz. 5–19.p.
14. SZÉKELY Sándor: Az IFLA vilá kongresszusa. = Könyvtáros. 27.évf. 1977. 12.sz. 699–700.p.
15. Plenary Business Meeting, Brussels, September 3, 1977. = IFLA Annual 1977. 42–87.p.
16. BALÁZS János: Az IFLA 44. közgyűlése. = Könyvtáros. 28.évf. 1978. 11.sz. 635–637.p.
17. Strbské Pleso: a conference in the mountains. = IFLA Journal. vol.4: 1978. no.4. 361–376.p.
18. PAPP István: Az IFLA 45. közgyűlése. = Könyvtáros. 29.évf. 1979. 11.sz. 635–638.p.
19. Proceedings of the 45th Council Meeting, Copenhagen, 1979. = IFLA Annual 1979. 31–74.p.
20. Manila – 1980. = IFLA Journal. vol.6. 1980. no.1. 33–34.p.
21. News from the Manila conference. = IFLA Journal. vol.6. 1980. no.2. 152–158.p.
22. PAPP István: Fél évszázad a nemzetközi könyvtárügyért. = Könyvtáros. 27.évf. 1977. 8.sz. 447–450.p.
23. ABDULLAHI, Ismail: A proposal for the organization of IFLA clearing-houses as information centres. = IFLA Journal. vol.6. 1980. no.3. 255–257.p.
24. TREMKÓNÉ MESZLENY Mária: Indirekt kódolású lovaskártyák az IFLA-előadások analitikus feltárására. = TMT. 24.évf. 12.sz. 535–542.p.

A ZENEI KÖNYVTÁRAK NEMZETKÖZI SZÖVETSÉGE

Minthogy ez évben elsőként tartja konferenciáját hazánkban az AIBM (Association Internationale des Bibliothèques Musicales), röviden közreadjuk a Magyar Nemzeti Bizottság összefoglalóját a nemzetközi szervezetről és annak legfontosabb vállalkozásairól, valamint a budapesti konferencia tervezett programjáról.

A zenei könyvtár összetett fogalom; valamikor a kifejezetten zenei gyűjteményeket „kottatárnak”, „zeneműtárnak” nevezték, így különböztetve meg azokat a könyvek gyűjteményétől. Ma ez a kifejezés túlhaladottnak tűnik, hiszen kották és könyvek együtt szerepelnek a gyűjteményekben, és együtt töltik be feladatukat a zenei életben és művelődésben. A „könyvtár” fogalma egyébként is kitágult, közös megjelölésévé vált mindazoknak a gyűjteményeknek, amelyek az emberi műveltség dokumentumait – legyenek azok kéziratok, könyvek, térképek, kották vagy akár hangfelvételek – őrzik.

A legújabb évek fejlődésének eredményeképpen azonban a zenei könyvtárnak nemcsak a fogalma gazdagodott, hanem a funkciója is; mint nagy értékű régi anyagok – kéziratok, első kiadások – gondozója, a *kutatás* színtere lett, mégpedig nemcsak úgy, hogy a kutató tevékenységéhez szolgál segítséggel, hanem aktívan is, saját kezdeményezésű tudományos feldolgozó munkák révén. Ugyanakkor a könyvtár a gyakorlati zenei életnek is központjává, sőt, feltételévé vált. A zenemű- és könyvkiadás azelőtt elképzelhetetlen mennyiségi növekedése következtében a zenepedagógus, az előadóművész, a zeneszerző számára már reménytelen dolog a saját könyvtár teljessége; aki tehát ma korszerű módon akar *tájékozódni* saját szakmájának információtengerében, óhatatlanul a könyvtárra van utalva. És végül a könyvtár lett a *zenei művelődés* színtere is, ahol az érdeklődők, amatőrök, hanglemezgyűjtők a modern „multimedia” gazdag eszközrendszerével gyarapíthatják ismereteiket.

A zenei könyvtáraknak ez az új tartalma még aligha fogalmazódott meg így harminc évvel ezelőtt, amikor az AIBM megalakult, és első kongresszusát tartotta Firenzében, de a szövetség első nagy vezéregyéniségei: *Higinio Angles, Friedrich Blume, Alexander Hyatt-King, Vladimir Fédorov, Albert van der Linden, André Jurses* már az első pillanattól hangsúlyozták könyvtár és zene, zenetudomány és zenei gyakorlat összefüggését, eltéphetetlen szövetségét. Ennek a három évtizedes kitartó munkának, az évente megtartott nemzetközi találkozóknak köszönhető, hogy az AIBM (az Unesco támogatásával és

a Nemzetközi Zenei Tanács együttműködésével) beváltotta a hozzá fűzött reményeket, és kézzelfogható eredményekkel – ma már nélkülözhetetlen publikációk sorával – bizonyította be a zenei könyvtárak tevékenységének sokoldalúságát és könyvtáron messze túlmutató jelentőségét. Ezek közül csupán néhány nagyszabású vállalkozásra emlékeztetünk. A Nemzetközi Zenetudományi Társasággal együtt az AIBM a védnöke annak a monumentális forrás-repertóriumnak, amely *RISM* betűszóval fémjelezve (*Répertoire International des Sources Musicales – Zenei Források Nemzetközi Jegyzéke*) 1960 óta adja közre különböző sorozatokba rendezve a zene legfontosabb forrásainak – kéziratos és nyomtatott zeneműveknek, értekezéseknek – tudományosan pontos bibliográfiai leírását és lelőhely-jegyzékét. Az eddig huszonnégy kötetet számláló óriási vállalkozás irányítói között ott volt a nemrégiben elhunyt *Vladimir Fédorov*, továbbá néhány olyan kiemelkedő személyiség, mint például *Donald J. Grout* vagy *Harald Heckmann*. A magyar zenei könyvtárak és zenetudományi élet elismerését mutatja, hogy a nemzetközi vegyesbizottság mellett működő úgynevezett tanácsadó bizottságnak *Kecskeméti István*, az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának vezetője is tagja.

Az AIBM egy másik nagy nemzetközi vállalkozása a zenetudományi írások – könyvek, tanulmányok, cikkek – nemzetközi repertóriumát adja közre 1967 óta, periodikus formában, feladatkörét *RILM* betűszóval jelezve (*Répertoire International de Littérature Musicale – Zenei Írások Nemzetközi Jegyzéke*). Ez a nagyszabású bibliográfiai folyóirat, melynek központja a New York-i egyetemen működik *Barry S. Brook* vezetésével, évente mintegy négy és fél ezer zenetudományi kiadványt közöl a világ minden tájáról, eredeti címeikkel és angol nyelvű tartalmi ismertetéssel. A new york-i központ számítógépes információszolgáltatást is nyújt, sokoldalú visszakeresést biztosítva a kutatóknak. A RILM nemcsak nélkülözhetetlen bibliográfiai segédeszköz a kutatás számára, hanem rendkívüli lehetőség arra, hogy a nem világnyelven megjelenő munkák is bejussanak a zenetudomány nemzetközi vérkeringésébe. Mi magyarok is nagy hasznát vesszük tehát, mert számos értékes publikációról szerezhethet ilyen módon tudomást a külföldi zenei élet.

Végül szólni kell egy másik vállalkozásról, amely *RIDIM* betűszóval jelölve (*Répertoire International d'Iconographie Musicale – Zenei Ábrázolások Nemzetközi Jegyzéke*) a világ zenei tárgyú vagy zenével kapcsolatos képeinek, ábrázolásainak szisztematikus feldolgozását végzi. A képzőművészeti alkotások eddig kiaknázatlan gazdag információs anyagot tartalmaznak a régi korok zenéjéről – nemcsak hangszerekről, hanem zenélési módokról, alkalmakról, vagyis esztétikai és szociológiai vonatkozásokról egyaránt. A RIDIM tehát egy egészen új szemléletű zenetörténeti kutatás kiindulópontja, melynek eredményeit – esetleges nagy meglepetéseit – még csak évek múlva fogjuk érzékelni. Ugyancsak zenetudományunk elismerésére vall, hogy a nemzetközi szerkesztőbizottságban *Falvy Zoltán*, az MTA Zenetudományi Intézetének igazgatóhelyettese képviseli hazánkat.

Jelenleg az Amerikai Egyesült Államokból és Nyugat-Európából van a legtöbb tagja a nemzetközi zenei szervezetnek (977), a szocialista országokból – beleértve hazánkat is – 87 tag van. Az AIBM vezetősége egyre határozottabb lépéseket tesz a világ egyéb

tájai zenei könyvtárainak bevonására. Ennek egyik jelentős eredménye, hogy a múlt évben Japánban is létrejött a nemzeti AIBM-csoport, és mintegy 45 zenei könyvtárt összefogva igen aktívan kapcsolódik bele a nemzetközi társaság munkájába. Ugyancsak ebbe az irányba mutat jelentős lépést az, hogy a RISM-sorozatban már megjelent a héber nyelvű zenetudományi források jegyzéke, és sajtó alatt van az arab nyelvű traktátusok hasonló bibliográfiája.

Az európai szocialista országok – viszonylag alacsony taglétszámuk ellenére – jelentős szerepet játszanak a társaság munkájában. Ez érthető is, hiszen például az NDK világhírű zenei könyvtárai nélkül aligha lehetne hatékony zenetudományi és bibliográfiai munkát végezni. Ezt tükrözi többek között, hogy az 1970. évi konferencia színhelye Lipcse volt, továbbá az, hogy az 1977-es közgyűlésen Mainzban – a visszalépő *Pethes Iván* helyébe – *Karl-Heinz Köhlert*, a Deutsche Staatsbibliothek zenei osztályának vezetőjét választották az egyik alelnöki tisztségbe, majd 1980-ban a cambridge-i kongresszuson helyébe a magyar *Kárpáti Jánost*. Lengyelország ugyancsak tekintélyt vívott ki magának – különösképpen az 1966. évi Varsóban megrendezett konferencia révén.

A IASA, vagyis a Hangarchívumok Nemzetközi Szövetsége – az AIBM testvérszervezete; ám úgy is mondhattuk volna: édes gyermeke, hiszen tíz évvel ezelőtt vált ki belőle és lépett önálló útra. A különválás jogos volt, hiszen a hangarchívumok világszerte igen sajátos – nem kizárólag zenei – feladatokat látnak el, és nagy gondot kell fordítani rájuk, mivel az emberiség életéből, múltjából felbecsülhetetlen dokumentumokat tárolnak. Számos országban már létezik nemzeti hangtár, mely a nemzeti könyvtárral karöltve dolgozik a lemezen, hangszalagon rögzített információk megmentésén. Hazánkban sajnos ilyen nemzeti hangtár még nincs, de hála a Magyar Rádiónak, amely felbecsülhetetlen értékű hangarchívummal rendelkezik, már mi is részt veszünk a IASA munkájában, és az ott szerzett információk, valamint a korszerű módszerek segítségével mi is megkezdhetjük a hazai hangarchívumok beépítését a nemzetközi élet vérkeringésébe.

Számos tekintetben itthon még messze elmaradunk a zenei könyvtárak mennyisége, ellátottsága, gépi felszereltsége és berendezése tekintetében, tekintélyünk és jó nevünk van azonban a világban zenénk, zenepedagógiánk, zenetudományunk és könyvtári kezdeményezéseink révén. Képviselőink mindig ott voltak és most is ott vannak a legfontosabb vállalkozásokban, szerkesztőségekben és bizottságokban, nyelvünkkel jelen vagyunk hat világnyelv mellett az AIBM múlt évben megjelent zenei szakszótárában (*Terminorium Musicae Index Setem Linguis Redactus – Hétnyelvű Zenei Szótár*), és számos jel arra mutat, hogy még egy sor jelentős vállalkozásnak résztvevői leszünk. Ez a magyarázata annak, hogy a magyar AIBM-bizottság – elébe menve a nemzetközi szövetségben egyértelműen megnyilvánuló várakozásnak – magára vállalta az 1981-es konferencia megrendezését. A világ szeme ebben az évben – *Bartók születésének centenáriumán* – amúgy is rajtunk van. Illő tehát, hogy Bartók hazája is vendégül lássa már azt a nemzetközi társaságot, amely – igazán a nagy magyar mester szellemében járva – a világ zenei értékeinek megőrzésén, feltárásán, mindenki számára hozzáférhetővé tételén fáradozik.

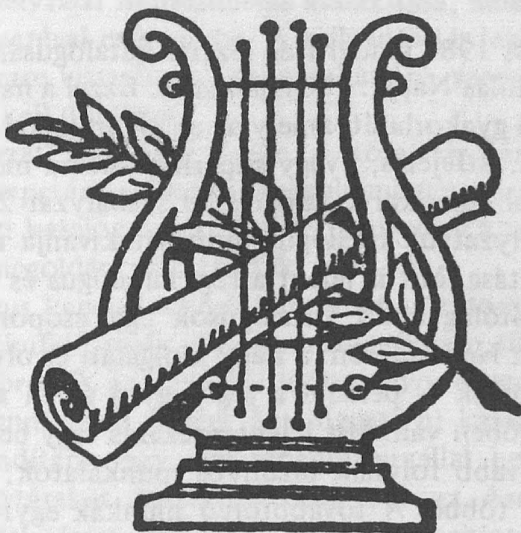
A konferencia szeptember 6–11-ig tart, színhelye a Zeneakadémia. A konferencián bizottságok és munkacsoportok keretében folynak majd a megbeszélések. A közművelődési könyvtárak bizottsága megvitatta például a hanglemezek és a hangkazetták helyét,

szerepét a könyvtárakban, a közművelődési zenei könyvtárosképzés helyzetét, beszámoló hangzik el a magyarországi zenei könyvtárak helyzetéről stb. A zeneoktatási intézmények könyvtárainak bizottsága a zenei dokumentumféleségek szabványairól tanácskozik, azok szerzeményezéséről, feltárásáról. Az oktatási és továbbképzési bizottság megbeszélései keretében a jelenlegi zenei könyvtárosképzés módszereiről, és az egyes országokban folyó oktatástípusokról esik szó.

A munkacsoportok közül kiemeledik fontosságában az ISBD alapú leírással foglalkozó csoport, amelyben az ISBD/A és az ISBD/PM adaptálási lehetőségeit beszélik meg. Közös ülésen lesz szó az IFLA és a IAML kapcsolatáról. A könyvtári szakmai előadásokat a hazai zeneoktatás és népzene kutatás eredményeiről szóló beszámolók egészítik ki.

A konferencia alkalmából a magyar AIBM bizottság kiállítást tervez az Országos Széchényi Könyvtár dísztermében. A tárlat a magyarországi zenei gyűjteményekről nyújt áttekintést tablókön és a tárlókban. A kiállítás képet kíván adni a látogatók számára a zenei gyűjtemények történetéről, jelenlegi helyzetéről. Ezen belül állományrészeikről, szolgáltatásairól, főbb értékeikről, a feltárási rendszerükről, a dokumentumok hozzáférhetőségeinek lehetőségeiről és az intézmények kiadványairól.

A hazai gyűjteményekről a Zenei Könyvtárak Kalauza c. kiadvány tájékoztatja a konferencia külföldi és hazai résztvevőit. Ez a válogatott cím- és adattár magyar, angol és orosz nyelven ismerteti 30 jelentős zenei gyűjteményünket. A válogatás szempontja az állomány értékes volta, illetve nagysága volt, így helyet kaptak benne a zenei szakkönyvtárak, a zeneoktatási intézmények könyvtárai, a jelentősebb közművelődési könyvtárak zenegyűjteményei és néhány egyházi kottatár.

KITEKINTÉS

LEZÁRJÁK-E KATALÓGUSUKAT, VAGY SEM?

A katalógusok átalakítása az USA könyvtáraiban az új katalogizálási szabályzat bevezetése után

A „Close the card catalog?” (College and Research Libraries News. 41.vol. 1980. 2.no. 25–27.p.) és a „Freezing the Library of Congress catalog” (LC Inf. Bull. 1980. 8.no. 61–64.p.) írások alapján KOVÁCS ILONA szemléje.

Az új nemzetközi együttműködés nyomán létrejött új szabványok bevezetése, és ezt követően a katalógusok átalakítása kis és nagy országokban egyaránt probléma. Mások a lehetőségei a nagy nemzeti könyvtáraknak, s esetenként – a gyűjtemény jellegétől, vagy a könyvtár technikai adottságaitól függően – más a helyzete a kisebb könyvtáraknak. Milyen megoldást válasszunk? – így vetődött fel a kérdés az Egyesült Államokban is. Valamennyi katalógusra nincs közös válasz. Az egyik út a Library of Congress által választott irány, amely kizárólagos helyzeténél fogva törvényszerű, a többi könyvtár mérlegeli a lehetőségeit és helyzetét.

A *Library of Congress* 1981.január 1-én lezárta katalógusait. A nagy nap, a szimbolikusan nagy betűvel írt Indulás Napja: 1981. január 2. Ezzel a nappal a könyvtár megszüntette korábbi katalogizálási gyakorlatát, amely az angol amerikai szabályzat első változatának megjelenése óta az ún. átfejelés, vagy superimposition módszere volt. 1981. január 2-től életbe léptek az angol amerikai katalogizálási szabályzat 2. kiadásának, az AACR2-nek előírásai. Az új szabályzat új katalógus indítását kívánja meg, és szükségessé válik a régi katalógus befagyasztása. Mit is jelent a régi katalógus és milyen lesz az új? A *régi katalógus* az 1980-ig bezárólag épült katalógusok egy csoportját jelenti a Library of Congress szóhasználatában. Nevezetesen: a nagy szolgálati és olvasói katalógust. A kisebb csatlakozó olvasói katalógusok – például a jog vagy a zenei anyagok katalógusának – kérdése azonban még függőben van. Mit jelent a lezárás vagy befagyasztás? A régi katalógusban kb. még 5 évig tovább folynak bizonyos munkálatok, de újonnan feldolgozott anyag már nem épül bele többé. A továbbfolyó munkák egyrészt az 1980-ig bezárólag katalogizált, de még be nem osztott cédulaanyag beosztását, a címfejekben felmerülő hibák, vagy téves besorolási adatok javítását, rendkívül ritka esetekben rekatalogizálást, az időszakos kiadványok címeinek átvezetését, az újonnan beszerzett művek céduláinak kiemelését jelenti. Az *új katalógus* a géppel olvasható bibliográfiai nyilvántartás, amely

tartalmazza mind az 1981 előtt készített MARC adatbázist, mind az Indulás Napjától létrehozott rekordokat, kivéve a nem latin írású rekordokat.

A régi és az új katalógus között átmeneti jelleggel – a gépi rendszer kiépítéséig – indul a *kiegészítő katalógus* nevet viselő új cédulakatalógus, amely az Indulás Napjától katalogizált műveket tartalmazza. Ennek két része, az olvasói és a szolgálati katalógus annyiban különbözik egymástól, hogy az induláskor az olvasói katalógus egyetlen cédulát sem tartalmaz, a szolgálati katalógus viszont már tartalmaz egy-egy cédulát minden olyan korábban létesített besorolási adatról, amely megfelel az új szabályzat, az AACR2 előírásainak. Ezek a cédulák az úgynevezett hitelesített besorolási adatok vagy authority card-ok.

Az automatizált rendszer pillanatnyilag még csak az előzetes katalogizálás céljaira használatos, amely tájékoztatást tud adni a feldolgozás alatt lévő anyagokról. A rendszer fejlesztése – vagyis kiterjesztése – a beállítható terminálok számától függ.

Milyen rekordokat fog tartalmazni az új, vagyis a géppel olvasható katalógus? Ez 1.5 millió rekorddal indul, amelyek közül valamennyi MARC-rekord, de csak egy része követi a legújabb szabályokat, vagyis az AACR2 előírásait. Az eddig elkészült rekordok leíró adatainak revízióját nem tervezik, a besorolási adatok revíziója azonban szükséges lesz. Ez részben automatikusan végrehajtható, más részét a kapacitástól függően folyamatosan végzik majd. A gépesített rendszer authority file-jába, vagyis a hitelesített, vagy jóváhagyott besorolási adatok listájába csak azokat a besorolási adatokat veszik be, amelyek megfelelnek az AACR2 követelményeinek. Ezeket mikrofilmlapon más könyvtárak számára is kiadhatják.

A nem latin írásmódú anyagok átírási kérdései még nem tisztázottak minden részletükben. A terv az, hogy romantizált formában azok többsége feldolgozásra kerül. (Kivételek: arab, kínai, héber, japán, koreai, perzsa és jiddis.)

Külön probléma a helyrajzi nyilvántartás átalakítása, amely a Library of Congressben a könyvtár szakrendszerével esik egybe. E nyilvántartás lezárását 1981 utánra halasztották, mert a szakrendszerre visszaható változásokat (pl. személynevek, földrajzi nevek, sorozatcímek stb.) még ki kell dolgozni.

Külön kérdés a sorozati katalógus jövője. A könyvtár három lehetőséget mérlegelt. Vagy a beérkező művek kapcsán esetenként megoldani egy-egy sorozat címének javítását, vagy lezárni a régi sorozati katalógust és újat kezdeni, vagy a teljes katalógust átrendezni címek szerint. Ez utóbbi megoldást választották.

A két cédulakatalógus kapcsolatainak kiépítését az automatizált rendszer megkönnyíti, mert a régi és az új címfejformák utalóit automatikusan elkészíti.

Ezzel szemben mi történik az amerikai *tudományos és szakkönyvtárakban*? A lehetőségek a következők: fenntartani a régi katalógust, új katalógust kezdeni, esetleg új mikrofilmlap katalógust indítani vagy egy videoterminalal helyettesíteni a katalógust. A főiskolai és szakkönyvtárakat összefogó egyesület az Association of College and Research Libraries egy felmérést végzett a helyzet áttekintésére. A felmérés szerint a könyvtárakban még nem sok változás történt. A könyvtárak jó része még most kezdi mérlegelni lehetőségeit.

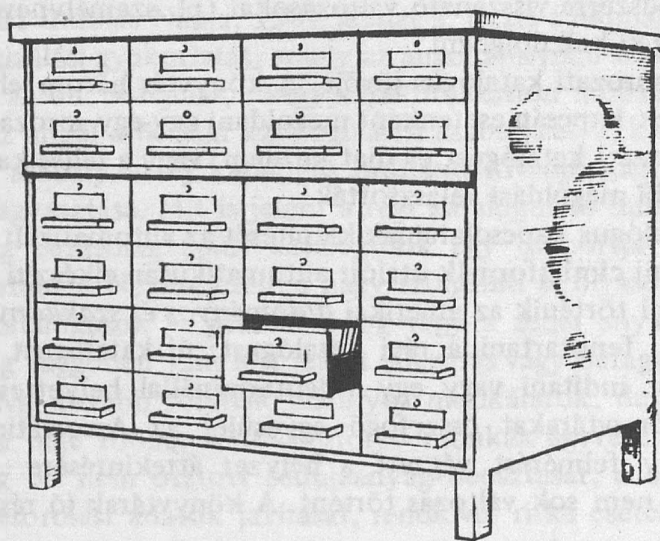
Százhat könyvtárat kérdeztek meg terveikről. Kilencvenkét könyvtár azt válaszolta, hogy alkalmazni fogja az új katalogizálási szabályokat, a fennmaradó 14-ből 12 még nem döntött. A katalógusokat illetően szintén közölték álláspontjukat. A 92 könyvtár közül 14 lezárja katalógusát, 2 intézmény hajlik ebbe az irányba, 40 nem tervezi a katalógusok lezárását, 2 valószínűleg ehhez a 40-hez csatlakozik és 23 még nem döntött. Tíznek nincs is cédulakatalógusa. Egy pedig már le is zárta katalógusát.

Akik nem zárják le a katalógusaikat azok azzal indokolják, hogy később COM vagy on-line katalógusra kívánnak áttérni, erre azonban pillanatnyilag nincsenek technikailag felkészülve. Addig amíg ezt meg tudják oldani, célszerűnek tartják a régi katalógusok folytatását az olvasók érdekében.

Az egységes katalógus fenntartását a legkülönbözőbb módszerekkel tervezik, ezek a következők: a jelenlegi címfejek átfejelésével (4 könyvtár), keresztutalásokkal (3 könyvtár), a két módszer együttes alkalmazásával (17 könyvtár); a többi könyvtár még további kompromisszumok kialakításával, különböző módszerek keverésével tervezi az átmeneti időszak megoldását.

Azok akik a gépesített rendszer bevezetését tervezik, a következő előnyökért teszik azt: az olvasó kényelme és az olvasónak nyújtható jobb szolgáltatás, a cédulakatalógus fenntartásának költséges volta, a két katalogizálási rendszer összeegyeztetésének óriási nehézségei.

Egészében azonban a könyvtárak csak most kezdtek érdemben foglalkozni a teendőikkel, s komoly vizsgálatokat csak néhányan végeztek: 16 könyvtár vetett számot azzal, hogy milyen arányban okoz változásokat a régi címfejekben az új szabályzat bevezetése, és csupán 15 könyvtár végzett eddig költségszámításokat. Így a felmérés csak kezdeti eredményeket hozott, megállapításai korántsem tekinthetők véglegeseknek.

AZ INFORMÁCIÓ VÉDELME AZ AUTOMATIZÁLT INFORMÁCIÓS RENDSZEREK BEN

AJLAMAZJAN, A. K. – DENISZENKO, A. V.: Zascita informacii v ÉVM c. írása alapján (Problemü MSZNTI, 1980. 1.no. 66–94.p.) HOPPÁN GÉZA tömörítvénye.

Az információ védelme kifejezés többféleképpen értelmezhető. Jelenti egyrészt az információnak és hordozójának (dokumentum, gépi adathordozó stb.) megóvását a fizikai (nem emberi beavatkozás jellegű) károsodástól vagy megsemmisüléstől. Ebben az összefüggésben a védelem tárolástechnikai probléma. A másik lehetséges értelmezése (és a továbbiakban csak ilyen összefüggésben szerepel): az információ védelme az illetéktelen hozzáféréssel, felhasználással és megváltoztatással szemben. Ez utóbbi szempont különösen a gépi adathordozók esetében fontos követelmény, ahol az információ az ember számára közvetlenül érzékelhetetlen formában tárolt, könnyen és gyorsan megváltoztatható anélkül, hogy ennek bármilyen észrevehető jele lenne, autentikus volta nem, vagy csak igen nehezen ellenőrizhető.

Védelemre nemcsak az úgynevezett bizalmas jellegű információ esetében van szükség. Az információ mindinkább közvetlen termelőeszközzé válik. Gyűjtése, előállítása és szolgáltatása munkával és költségekkel jár. Így, minden más áruhoz hasonlóan meghatározott árat kell fizetnie annak, aki birtokába kíván jutni.

A számítógépes információs rendszerek és adatbankok kialakulásának és működésének kezdeti szakaszában az információ védelme nem okozott különösebb gondot. A felhasználó (megrendelő vagy előfizető) sem az adatbázissal, sem a számítógéppel nem került közvetlen kapcsolatba. Kérdését, igényét eljuttatta a teljesítőhöz (a rendszer üzemeltetőjéhez), és a teljesítő gondoskodott a kérdés feldolgozásáról, a válasz kiadásáról.

A hatvanas évek második felétől kezdett a helyzet megváltozni. Egyre nagyobb teljesítményű számítógépek jelentek meg, melyek kapacitását egyetlen adatbank kiszolgálása már nem tudta teljes mértékben lekötni, ezért az ilyen nagyteljesítményű számítógépekre több, különböző adatbázist szerveztek. Ez már önmagában is szükségessé tette az egyes bázisok elkülönített kezelését.

A másik lényeges változást az úgynevezett on-line hálózatok kialakulása jelentette. Ezekben a rendszerekben a felhasználó (előfizető) saját termináljáról valamilyen távközlési vonal közbeiktatásával közvetlen kapcsolatot teremt a fizikailag akár többszáz kilo-

méter távolságra lévő számítógéppel és azon keresztül az adatbázissal. A terminál használója közvetlenül képes utasításokat adni a számítógépnek, ezáltal részben átveszi a számítógép operátorának funkcióját. Utasításait megfelelő kódszavak formájában közli a számítógéppel. Ezek a kódszavak aktivizálnak bizonyos, a számítógépben tárolt, úgynevezett alkalmazói programokat, illetve kijelölik azt az adatbázist, vagy annak megfelelő részét, mellyel a meghívott programnak dolgoznia kell. A számítógép munkájának eredményét (outputját) közvetlenül kiadja a terminál képernyőjére és/vagy kiíróberendezésére.

Az ilyen típusú hálózatok gyors terjedését mindenekelőtt az magyarázza, hogy jelentősen meggyorsítják az előfizető és a számítógép üzenetváltását. Az on-line hálózatok kialakulását megelőzően a felhasználó kérdésének eljuttatása a feldolgozás helyére (a számítógép telephelyére), valamint a számítógép válaszának megküldése a felhasználó részére hagyományos módon (postán, küldőnccel stb.) történt, és ez olykor igen lassúnak bizonyult. Bár a számítógépes feldolgozás önmagában csak néhány negyedórát vett igénybe, a felhasználó – számítógép – felhasználó üzenetváltáshoz olykor egy teljes hétre is szükség volt. Az on-line kapcsolat kialakításával viszont az üzenetváltás az elektronikus jelátvitel sebességére gyorsult fel, ezzel gyakorlatilag lehetségessé vált a párbeszéd.

Mivel a felhasználó termináljáról közvetlenül hozzáférhet a központi számítógéphez és ezen keresztül az adatbázishoz, ezt a hozzáférést az információ védelme érdekében valamilyen módon szabályozni kell, esetleg differenciált szabályozásra is szükség lehet, amennyiben a rendszer – üzleti vagy egyéb megfontolásból – különbséget tesz a felhasználók között hozzáférési jogaikat illetően.

Egyes esetekben egy központi számítógépen keresztül több, különböző adatbázis érhető el. Ilyen például az EURONET rendszer, vagy az IAEA bécsi központjának számítógépe, mely az INIS és AGRIS adatbázisokhoz biztosít hozzáférést. Az INIS adatbázis tekintetében az AGRIS előfizetője illetéktelen használónak minősül és ugyanez a helyzet megfordítva is. Külön védelemben kell tehát részesíteni az egyes adatbázisokat.

Előfordulhat, hogy egyetlen adatbankon belül is szükség lehet bizonyos adatsopok megkülönböztetett kezelésére. Ilyen helyzet áll elő például akkor, ha az adatbázis faktográfiai adatokat is képes szolgáltatni, de ezt külön díj ellenében teszi, vagy egy személyi nyilvántartás egyébként nyílt jellegű adatai között bizalmas kezelést igénylő (például orvosi titoktartás alá eső) adatok is szerepelnek. Természetesen a megkülönböztetetten kezelt adatokat differenciált védelemben kell részesíteni, és a felhasználók között is különbséget kell tenni aszerint, hogy hozzáférési joguk milyen adatokra vonatkozik.

Olykor az alkalmazói programok hozzáférhetőségét is differenciálni kell. Indokolt lehet például egy statisztikai kigyűjtést végző alkalmazói program hozzáférhetőségének korlátozása.

A hozzáférés tekintetében differenciált adatsopok kialakítása egy további előnnyel is jár. Mivel a program csak a felhasználó számára hozzáférhető adat-frakcióval dolgozik, csökkenni fog a feldolgozásra fordított gépidő.

Az elmondottak alapján az automatizált számítógépes információs rendszerekben a védelem alapvető feladata a következő: a rendszernek meg kell állapítania, hogy a terminálon keresztül kivel áll kapcsolatban (azonosítania kell a felhasználó személyét), majd

az azonosított felhasználó számára biztosítani kell a megfelelő hozzáférési jogokat, ugyanakkor meg kell tagadnia tőle mindazt, amire nem jogosult.

Az automatizált információs rendszerekben e feladat ellátására különböző eszközöket és módszereket alkalmaznak. Az eszközök első csoportját az *adminisztratív eszközök* alkotják. Olcsó és egyszerű megoldást jelentenek, ám önmagukban nem mindig tökéletesen megbízhatók. Tulajdonképpen rendszeren kívüli eszközök és azoknak az intézkedéseknek összességét jelentik, melyek a terminál használatát, a kapott információ kezelésének, felhasználásának, tárolásának rendjét, stb. szabályozzák.

A rendszeren belüli védelmi eszközök a rendszer integráns részét alkotják, ezen belül lehetnek műszaki (hardware vagy berendezés jellegű) és programtípusú (software) eszközök. A *műszaki eszközök* alatt maga a számítógép és kiegészítő (periferikus) berendezései értendők, melyeknek az adott védelmi funkció ellátásához meghatározott karakterisztikával kell rendelkezniük. A számítógépnek kellő tárolókapacitással kell rendelkeznie ahhoz, hogy a védelmi funkciókat ellátó programokat, a felhasználók és jogaik, jelszavaik listáit, stb. tárolni legyen képes; a termináloknak esetenként programozhatónak kell lenniük, kódoló és dekódoló, személyi kártya azonosító berendezéseket kell tartalmazniuk stb.

A *program típusú eszközök* szerepe a védelemben a felhasználó azonosításánál, majd az azonosítást követően a megfelelő alkalmazói programok és adatcsoportok felszabadításánál, illetve mások felé a hozzáférés lezárásánál van. Felügyelik az alkalmazói programok működését, azokkal szemben elsőbbséget élveznek. Meg kell akadályozniuk az alkalmazói programok működése során azok leolvasását vagy megváltoztatását.

A felhasználó azonosítására többféle módszer alkalmazható. Az úgynevezett *antropometrikus módszerek* a felhasználót biológiai vagy ahhoz közelálló tulajdonságai alapján azonosítják. Ilyenek például a fénykép, az ujj- vagy tenyérlenymat, a beszédhang, stb. alapján azonosító eljárások. Jóllehet igen megbízhatóak, felismerési pontosságuk megközelíti az emberi felismerését és garantálják a felhasználó jogainak átruházhatatlanságát, komoly hátrányuk, hogy rendkívül költséges, eszközigenyes és bonyolult eljárások, ezért alkalmazásuk csak kivételes esetekben indokolt, általános elterjedésük nem várható.

Olcsó módszert jelentenek az *azonosító kártyák*. Ennél a módszernél személyre szóló azonosító kártyákat adnak ki, melyet külön berendezés ellenőriz. A módszer hátránya, hogy nem a felhasználó személyét, hanem a kártyát azonosítja. Rendszeren kívüli eszközökkel kell megoldani, hogy a kártyákat helyesen szolgáltatassák ki, azok utánózatlanok és átruházhatatlanok legyenek. Komoly zavar származhat abból, ha a kártya elvesz vagy megsemmisül.

A felhasználó azonosítására leggyakrabban a *jelszavas vagy listás módszert* alkalmazzák. A felhasználó a megfelelő jelszó közlésével teremthet kapcsolatot a rendszerrel. Az eljárásnak két alapvető típusa van.

Az első esetben a rendszerhez hozzáférést egyetlen közös jelszó engedélyezi valamennyi felhasználó számára. A jelszót a rendszer adminisztrációja szolgáltatja ki az előfizetőnek. A rendszer mindazok számára hozzáférhető, akik az adott jelszó birtokában vannak. Ez az egyszerűbb eljárás. Adminisztratív eszközökkel kell elérni azt, hogy a fel-

használónak ne álljon érdekében a jelszó átruházása. Szükség esetén a hozzáférési jog úgy differenciálható, hogy minden megkülönböztetett módon kezelt adatcsoporthoz vagy alkalmazói programhoz külön jelszót rendelnek hozzá. Ilyen esetben természetesen a felhasználónak egyetlen összeköttetés során is mindannyiszor közölnie kell a megfelelő jelszót, valahányszor újabb, külön jelszóval védett objektumhoz kíván fordulni.

A jelszavas módszer alkalmazásának másik formájánál (a listás módszernél) minden felhasználónak egyedi jelszava van, melynek közlése szabad utat biztosít valamennyi, számára hozzáférhető adatcsoporthoz és programhoz. Ezt a jelszót adhatja a rendszer, de választhatja a felhasználó is. Ilyen esetben minden, a védelem szempontjából megkülönböztetett objektumhoz (adatcsoporthoz, programhoz) hozzá kell rendelni az adott objektum jogosult felhasználóinak (pontosabban azok jelszavainak) jegyzékét (listáját).

A jelszóval szemben támasztott követelmények közé tartozik, hogy az viszonylag könnyen megjegyezhető, ugyanakkor nehezen megfejthető legyen. Ez utóbbi követelménynek tesznek eleget az úgynevezett többlépcsős jelszavak, amikor – a számítógéppel folytatott párbeszéd formájában – több jelszót kell a megfelelő sorrendben közölni ahhoz, hogy a rendszer hozzáférhető legyen.

A megfejtés elleni védelmet szolgálja a jelszó megújításának módszere is. Ennek lényege, hogy a hozzáférést nem egy állandó jelszó közlése adja meg, hanem minden újabb kapcsolat létesítésekor előre megadott jelszóképzési kulcs alapján az előző alkalommal használt jelszót alapul véve új jelszót kell képezni. (Az utoljára használt jelszót maga a számítógép adja ki a terminálra az összeköttetés létrejöttékor.) Jelszóképzési módszer lehet például a következő: a régi jelszó második és harmadik jele közé be kell iktatni az aznapi dátumot, ugyanakkor el kell hagyni a végéről a kiegészítésnek megfelelő számú jelet; vagy a második betűt a betűrendben utána következő betűre kell cserélni. Természetesen a számítógép maga is előállítja az új jelszót és azt összehasonlítja a terminálon közölt jelszóval.

A kevésszámú jelből álló jelszavak programozható terminál segítségével viszonylag rövid idő alatt megfejtethők. Ez ellen úgy védekeznek, hogy a számítógép néhány sikertelen jelszóközlési kísérlet után automatikusan lekapcsolja a terminált és a sikertelen kísérletről feljegyzést készít.

A felhasználó azonosítása és ezzel az egész védelmi rendszer értelmét veszítheti, ha a kapcsolat létrejöttékor vagy annak folyamán a védelem a távközlési vonalban meghibásodik. A távközlési vonalban adódó hibák okozhatják azt, hogy a helyesen közölt jelszót a rendszer hibásnak értékeli, a rendszer hibás terminál-címre adja ki a feldolgozás eredményét, vagy a megszakadt távközlési vonal helyreállításakor helytelen összeköttetés jön létre. Ilyen hibák nem ritkák az átkapcsolásos rendszerű távközlési vonalaknál.

A védekezés legáltalánosabb módja, hogy bármilyen zavar esetén – a sikertelen jelszóközlési kísérletekhez hasonlóan – a számítógép automatikusan lekapcsol a terminálról és a zavar elhárítása után előlről kell kezdeni a kapcsolat felvételét. Tökéletesebb és többirányú védelmet biztosít a kódolás. Ilyenkor a jelszó közlésétől kezdve a teljes párbeszéd kódolt formában bonyolódik. Ennek természetesen adott műszaki feltételei (kódolásra és dekódolásra alkalmas központi számítógép és terminál) vannak. Ilyen esetben csak a hívó terminálon „értelmes” a válasz, az esetleges téves címre csak

értelmetlen jel-kombináció érkezik, mivel a kódolási-dekódolási rendszer terminál-specifikus.

Az eddig elmondottak csak az úgynevezett statikus, tehát a rendszerben változatlan formában jelenlévő információ vonatkozásában hatékonyak. Az eredeti adatállományban nem szereplő, a feldolgozás folyamán keletkezett új, úgynevezett dinamikus információ (összesített adatok, átlagok, trendek, statisztika, különböző mutatók stb.) védelme egyenlőre megoldatlan kérdés.

Újabbak vannak kialakulóban az interaktív rendszerek. Itt a felhasználó a rendszer kínálta adatokon és programokon kívül saját adataival és programjaival is dolgozhat, sőt, a felhasználók egymásnak is átengedhetik saját adataik és programjaik használatának jogát. Ilyenkor meglehetősen bonyolult programozás-technikai eszközökkel és adatvédő címkek (védő bitek, védő deszkriptorok) alkalmazásával kell biztosítani, hogy az arra jogosult felhasználók mások adatait és programjait használhassák ugyan, de azokat megváltoztatni csak a bevívő legyen képes. Ilyen rendszereknél sem oldották még meg a védelem valamennyi problémáját.

Összefoglalóul elmondható, hogy az információ védelme objektív követelmény minden olyan rendszerben, mely nagy számítógépes komplexumot és adatátviteli hálózatot tartalmaz. A védelem nemcsak az információ esetleges bizalmas jellegének megőrzéséhez szükséges, üzleti megfontolásokon túlmenően a feldolgozás idejét is csökkentheti. A védelem a hagyományos szervezési és adminisztratív eszközökkel megnyugtatóan nem oldható meg. A kellő védelem biztosításához külön műszaki és program-típusú eszközök szükségesek. A felhasználót azonosító és ezáltal a szabályozott, esetenként differenciált hozzáférést lehetővé tevő módszerek, de egyben az egész védelmi rendszer hatékonysága és költsége egyenesen arányos.

Mindeddig nem sikerült „egyedül üdvözítő”, azaz bármely automatizált információs rendszer esetében elfogadható költségek mellett maximálisan hatékony védelmet nyújtó védelmi rendszert kialakítani. Általában az egyszerűbb, kevésbé strukturált rendszerek (csak statikus adatokkal dolgozó, a felhasználó kategóriákat kevésbé differenciáló, nem interaktív rendszerek) védelme egyszerűbb és olcsóbb módszerekkel is megfelelően ellátható. A védelmi rendszert mindig az adott információs rendszer céljának, védelmi igényének megfelelően kell kialakítani.

Az automatizált információs rendszerek egyre változatosabb szolgáltatásokat kínálnak. A terminálok alkalmazása a legkülönbözőbb szférákban (ügyvitel, oktatás, orvosi ellátás, jogtudomány, stb.) terjed, a technika fejlődése (műholdas távközlés, számítógépek, terminálok műszaki fejlesztése) ezt a folyamatot gyorsítja és mind általánosabbá teszi. Optimista becslések a terminálok várható elterjedését egyenesen a telefonéval vetik össze. Ezért a jövőben az információ védelmének várhatóan egyre nagyobb és összetettebb feladatokkal kell megbirkóznia, ez azonban ugyanakkor gyors fejlődést és új, esetleg meglepő eredményeket enged sejtetni ezen a területen.

A KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI KUTATÁSRÓL – KÖNYVTÁROSOKNAK

TAYLOR, D. C.: Library Research for Librarians, MAGRIL, R. M.: Conducting library research, GWINN, N. E.: Funding library research és RAYWARD, W. B.: Publishing library research c. írásai alapján (Coll. and Research Libr. 1980. 3.no. 199–219.p.) HEGYKÖZI ILONA szemléje.

Fenti címmel rendezett konferenciát a Library Association 1979 márciusában a North Carolina Egyetemen Chapel Hill-ben (USA): A konferencia célja az volt, hogy kutatásra ösztönözze a gyakorló könyvtárosokat, segítsen a kutatási témák kiválasztásában, módszertani tanácsokkal szolgáljon, bemutassa a kutatások elbírálásának elveit és a publikációkkal szemben támasztott követelményeket. A konferencia három publikált előadásából a következőket emeljük ki:

A kutatás módszeréről

Ahhoz, hogy a kutatások végül az egész szakma számára hasznos eredményeket adjanak, az egyes könyvtártudományi kutatásoknak kapcsolódnuk kell egymáshoz. Ötleteket a már befejezett, nagy érdeklődésre számot tartó kutatásokból célszerű meríteni.

Sok a megválaszolatlan kérdés pl. az *információ struktúrájával* kapcsolatban. Az USA-ban érdemes lenne tanulmányozni a könyvtári másolási tevékenységet szabályozó, 1978-as szerzői jogi törvény hatását. Több éve folynak kutatások az információ megjelenítésének különböző módozatairól (pl. folyóiratok papíron és mikrofilmen), de keveset tudunk a folyóiratok géppel olvasható indexeinek használatáról, fogadtatásáról. Heves vita tárgya az információ ára, a fizetés módja. Érdemes lenne megvizsgálni a folyóirat-előfizetésekkel kapcsolatos döntéshozatal szempontjait, a költségvetések átstrukturálását.

A *használó-kutatás* terén az átlag-használó vizsgálata után most a könyvtárhasználat elemzése a cél. Különösen az egyetemi könyvtárak esetében várnak érdekes eredményeket ettől a kutatási iránytól. A pittsburghi egyetemen 1975-től 1978-ig végzett vizsgálat pl. kimutatta, hogy az 1969-ben beszerzett monográfiák 40%-át 1975-ben az olvasók már nem keresik.

A *döntéshozatal* témakörbe foglalható minden, ami a könyvtárak létrehozásával és működésével kapcsolatos. Kiemelt kérdések a legutóbbi időben: a hozzáférés (pl. a kielégítetlen kérések elemzése), a forrásmegosztás (könyvtárközi együttműködés

a folyóirat-beszerzésben), a katalógusok (áttérés más formátumra, költségelemzés, személyzet).

A *teljesítménymérés* szabványosítása is nagy érdeklődésre tarthat számot, ui. csak a definíciók és a mérési módszerek egységesítése után lesznek az egyes adattömegek összevethetők. A közművelődési könyvtárak élen járnak e téma kutatásában és eredményeik közreadásában. E problémakör vizsgálatára egyébként más kutatási témák gazdái is felhívnak.

A kutatás finanszírozásáról

Melyik kutatást tartják támogatásra érdemesnek a különböző alapítványok? Amely *jó ötleten* alapszik: eredményét igénylik a könyvtárak, s ha esetleg más kutatta is már: eredményei továbblépést ígérnek. Amelynek *fontosságát* pl. a téma bibliográfiájával *alá lehet támasztani*. Amelyről átgondolt, reális *cselekvési tervet* lehet készíteni. Amelynek *ésszerű költségvetése* van. Amely *felkelti* a finanszírozó *érdeklődését*. Amelynél *a kutató személye* garantálja az eredményt.

A kutatás publikálásáról

A kutatási eredmények birtokában dönteni kell, hová küldjük el publikálásra. A döntést három, egymást nem kizáró tényező befolyásolja: a kutatás értékelése, a téma feltételezett közönsége és az érdekelt lapok* előírásai. Ugyanazon kutatás eredményeit más-más metszetben több folyóiratnak is meg lehet írni, hogy az információk különböző olvasórétegekhez jussanak el.**

A The Library Quarterly-nél az előzetes ajánlkozás helyett a kész kéziratot szeretik, akár bejelentés nélkül is. A lap profiljába vágó kéziratokat az adott téma szakértőjével lektoráltatják; a szerző inkognitóban marad. A szakvélemény alapján dönt a szerkesztő a kézirat elfogadásáról vagy elutasításáról. Elutasításkor a lektori véleményt csatolni szokták. A szerzőket és szerkesztőket egyaránt alaposan próbára szokta tenni a szakdolgozatos, doktori értekezések, jelentések átültetése cikk-formára. Általában gyakori probléma, hogy a kutatók a vizsgált kérdést nem megfelelően határozzák meg, módszertani hibákat követnek el, rosszul szerkesztik meg vizsgálati eszközeiket (pl. a kérdőíveket), tévesen alkalmaznak statisztikai eljárásokat. Az ideális az, ha legalább a cikk bevezetője és az összegzés teljesen érthető egy átlagosan tájékozott olvasó számára.

* A választásban segítséget nyújt a FID List of Library, Documentation and Archives Serials c. összeállítása.

** A cikk közli az USA-beli folyóiratok választékát néhány szavas jellemzéssel és megnevez egyes nemzetközi folyóiratokat is.

A ZENEI KÖNYVTÁRAKRÓL

HOFFMANN, H.: Kommunale Musikpflege und neue Formen der Musikkultur; WASSNER, H.: Musikbibliothekarische Arbeit in unseren Tagen. Versuch einer Standortbestimmung; KREMSLER, E.: Keine Musikbibliothek? Zum Thema zentraler oder dezentraler Abspielung von audiovisuellen Medien c. írások alapján (Buch und Bibliothek, 32.Jg. 1980. 3.no. 233–253.p.) SKALICZKI JUDIT szemléje.

A Buch und Bibliothek 1980/3. számában három írás foglalkozik a zenei könyvtárak jelenlegi helyzetével, a zenei könyvtárosi munka lehetőségeivel, a zene személyiség-fejlesztő hatásával.

Hilmar Hoffmann tanulmányának címe: A zene közösségi művelése és a zenekultúra új formái. Az írás alapvető szándéka az elit és a tömegkultúra közötti különbség feltárása a zenei könyvtárosi munka aspektusából. Határozottan leszögezi, hogy a könyvtárak a velük szemben támasztott követelményeknek, a kihívásnak csak akkor tudnak eleget tenni, ha túllépik a jelenleg még meglévő intézményes gátakat. Ezek a gátak ugyanis megakadályozzák, hogy a zene mindenki számára hozzáférhető, természetes kommunikációs forma legyen.

A német könyvtárak az utóbbi tíz évben kezdték felismerni azt az egyre mélyülő szakadékot, ami az elit könyvtári kívánságok és a tömeg zenei kívánsága között mélyül. Nem lehet már becsukni a zenei könyvtár ajtaját a pop zene, a könnyűzene előtt. Ha figyelmen kívül hagyjuk ezt a fajta zenei érdeklődést, akkor tulajdonképpen a fiatalok zenei orientálódását negligáljuk.

Természetesen nem elég ha csupán a szerzeményezési politikájukon változtatnak a könyvtárak, az eddigi hagyományos zeneismertetések és zenei rendezvényeken is túl kell lépni. (Wassner – ld. később – svéd és olasz könyvtári példákat említ követendőként, a példákban leszürendő tanulság: a zene közösségformáló erejének hatása.)

Ha a fiatalok már kisiskolás koruktól évente legalább egyszer hallgathatnak hivatásos zenészek adta hangversenyeket – az ország bármely részén –, akkor sokkal nagyobb az esélye annak, hogy a zene beépül a fiatalok kulturális életébe. Ugyanakkor nagy hiba lenne azt hinni, hogy ez a fajta „nyitás” csupán a fiataloknál fontos. A használói igény szerinti zenét be kell vinni a szociális intézményekbe, közösségekbe, kórházakba, a szegények házába, a börtönökbe stb. Ugyanakkor a zeneanimáció nem korlátozódhat a hangversenyekre, fontos a zeneismertetés, a szóbeli magyarázat is. Mindezek célja valamiféle kontaktus kialakítása a közönség és a zene között. Nem szabad elfelejteni: ennek a fajta

zenei könyvtárosi munkának magába kell foglalnia a zene minden fajtáját és minden műfaját: az ismeretterjesztésnek egyaránt át kell fognia a népzene és a jazzt, a kamarazene és a pop-zenét!

A zenei könyvtárosi munkáról ír *Hermann Wassner*: Napjaink zenei könyvtárosi munkája címen. Cikkében a frankfurti könyvtár ötven évvel ezelőtti könyvtárosának, *Rudolf Angermannak* téziseit idézi, hogy nyilvánvalóvá tegye; az elmúlt évek hogyan változtatták meg a zenei könyvtárosi munka fő irányvonalát.

Angermann ugyanis még töretlenül hitt a zene – és általában a művészetek – nevelő funkciójában. A zene jóvá tesz, vallotta együtt a görögökkel. Ma viszont – mondja Wassner – ez a nézet igencsak vitatható. Angermann még pontosan felsorolta – és felsorolhatta – azokat a zenei műfajokat, amelyeket nevelő hatásuk miatt gyűjteniük kell a zenei könyvtáraknak, és azokat a zeneműveket is, amelyek „erkölcstelenségük” miatt nem kaphatnak helyet az állományban.

Wassner az Augsburger Rundschau 1919 júliusi számából a következőket idézi: „...mindig kell tudnunk, hogy minek van helye, és minek nincs helye a könyvtárban. Ez utóbbiak pl. az operettek. Aki a könyvtárban a Három a kislányt, vagy a Csárdáskirálynőt követeli, annak borson térdelve kell 777-szer Mozartot mondania.” A fentebbi sorokat *Paul Marsop*, a zenei könyvtárosok jelentős alakja, a müncheni nyilvános zenei könyvtár megalapítója mondta. Ha Marsop ma visszatérne, és meglátná volt könyvtárát – írja Wassner – feltehetően visszavonná alapítványát. Ma ugyanis – és ez az írás egyik leghangsúlyosabb gondolata – *minden zeneműnek helyet kell kapnia a könyvtári gyűjteményekben, függetlenül azok vitatott vagy vitatható értékétől*. Nem vállalhatja a zenei könyvtáros azt a megoldhatatlannak tűnő feladatot, hogy eldöntse mi a jó, és mi a rossz zene. Ahhoz pedig nem lehet erkölcsi bátorsága, hogy a saját ízlését ráerőltesse a használókra. A zenei könyvtár nem lehet egy szűk elit könyvtára. Előítélet-mentes, minden társadalmi réteg számára nyitott, hozzáférhető zenei könyvtárakra van szükség.

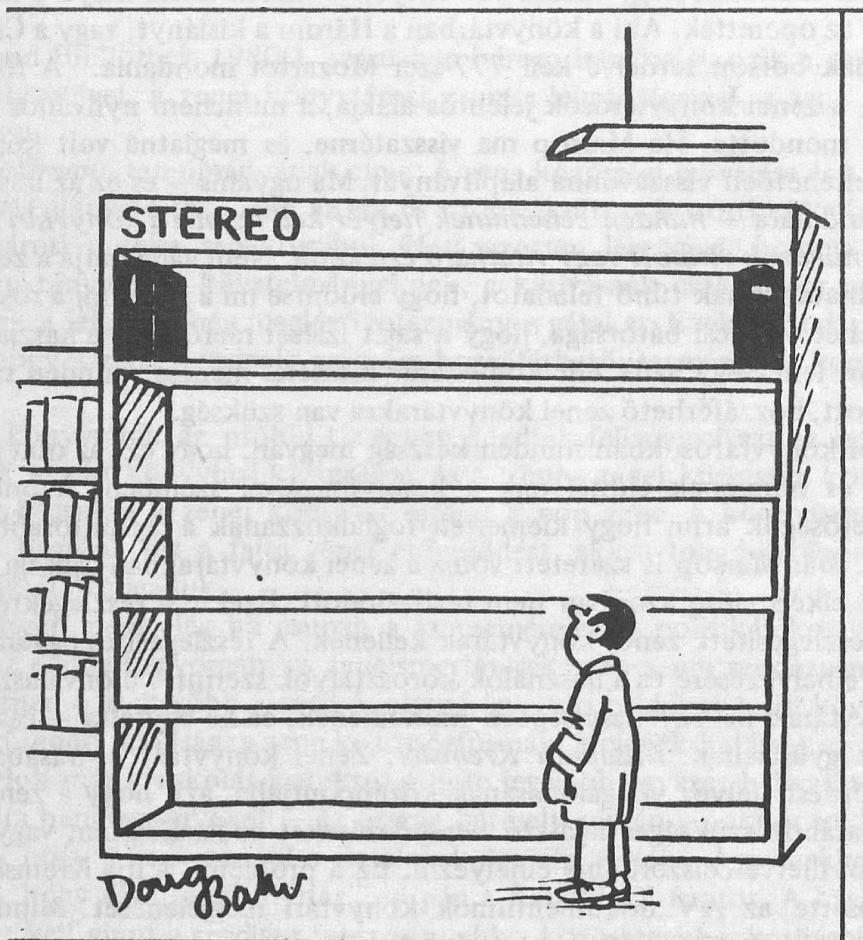
A zenei könyvtárosokban minden készség megvan, hogy ezt az utat járják. Szeretik a fiatalokat és nincsenek előítéleteik a könnyűzenével szemben. Azonban nincs elég módjuk, lehetőségük arra, hogy kiemelten foglalkozzanak a legfontosabb korosztállyal: a fiatalokkal. Már Marsop is szeretett volna a zenei könyvtárakban ifjúsági részleget kialakítani, ez az elképzelése azonban nem realizálódott. Ezekre a részlegekre pedig szükség van. Azaz, részlegesített zenei könyvtárak kellene. A részlegesítés egyaránt vonatkozik az állomány elhelyezésére és a használók korosztályok szerinti különválasztására. Fontos, hogy a könyvtárak ne egy helyiségben működjenek, és ne egyfajta – csak klasszikus – zeneműveket gyűjtsenek. *Elisabeth Kremser*: Zenei könyvtár? c. írásában egy egészen gyakorlati kérdést helyez vizsgálódásának középpontjába, azt, hogy a zenei dokumentumok használatához szükséges lejátszó berendezéseket centralizáltan, vagy decentralizáltan ésszerűbb, illetve célszerűbb-e elhelyezni. Ez a probléma – írja Kremser – kezdetektől fogva kísérte az AV dokumentumok könyvtári megjelenését. Mindkét elképzelés mellett és ellen számos érvet sorakoztattak föl.

A centralizált elhelyezés mellett szól az, hogy:

- a használót tehermentesítik,
- értékes készülékek alkalmazhatók,

- a hibák gyorsabban ismerhetők fel,
 - miután a használók nem kezelik a gépeket, azok élettartama megnövekszik.
- A decentralizált elhelyezés mellett szól:
- a használók igényeinek gyorsabb kielégítése,
 - a használó felnőttként való kezelése.

Az elméleti kérdést végül is a gyakorlat egyértelműen eldöntötte. A 70-es évek közepétől megnyíló mediotékák ugyanis az utóbbi lehetőséget valósították meg, azaz a lejátszó berendezések decentralizált elhelyezését. Jelenleg a közművelődési könyvtárak is ezt a formát tartják elsődlegesnek, és csökken a központosítottan elhelyezett gépparkok száma.

A Library Association Record humorából.

NEMZETKÖZI MEGBESZÉLÉS A KÖNYVTÁROS, INFORMÁCIÓS ÉS LEVÉLTÁROS SZAKEMBERKÉPZÉS KÖZÖS PROBLÉMÁIRÓL. – 1980. december 12–13-án *Frankfurtban* három nemzetközi szervezet, a FID, az IFLA és az ICA – (a levéltárosok nemzetközi szervezete) – oktatással és képzéssel foglalkozó szekciói, ill. bizottságai együttes megbeszélést tartottak, melynek célja a könyvtárosok, az információs szakemberek és levéltárosok képzésével kapcsolatos közös tervek, erőfeszítések és teendők megvitatása volt.

A megbeszélésen – amelyen az Unesco illetékes osztályának vezetője *Kenneth Roberts* és a FID főtitkára *Kenneth Brown* is részt vett – a három szervezet részéről beszámolók hangzottak el arról, hogy eddig az együttműködésnek milyen formái alakultak ki.

Az eddigi tapasztalatok és különösen az egyes oktatási intézmények tanterveinek, oktatási céljainak, oktatási módszereinek összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a könyvtáros-, információs szakember, ill. informatikus és levéltárosképzés intézményeiben az egyes szinteken folyó oktatás – különösen tartalmilag – igen sok közös vonást mutat, ami felveti a háromféle képzés integrálásának szükségességét.

Kenneth Roberts az Unesco részéről kívánatosnak tartotta, hogy 1983-ban nemzetközi szimpozion üljön össze, amely megtárgyalhatná a könyvtáros-, informatikus- és levéltárosképzés integrációjának lehetőségeit és meghatározná a három nemzetközi szervezet együttműködésének módjait. Az Unesco úgy tervezi, hogy 1981–1982-ben elkészíteti a megtárgyalandó dokumentumokat és megszervezi az előkészítő értekezletet. A tervezettel kapcsolatos vita során a fejlődő országok képviselői kifejtették, hogy számukra – lehetőségeiket és szükségleteiket figyelembe véve – az integrált képzés az egyedüli járható út.

Felvettem, hogy az előkészítés regionális megbeszélések formájában történjék, így alkalom nyílna valamennyi ország álláspontjának megismerésére. Ezt a javaslatot mind az Unesco, mind a FID, az IFLA és az ICA képviselői támogatták.

Az integrált képzés lehetőségeinek megteremtése érdekében *Paul Wasserman* professzor, a FID/ET elnöke felajánlotta, hogy az információs szakemberek oktatásának általa szerkesztett hirdójában (ism. BALÁZS Sándor *Könyvtári Figyelő* 1980. 2.sz. 218–220.p.) helyet ad a könyvtáros- és levéltárosképzés programjaira vonatkozó hirdásoknak is és annak a *Clearing-house*-nak nevezett intézménynek, amely a marylandi egyetem School of Library and Information Services szakán működik, gyűjti, hozzáférhetővé teszi az információs szakemberképzés egyetemi tanterveit, programjait, szolgáltatásait és kiterjeszti a könyvtáros- és levéltárosképzés programjaira is.

Több felszólaló a három képzés integrálásának szükségessége mellett azt is hangsúlyozta, hogy a három szervezet együttműködése a felhasználók felvilágosítása szempontjából is igen lényeges.

A felhasználók, olvasók, olvasási és tájékoztatói szokások megismerése érdekében az IFLA előterjesztéseket tesz az olvasók és felhasználók tanulmányozása metodikájának kidolgozása érdekében. Az Unesco által támogatott kutatások közé tartozik a kisgyerme-

kek olvasáslélektani vizsgálata és a könyvtárhasználatra való nevelés metodikájának tanulmányozása. Ami általában a három ágazatot közösen érdeklő koordinált nemzetközi kutatást illeti, nem sok eredményt lehet eddig felmutatni. Meg kell azonban említeni, hogy a *Könyvtári Figyelő könyvtárosképzéssel foglalkozó tematikus száma* (1980/2.) komoly érdeklődést keltett.

Megoldatlan kérdés az oktatási és kutatással foglalkozó intézmények nemzetközi integrált számbavétele is. A FID ilyen jellegű összeállításai elavultak, és az IFLA által kezdeményezett oktatási intézmény- és programszámbavétel eddig sok eredményt nem mutat. A regionális elvek szerint kijelölt megbízottak feladata lenne ez a mindenképpen hasznos számbavétel. A kérdőíveket az IFLA illetékes szekciója szerkesztette meg, de talán jellemző, hogy Magyarországra tudomásunk szerint ez a kérdőív sehova sem jutott el. Szóba kerültek a tantervek fejlesztésére kidolgozott Unesco–UNISIST és IFLA irányelvek, s megállapították, hogy az integrált képzés szempontjait érvényesítő irányelvek kidolgozására volna szükség.

A felvetett problémák megoldására az értekezlet elhatározta, hogy a három szervezet küldjön ki egy hattagú állandó munkabizottságot a kooperációs program részletes kidolgozására. A magyar könyvtáros és információs szakemberképzés mai helyzetében – úgy gondolom – éber figyelemmel kell kísérni a fejleményeket, és az eddig gyakran személyekre szabott – jó néhány egyéni vonást tartalmazó – megoldás helyett talán nem ártana idejében *alkalmazni* azt, amit *gazdag tapasztalatokkal rendelkező, megfelelő társadalmi megbecsülésben részesülő kollégáink* másutt helyesnek és célszerűnek tartanak.

SZENTMIHÁLYI JÁNOS

A SVÁJCI JÁTÉKTÁRAK egyesületbe tömörültek. Az országban jelenleg 30 „független” (jórészt a szülők adományából fenntartott) játéktár és 43 könyvtári „játéksarok” működik. Az 1980 márciusában megalakult egyesület 40 intézményt fog össze.

(Nachrichten VSB/SVD. 1980. 4.no.)

SZTRÁJKBA LÉPTEK a youngstowni (Ohio) Városi Könyvtár s a hozzá tartozó megyei hálózat dolgozói, bérkövetelések miatt. A könyvtárosok érdekképviselői szerveivel gyorsabban megegyezett a város, az adminisztratív és technikai személyzet azonban 3 hónapig sztrájkolt, amíg létrejött a 3 évre szóló új kollektív szerződés. Ezalatt zárva volt a könyvtár, csak a telefonos tájékoztató szolgálat működött. Ez volt „a könyvtártörténet leg-hosszabb sztrájkja”.

(Library Journal, 1980. szept. 1.)

■ ■ ■

SZOJUZKULTURA. Számítógépes információs rendszer a szovjet kulturális és művészeti tájékoztatási központban. – A Lenin Könyvtár keretében 1972-ben létesült országos kulturális és művészeti tájékoztatási központ (*Informkultura*) a nemzeti információs rendszer kialakításának irányítása és a szocialista nemzetközi együttműködés (*Interinformkultura*) szervezése mellett jelentős szolgáltatási tevékenységet fejt ki. A központi zenei, színházi, múzeumi stb. könyvtárak állományát is igénybe véve 1981-ben a következő tájékoztatási kiadványsorozatot állítja elő: nyolc havi megjelenésű szakterületi bibliográfiai sorozat (összesen mintegy 25 ezer tétel, a könyveken kívül 210 szovjet és 870 külföldi folyóiratból válogatva), öt referáló folyóirat, hét tematikus szemletanulmány, kilenc sorozat ún. expressz-információ (konferenciák anyagainak és fontosabb kutatóintézeti eredmények ismertetése). A kultúraelmélet, képzőművészet, zene, színház, művészetelmélet, népművelés, múzeum- és könyvtárügy, műemlékvédelem és restaurálás témaköreit átfogó kiadványok összterjedelme eléri a 450 ívet. A központ gyűjti az olyan nem-publikált dokumentumtípusokat, mint a fordítások, irodalomkutatási jegyzékek; előfizetés keretében 40 külföldi folyóiratról folyamatosan tartalomjegyzék-másolatot szolgáltat (és rendelésre az eredeti dokumentumok xerox- vagy mikromásolatait), végül 300 felhasználónak biztosít szelektív információterjesztést (SDI).

Ilyen méretű információs tevékenység törvényszerűen veti fel a gépesítés szükségességét. 1980 novemberében egy tanácskozási alkalomával az Informkultúrában járva megkaptam a *Szojuzkultura* elnevezésű gépi rendszer leírását. Ebből a legérdekesebb adalékok:

A rendszer létrehozása 1977-ben kezdődött, 1980-ban a kísérleti, ez évtől pedig az üzemszerű működés szakaszába ért. A Szojuzkultura a központ szűkebben vett kulturális szakterületeit (kultúraelmélet, könyvtártudomány, népművelés, muzeológia, műemlékvédelem) fogja át, a művészetek anyagának felvételére a rendszer további fejlesztése során kerülhet sor. A rendszer a Lenin Könyvtár gépparkjára (4030-as számítógép, Pentacta-sor, fényzedő stb.) épít.

Számítások szerint az éves input 32,5 ezer dokumentum lesz, avagy a belföldi anyag 100%-a és a szovjet könyvtárakba beérkező külföldi kiadványok 80%-a. A belföldi dokumentumok esetében a feldolgozásra a beérkezéstől számított 5, a külföldieknél 10 nap áll rendelkezésre a géprevitelig. A feldolgozás során a bibliográfiai leírás mellett annotációk is készülnek, a tartalmi feltárás eszközei pedig a szovjet osztályozási rendszer (BBK), az Informkultura rubrikátora (2600 szakcsoport 10 hierarchiaszinten, amelyekből a felső 2, illetve 3 megegyezik az NTMIR és a MISZON rubrikátorával), valamint az említett négy szakterületre kidolgozott, egymás között kompatibilis tezaurusz (összesen 14 ezer lexikai egység, ebből 12 ezer deszkriptor). Az indexelés igen nagy mélységű lehet, maximum 16, egyenként 15 deszkriptort tartalmazó szőláncig terjedhet.

A számítógépes feldolgozás eredményeként a következő outputok állíthatók elő:

- *SDI-szolgáltatás* évente ezer keresőprofilban (havonta kétszer a felhasználó ún. jelzőkártyákat kap, amelyen a dokumentum leírása, annotáció és lelőhely áll).

- *Retrospektív irodalomkutató* évente 5 ezer igénylésre tervezve (a határidő 10, esetenként 20 nap lehet). Az SDI és a retrospektív keresés 90%-át előre megállapított (egységesített) keresőprofil szerint tervezik nyújtani.
- Öt havi megjelenésű *bibliográfiai sorozat* (a kultúra általános kérdései és a kulturális építés; könyvtártudomány és bibliográfiaelmélet; népművelés; muzeológia és műemlékvédelem; amatőr művészet). Az éves összterjedelem 500 ív. A sokszorosításra alkalmas példányok elkészítése 30, a sokszorosítás – 3000 példányban – további 12 napot vesz igénybe.

A felhasználó a kapott információk alapján kérheti az eredeti dokumentumokat (a teljesítés legalább 50%-ban másolatot fog jelenteni, felkészültek évi 500 ezer xerox- és 50 ezer mikromásolat szolgáltatására).

Az egész rendszer működtetéséhez 127 ember munkája szükséges (ebből 19 a Lenin Könyvtár számítóközpontjában, további 25–30 pedig a reprográfiai részlegben). Az éves teljes ráfordítás meg fogja közelíteni a félmillió rubelt (a rendszer nem lesz önfenntartó). A tervezett paramétereket a rendszer 6 éves működés után éri el.

SONNEVEND PÉTER

SZEMLE

Automated Library Circulation Systems, 1979-80

BAHR, A. H.: Automated library circulation systems, 1979-80. White Plains, N. Y., Knowledge Industry Publications, Inc. 1979. 104 p.

Számítógépes könyvtári kölcsönzési rendszerek, 1979-80.

A. H. Bahr nem először készített érdekes összehasonlító elemzést a könyvtári területen alkalmazható gépi eszközök, eljárások, rendszerek megismertetésére. Második kiadásként most megjelent műve világszerte érdeklődéssel fogadott kérdéskört tárgyal: a kölcsönzés (és a vele szorosan összefüggő más könyvtári műveletek) gépesítését, pontosabban automatizálását. Munkájában 12, az Egyesült Államokban hozzáférhető rendszert mutat be, s az alkalmazási tapasztalatait is e területről (hozzávéve még Kanadát) gyűjtötte össze. Ez egyúttal magyarázata is annak, hogy pl. a svéd BUMS rendszer miért hiányzik az összeállításból.

A kölcsönzégépesítés történetének rövid összegzéséből a szerző figyelemreméltó, trend-értékű következtetéseket von le: a lyukasított könyvkártya vagy a domborított azonosító jelek visszaszorulásával párhuzamosan meggyorsult az on-line, miniszámítógépet alkalmazó rendszerek terjedése; az olcsó mikroprocesszorok hatására egyre több off-line rendszer kerül piacra, főként kisebb könyvtárak számára; az újabb rendszerekre általánosan jellemző a flexibilitás, a könyvtár sajátosságainak könnyű érvényesítése; a kölcsönzés gépesítése egyre több helyen illeszkedik átfogóbb gépi rendszerbe; igen gyakran nem merítették ki az alkalmazott rendszer minden lehetőségét; a hálózatok fejlődésével tovább nő az érdeklődés a kölcsönzés automatizálása iránt; a házilag kifejlesztett rendszerekről egyre több könyvtár vált át készen beszerezhetőkre; a gépesítés fő indoka változatlanul a jobb szolgáltatás reménye és a gyűjtemény megbízhatóbb ellenőrzése.

A számítástechnikával bármilyen módon kapcsolatban álló mintegy 800 amerikai könyvtárnak kevesebb mint fele automatizálta kölcsönzési folyamatait. E jelenségnek két fő oka észlelhető: egy on-line kölcsönzési rendszer költsége (ha a könyvtár ezt nem hálózaton belül oldja meg) 100 ezer dollár körül van; ugyanakkor az évente 200 ezret meg

nem haladó forgalmú könyvtárak (ezúttal kölcsönzési műveletekben mérve) manuálisan olcsóbb, ugyanakkor kellően megbízható kölcsönzésnyilvántartást építhetnek ki.

Elteltekintve a házilag kifejlesztett rendszerekről, a piacon forgalmazottak négy fő típusba sorolhatók: off-line rendszerek, külső számítógépre alapozva; off-line rendszerek, amelyeknél bizonyos körben van on-line használati lehetőség is; osztott feldolgozási rendszerek, amelyeknél a funkciók többsége on-line működik, csak egyesek maradnak off-line (pl. felszólítások megírása); teljesen önálló on-line rendszerek (a forgalmazott rendszerek nagy többsége az utóbbiba tartozik).

A rendszerek természetesen más, lényeges szempontok alapján is összehasonlíthatók. E szempontok közül a fejlődés során érdekes módon kiesett az, hogy a gépi rendszerben a kölcsönzött könyvekről milyen adatok állnak rendelkezésre: ma már valamennyi rendszerben teljes bibliográfiai leírással dolgoznak, nemcsak azonosító jelekkel. A gépi nyilvántartásokhoz való hozzáférés módját tekintve gyorsütemű eltolódás észlelhető az on-line rendszerek felé, de a leggyakoribbnak a „vegyes” rendszerek tekinthetők: ezekben a funkciók nagy többsége on-line történik, de például bizonyos file-ok felújítására csak naponta egyszer, off-line kerül sor. A rendszerekben leggyakrabban – inputként beolvasott – adatok rögzítését tekintve még mindig a vonalkód a leggyakoribb, egyre több rendszer ajánlja fel azonban lehetőségként optikai karakterolvasó alkalmazását (utóbbi esetében a kód emberi szemmel is felismerhető, olvasható).

A teljes, on-line kölcsönzégépesítési rendszerekkel kapcsolatban mindig különös gondot okozott az állomány adatainak konvertálása géppel olvasható formátumra. Érdekes módon igyekeznek ezen könnyíteni: olyan könyvtár adattárának felhasználásával, amely ezt a munkát már korábban elvégezte; ez esetben ugyanis csak azokat a tételeket kell gépre vinni, amelyekkel a választott másik könyvtár nem rendelkezik.

Egyre több könyvtár kapcsolja össze sikeresen kölcsönzégépesítési és állományvédelmi (lopásgátló) rendszerét.

Sajnos a kölcsönzégépesítés költségeit illetően a szerző nem túl sok érdemi adatot tudott összegyűjteni. Tényleges megtakarítás lehetőségét nem tekinti bizonyítottnak; egyes adatok szerint a manuális kölcsönzés költsége (kölcsönzésenként) 23 és 35 cent között van, automatizálás után – nagy átlagban – 26 cent. A becslések többségének hibája, hogy egy sőr nem közvetlenül jelentkező költséget nem vesz figyelembe.

A kötetben részletesen az alábbi rendszerek kerülnek bemutatásra: Checkpoint/Plessey; Classic; Libs 100; Dataphase; Decicom; Gaylord Circulation Control System; Scicon; Ulysis; ICC/Plessey; Innovated Systems; Knogo; CIRC. A változó részletességű, de a legfontosabb információkat mindig közlő leírások után – korábbi munkáihoz hasonlóan – a szerző összegyűjti a felhasználók véleményeit, elsősorban azokat, amelyek az alkalmazás során problémaként jelentkeztek.

A kötet befejezéseként a szerző összefoglalja következtetéseit; közülük ezúttal néhány különösen lényegeset emelünk ki.

A kölcsönzés automatizálása a manuális rendszer nehézkességét és a fotokölcsönzés áttekinthetetlenségét egyaránt kiküszöböli. Lehetővé teszi a korábban kölcsönzéssel foglalkozók más területeken való felhasználását (egy adat szerint a forgalom 243%-os emelkedését lehetett elviselni létszámnövelés nélkül). Ugyanakkor lényeges új szolgáltatá-

sokra nyílt lehetőség, pl. a szabálysértő olvasók azonnali kiszűrése. A számítógép – a forgalmi adatok felhasználásával – nagy segítséget nyújthat az állományalakításhoz.

Ugyanakkor a magas költségek, a műszaki tapasztalatok hiánya még sok könyvtárat visszatart az automatizálástól. Több helyen okozott gondot az is, hogy a kész rendszerek döntően könyvekre készülnek, más dokumentumtípusokra nehezen alkalmazhatók. A megfelelő rendszer kiválasztása néhányszor túlzottan nehéznek bizonyult a könyvtárosok számára.

A gazdasági feltételek nehezebbé válása ellenére a kölcsönzégépesítés iránti érdeklődés növekszik. A rendszer megosztása, hálózatban való alkalmazása csökkenti a költségeket, a hardware árak sem növekednek lényegesen. Sikerült egyszerűsítő megoldásokat találni az állomány konvertálására. A gyártó cégek közti verseny is a könyvtárak javára szolgál: jobban igyekeznek figyelembe venni a könyvtári igényeket, s különféle többletszolgáltatásokat is vállalnak, pl. software külön forgalmazása, software-adaptáció, optikai karakterolvasás lehetősége, olcsó, mikroprocesszoros off-line rendszerek kis könyvtáraknak (50 ezer kölcsönzési művelet körül). Végezetül pozitív irányban hat a kölcsönzégépesítés egyre könnyebb beépíthetősége a könyvtár teljes automatizált rendszerébe.

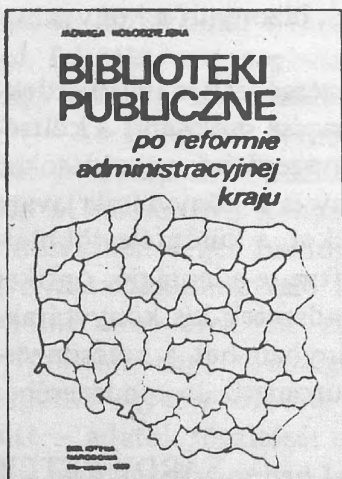
SÁRDY PÉTER

KÖNYVTÁRELLÁTÓ GÉPKOCSIT tart fenn Bajorország egyik régiójának könyvtár-egyesülete, a nürnbergi Bibliotheksverband Mittelfranken. A gépkocsi mintegy 1000 kötet könyvvel (a legújabb kiadványok 2–3 példányával) járja a községi könyvtárakat; a régió 88 kis könyvtára közül évente legalább 50-et látogat meg. A könyvtárosok azonnal meg is vásárolhatják a kiválasztott könyvet, könyvtári használatra felszerelt állapotban. A gépkocsi személyzete amellettt technikai segítséget is nyújt a könyvtáraknak, kisebb könyvkötési-javítási és rendezési munkákban.

(Neue Bücherei, 1980. 5.no.)

ALUDNI JÁRNAK egyesek a könyvtárba, foglalják az olvasótermi helyet s horkolásukkal zavarják az olvasókat – panasolja sok angol könyvtárlátogató. Berkshire megye tanácsa elrendelte, hogy az olvasóteremben alvókat szigorúan figyelmeztessék, ismétlődés esetén pénzbüntetéssel sújtsák.

(Buch und Bibliothek. 1980. 4.no.)

KOŁODZIEJSKA, Jadwiga: Biblioteki publiczne po reformie administracyjnej kraju. Warszawa, Biblioteka Narodowa, 1980. 144 p. 3 t.

A lengyel közművelődési könyvtárak a közigazgatási reform után

Kołodziejska kutatási jelentése lényegesen többet árulna el magáról és tartalmáról, ha a *Hogyan tehet tönkre egy megalapozatlan közigazgatási reform egy szegényes, de szervezeti megalapozottságában mégis eredményesen működő területi közművelődési könyvtári rendszert?* címen jelent volna meg.

Annak megértéséhez, hogy miért volt megalapozatlan az 1975. évi közigazgatási reform, illetve miért vált isten csapásává a könyvtári ellátásra nézve, előbb az ország közigazgatási szerkezetének változásaival kell megismerkednünk.

1975-ig, akárcsak a miénk, a lengyel közigazgatás is három lépcsős volt, a megyei (vajdasági), a járási és a helyi szint egyaránt megvolt benne. Az első két szintet hosszú idő óta nyugalmi helyzetben hagyták. Túlnyomó részt történetileg kialakult egységekből állt. A népi demokratikus korszak közigazgatási reformjai főként a helyi közigazgatás területén jártak időről-időre megrázkódtatásokkal. Történetileg ezen a szinten a kisvárosok és a falukörzetek (gminák) álltak. 1954-ben a 2997 gminából 8790 kisebb körzetet, ún. gromadát létesítettek. 1967-ben 5234-re csökkentették a gromadák számát, majd 1972-ben ismét visszaállították a gminákat, amelyek száma 2500 körül ingadozott. Ezen kívül – a főváros mellett – voltak még megyei (vajdasági) és járási jogú városok is.

A lengyel közművelődési könyvtári koncepció, amelyet még a II. világháború előtt dolgoztak ki, a városi lakosság ellátását a városi könyvtárakra bízta volna, a falusi lakosságét pedig a gmina-könyvtárak és a járási könyvtárak együttműködésével szerette volna megoldani. Konkrétabban: a gmina-könyvtárakhoz csatlakozó ellátóhelyekkel és a járási könyvtárakból kisugárzott szolgáltatásokkal.

A népi demokratikus korszak ezt a koncepciót magáévá tette, és igen következetesen látott hozzá a megvalósításához. A helyi közigazgatás változásai által előidézett problémákat a járási könyvtárak szervező-irányító munkája révén elég hamar és könnyen ki lehetett küszöbölni. Sőt: azáltal hogy időközben megalakultak a vajdasági-városi és a járási-városi könyvtárak, s ezáltal állományban és szakértelemben egyaránt gazdagabbak lettek, a falu könyvtárügye is dinamikusabban fejlődött.

Az 1975. évi közigazgatási reformot megelőzően összesen 8950 könyvtár és fiók működött az országban. Ebből a könyvtárak száma 2898 volt, közülük 21 a vajdasági,

vajdasági-városi, vajdasági jogú városi, 380 a járási, járási-városi, járási jogú városi, 254 a városi és 2243 a gmina-könyvtár.

A reform 49 vajdaságot és 803 várost hozott létre. A vajdasági határokat – kevés tekintettel a történetileg kifejlődött vonzáskörre és „igazodási szokásokra” – a terület, a lakosság, a településszerkezet és a gazdasági-szociális infrastruktúra szempontjából egyaránt aránytalanul állapították meg. A 17 régi vajdaság, középpontjában a kifejlesztett központtal, területének megkisebbedésével jól járt, az újonnan kreált vajdaságok, középpontjukban a vajdasági központi feladatok ellátására általában elégtelenül fejlett volt járási székhelyekkel, pedig nagyon is rosszul. Kicsit élesebben fogalmazva: az ország jelentős részét, már ami a termelőerőkkel és a szolgáltatásokkal való ellátottságot illeti, „gyarmati sorba taszították”.

Azt az ellátó és gondozó funkciót, amit korábban mintegy 400 könyvtár látott el, a reform óta 49-nek kellene ellátnia, ha lenne hozzá „pénze, paripája, fegyvere”. Csak-hogy, a régi vajdasági könyvtárakat kivéve, éppen az a baj, hogy nincs.

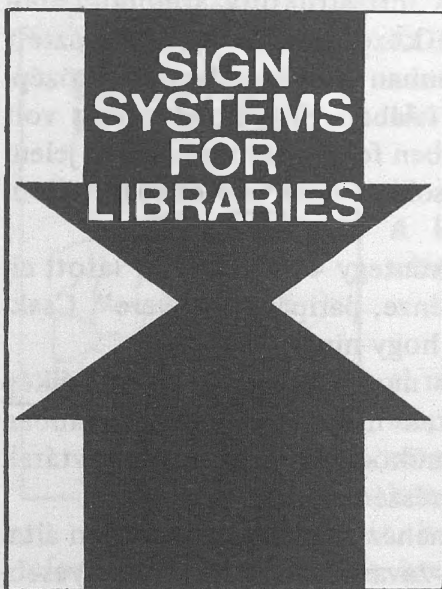
A területi közművelődési könyvtári ellátó rendszer most úgy néz ki, mint tájkép földrengés után. Az összeköttetések, csatornák, vezetékek megszakadtak, a korábban fentről sugárzott szolgáltatások nagy területeken nem működnek, a gmina-könyvtárak temérdek fiókjukkal magukra maradtak az ország jelentős részén.

Ha ehhez hozzátesszük: a könyvtári ráfordítások a nehéz gazdasági helyzetben általában is gyorsan csökkennek, a szervezeti rendezetlenség, zavarodottság még veszélyesebbé válik, amit a könyvtárak olvasói és forgalmi adatainak csökkenése máris drasztikusan tükröz.

A lengyel fejlemények úgy hozták, hogy szinte kísérleti körülmények jöttek létre annak bizonyítására, hogy a hatékony könyvtári ellátásban milyen hatalmas szerepe van a megfelelő szervezetnek. A kutatási jelentés nem is mulasztja el az előállt helyzet minden részletének, vonatkozásának bemutatását. Általános, Lengyelország határain túlmutató érdekességet-fontosságot éppen ez kölcsönöz Kołodziejska munkájának.

De mit tehet e helyzet bemutatását követően a kutató szerző? Figyelmeztet és könyörög. Figyelmeztetése természetesen a szervezet iránti felelősségre és arra vonatkozik, hogy e téren nincs helye semmiféle improvizációnak. Könyörgése kétirányú. Egyrészt arra mutat, hogy legalább átmenetileg hagyják meg a volt járási könyvtárak módszertani és ellátó funkcióit a volt járások területén. Részint pedig arra, hogy az újonnan „kinevezett” megyei könyvtárakban gyors ütemben legalább minimálisan szükséges előfeltételeket teremtsenek a megnövekedett feladatok ellátásához.

FUTALA TIBOR

Sign systems for libraries. Comp. and ed. by POLLET, D. – HASKELL, P. C. New York – London, R. R. Bowker Company, 1979. 271 p.

Könyvtári jelrendszerek

Az információk növekvő mennyisége – a korunkra jellemző információrobbanás – erős túlterheltséget jelent az embernek. A rendelkezésre álló, amúgyis szűkös időből túlságosan sokat kell fordítani tájékozódásra. Ezt a túlterheltséget csak úgy lehet csökkenteni, ha a tájékozódáshoz szükséges információkat az ember számára legalkalmasabb formában rögzítjük és közöljük.

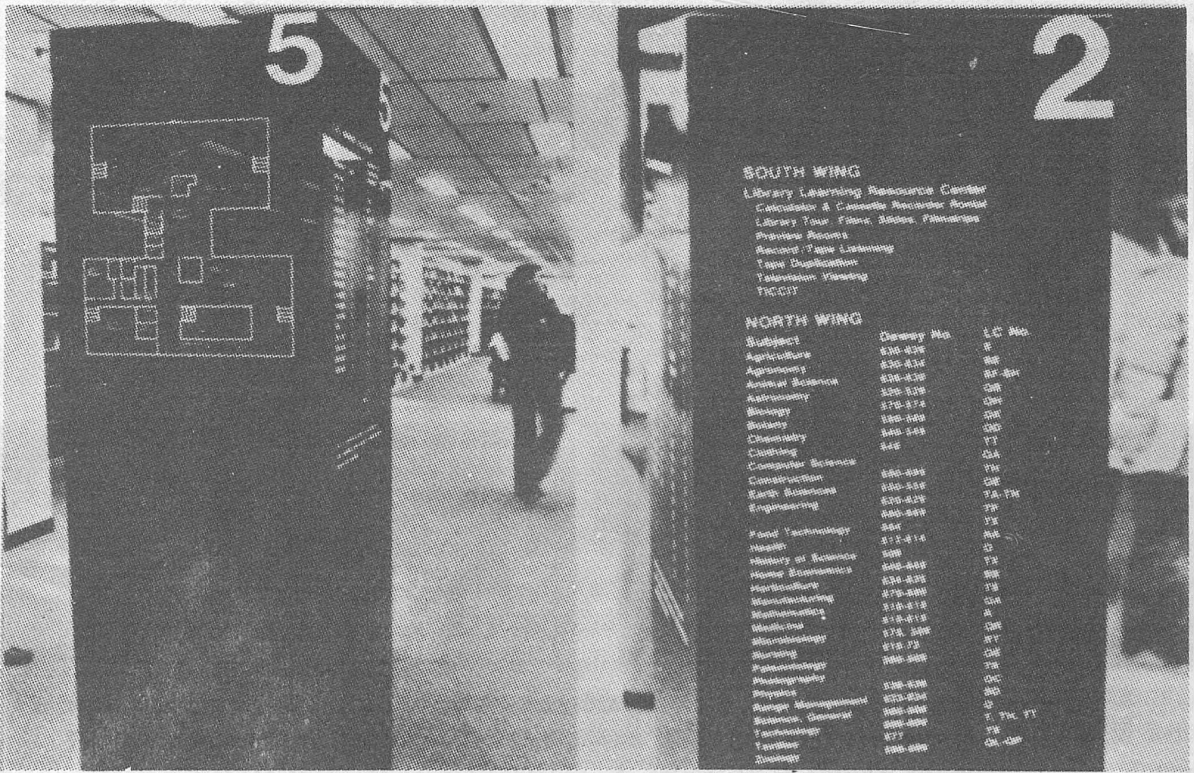
Ez az élet minden területére jellemző, s napjainkban a könyvtári szakirodalom is egyre többet foglalkozik

az olvasók könyvtáron belüli eligazításának problémájával, a jó megoldások lehetőségeivel. Az épületen és állományon belüli tájékozódás vizuális vezetés nélkül (jelek, jelrendszerek, térképek stb.) szinte reménytelen vállalkozás.

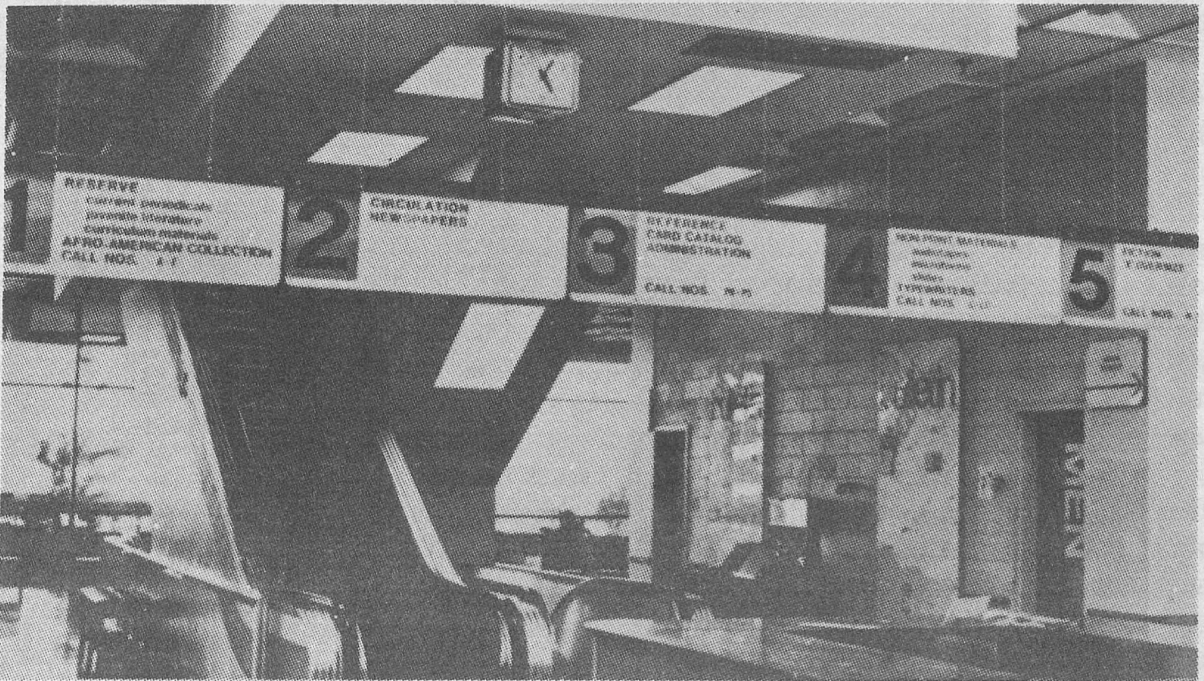
Ehhez ismerni kell a szemnek – a látás érzékszervének – működését, valamint a tájékozódási szokásokat. Az ember a külvilágból érkező ingerek közül a láthatókra reagál a leggyorsabban. Ezt a kedvező anatómiai lehetőséget célszerű tehát maximálisan kihasználni. A vizuális jelek tervezésekor figyelembe kell venni, hogy bizonyos nagyságú és vastagságú betű látványa milyen távolságból a legkedvezőbb, továbbá a negatív és pozitív íráskép, valamint a betű formájának (típusának) olvashatóságában mutatkozó különbségeket.

Sok olyan információ van, amelyet szavak, vagy mondatok helyett képekkel (piktogramokkal) fejezhetünk ki, s ezzel a megoldással még inkább lerövidíthetjük a megértés időtartamát. A nemzetközileg elfogadott piktogramm rendszerekben számos olyan jel szerepel, amelyek minden változtatás nélkül alkalmazhatók a könyvtárakban is (pl. ruhatár, büfé, csomagmegőrző, toalett, lift stb.). Az új jelzések tervezésénél azonban ügyelni kell arra, hogy azok egyértelműen azt fejezzék ki, amit közölni akarunk. Nem lehet az olvasót felvilágosítás helyett töprengésre készíteni homályos értelmű, vagy túlságosan absztrakt jelekkel.

Az eddig elmondottak bizonyítják, hogy ennek a feladatnak a megoldása nem egyszerű. Könyvtáros, építész, grafikus, formatervező összehangolt munkája szükséges egy jól működő rendszer létrehozásához.

Alaprajzos és szöveges eligazító táblák

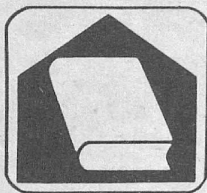

Általános tájékoztatás a bejárat szinten

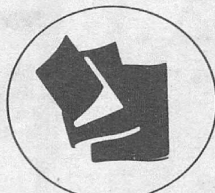
Külső jelzések

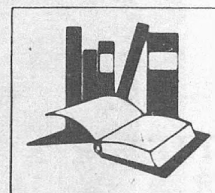
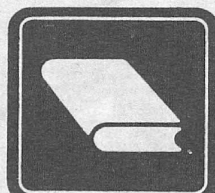
könyvtár

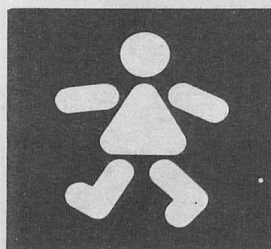
Belső jelzések

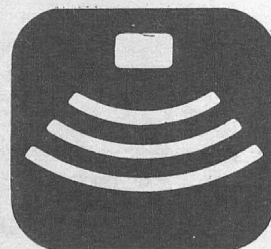
könyvgyűjtemény

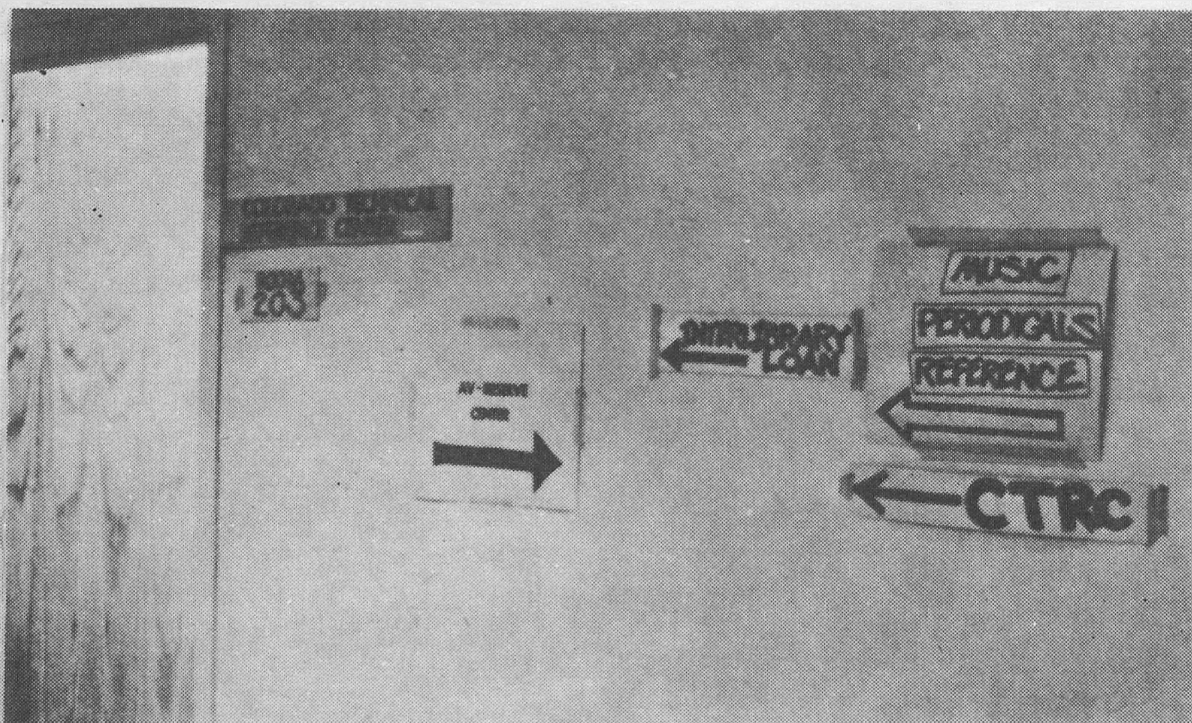
periodika

gyermek-
könyvek

olvasóterem

előadóterem

A „spontán” tájékoztatás elrettentő példája

Az épületen kívüli eligazító jeleknek és feliratoknak (a könyvtár neve, bejárat, bejárat hátrányos helyzetűek [tolókocsi] számára, parkoló stb.) nemcsak a fenti követelményekhez kell alkalmazkodni, hanem az épület méretéhez és a külső környezethez is. A belső jelzéseknek pedig a belső terek méretével és berendezésével kell összhangban lenni. Ez az elvárás már nemcsak a praktikus szempontok, hanem az esztétikai követelmények szem előtt tartását is megkívánja. A feliratok, a táblák anyagát, színét, formáját úgy kell megválasztani, hogy az a környezet esztétikai hatását ne rontsa, sőt ha lehet dekoratív elemként tegyen eleget funkciójának.

A jelek, táblák megtervezésén túl nagy gondot kell fordítani azok elhelyezésére is. Fontos, hogy jól látható helyen legyenek, s feliratuk a megfelelő irányt mutassa. Ennek elmulasztása értéktelenné, megtévesztővé teheti a rendszert.

A könyvtárak gyakorlatában már jól bevált forma a bejárat közelében elhelyezett általános tájékoztató tábla. Ez vagy az épület alaprajzain mutatja be a különböző szolgáltatások elhelyezkedését, vagy szintekre bontva, táblázatosan sorolja fel azokat. Ezt a tájékoztatási formát szokták alkalmazni a könyvtárhasználati rölapokon is.

A könyv a felvetett problémát nagyon részletesen, mindenre kiterjedő figyelemmel elemzi. Az első fejezetben a tájékozódási szükségletet, a könyvtári környezetet, és a vizuális megértés anatómiai alapjait tárgyalja. A második fejezet témája a vizuális irányító rendszer tervezése. Ebben kitér a könyvtáros, építész, grafikus közös munkájának szükségességére; a rendszerben alkalmazható különféle anyagokra, formákra, módszerekre; a jelzés nyelvére: a rövid és helyes megfogalmazásokra. A harmadik fejezet iskolai, szakkönyvtári, közművelődési és egyetemi könyvtári példákon sok-sok illusztráció segítségével mutatja be a megoldások lehetőségeit, ötletes felhasználását. Mutat példákat a házilag megoldható, olcsó és esztétikus feliratok kivitelezésére is. A negyedik fejezet részletesen kitér a könyvtárápület és a vizuális tájékoztatórendszer összefüggéseire; az építészeti technika és a grafikai megoldások összhangjára. A függelék a jelrendszerekkel kapcsolatos technikai és pszichológiai követelményeket foglalja össze. Nagyon hasznos a kötet végén található, témák szerint csoportosított annotált bibliográfia.

CAVALLONI GYÖNGYI

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

AACR	Anglo-American Cataloguing Rules
AGRIS	Agricultural Information System
AGROINFORM	Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja
AIBM	Association Internationale des Bibliothèques Musicales – Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (ld. még IAML)
BABILON	Bibliográfiai Adatbázis- és Információlekérdezés On-line = az on-line üzemmódú ISIS programrendszer (Budapest, SZÁMOK)
BBK	Bibliotecsno-bibliograficeszkaja klasszifikacija – Könyvtári és Bibliográfiai Osztályozás = KBO (Szovjetunió)
BIBDOSZ	Bibliográfiai Dokumentációs Számítógépes Tájékoztatási Rendszer (Budapest, Országos Vezetőképző Központ)
BIBLIO	Bibliográfiai adatbázis a SZÁMOK BABILON rendszerében
BUMS	Bibliotekstjänst Utlanings och Mediakontroll System – a svéd könyvtárellátó által működtetett rendszer
CICS	Customer Information and Control System (IBM Corp., USA)
CIRC	Colorado Instruments Inc. Circulation System (USA)
COM	Computer Output Microfilm
DOS	Disc Operating System (IBM Corp., USA)
DOS/VS	DOS Virtual System
EURONET	European Information Network for Science and Technology – európai tudományos és műszaki információs hálózat
FID	Fédération Internationale de Documentation – Nemzetközi Dokumentációs Szövetség
FID/ET	FID Education and Training – FID Oktatási és Képzési Bizottság
IAEA	International Atomic Energy Agency – Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (ENSZ)
IAML	International Association for Music Libraries – Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (ld. még AIBM)
IASA	International Association of Song Archive – Hangarchívumok Nemzetközi Szövetsége
IBM	International Business Machines (USA)

ICA	International Council on Archives – Nemzetközi Levéltári Tanács
ICC	International Computation Centre – Nemzetközi Számítástechnikai Központ
ICSU	International Council of Scientific Unions – Tudományos Uniók Nemzetközi Tanácsa
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions – Könyvtáros Egyesületek és Intézetek Nemzetközi Szövetsége
INFORMKULTURA	Országos kulturális és művészeti tájékoztatási központ (Szovjetunió)
INIS	International Nuclear Information System – Nemzetközi Nukleáris Információs Rendszer (az IAEA mágnes-szalagos rendszere)
INTERINFORMKULTURA	Szocialista nemzetközi együttműködés a kulturális és művészeti tájékoztatás területén
ISBD	International Standard Bibliographic Description – nemzetközi szabványos bibliográfiai leírás
ISBD/G	ISBD General – a nemzetközi szabványos bibliográfiai leírás általános szabályai
ISBD/M	ISBD for Monographic publications – nemzetközi szabvány monográfiák bibliográfiai leírására
ISBD/S	ISBD for Serials – nemzetközi szabvány időszaki kiadványok és sorozatok bibliográfiai leírására
ISBD/NBM	ISBD for Non-Book Materials – nemzetközi szabvány nem hagyományos dokumentumok bibliográfiai leírására
ISBD/CM	ISBD for Cartographic Materials – nemzetközi szabvány térképek bibliográfiai leírására
ISBD/OB	ISBD for Old Books – nemzetközi szabvány régi könyvek bibliográfiai leírására
ISBD/PM	ISBD for Printed Musik – nemzetközi szabvány zeneművek bibliográfiai leírására
ISBN	International Standard Book Number – nemzetközi azonosító könyvszám
ISDS	International Serials Data System – időszaki kiadványok adatait nyilvántartó rendszer
ISIS	Integrated Scinetific Informations System – integrált tudományos információs rendszer
ISO	International Standardization Organization – Nemzetközi Szabványügyi Szervezet
KM	Kulturális Minisztérium
KMK	Könyvtártudományi és Módszertani Központ

LIBER	Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Európai Tudományos Könyvtárak Ligája
MARC	Machine Readable Cataloguing – géppel olvasható katalógizálás (a Library of Congress mágnesszalagos rendszere, USA)
MISZON	Mezsdunarodnaja Informacionnaja Szisztema Obscsesztvennoj Nauki – nemzetközi társadalomtudományi információs rendszer
MM	Művelődési Minisztérium
NTMIR	Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer
OMKDK	Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ
OSZK	Országos Széchényi Könyvtár
RIIM	Répertoire International d'Iconographie Musicale – Zenei ábrázolások nemzetközi jegyzéke
RILM	Répertoire International de Littérature Musicale – zenei írások nemzetközi jegyzéke
RISM	Répertoire International des Sources Musicales – zenei források nemzetközi jegyzéke
SDI	Selective Dissemination of Information – Szelektív Információterjesztés (SZIT)
SZÁMOK	KSH Nemzetközi Számítástechnikai Oktató és Tájékoztató Központ
SZOJUZKULTURA	Számítógépes információs rendszer a szovjet kulturális és művészeti tájékoztatási központban
TEXT-PAC	Text Processing, Retrieval and Current Information Selective System – automatizált műszaki információkereső rendszer programcsomagja (IBM, USA)
UAP	Universal Availability of Publication – kiadványok egyetemes hozzáférhetősége
UBC	Universal Bibliographic Control – egyetemes bibliográfiai számbavétel
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – ENSZ Nevelésügyi Tudományos és Kulturális Szervezet
UNIMARC	Géppel olvasható adatok egységes nemzetközi csereformátuma
UNISIST	United Nations Information System in Science and Technology – System for Information in Science and Technology – World Information System for Science and Technology – nemzetközi tudományos és műszaki információs rendszer
WIPO	World Intellectual Property Organization – szellemi tulajdonjogi világszervezet

CONTENTS

SZŐNYI KATALIN: Mechanization of literary information at the SZÁMOK (International Computer Education and Information Centre). – The ISIS programme package for a complex library mechanization, developed in 1972 by the International Labour Office (ILO) in Geneva, was taken over in 1976 by the SZÁMOK. Present article describes the antecedents and reasons of changing over to computer, the selection of the programme package, further on, the preparations for the installation of the ISIS system; the changes, becoming due to the different operating environment; the ISIS programme package system is characterized, in the first place, from the input and output sides; the literary on-line retrieval system, called BABILON and developed in this country, is presented; evidences are analysed and future plans outlined. [165–178.p.]

PAPP ISTVÁN: The activity of the Centre for Library Science and Methodology in 1980 and between the years 1976–1980. – The article arranges in groups the results according to two aspects: 1. by the organizational order of the Centre it presents the activities performed in 1980 in the following departments: network development, library technology, reading research, stock building, library training, public relations and information; 2. from the point of view of functions it sizes up the last five-year plan period, emphasizing the questions of supporting professionally the supervision in Hungary, establishing the social image of librarianship, encouraging the interlibrary cooperation, the consultation concerning the profession, further on, the services, the research and research organization, the training and extension training, the standardization, the publishing activity and the international relations. [179–187.p.]

FEIMER ÁGNES: Recent results in international librarianship. – The article describes *the work of IFLA performed in the seventies*. It summarizes the most important results, events and compares the new statutes, involving a great change in organizational life, with the preceding one. Beginning with the year 1972, it informs on the yearly general sessions and their results, on the work of sections and committees, on the issued publications. Finally, it deals with the role of clearing houses collecting the conference papers and describes in detail the clearing house functioning in the special library of the Centre for Library Science and Methodology. The processing of the stock is presented and an analysis on those who took part the most frequently in the conferences, given. [188–199.p.]

International Association for Music Libraries. – Since the Association organizes its conference this year for the first time in Hungary, information are given in short connected with the organization of the Association, with its most important ventures and with the planned programme of the conference to be held in Budapest. [200–203.p.]

Outlook

KOVÁCS ILONA: *Literary survey* on the basis of the articles "Close the card catalog?" published in *College and Research Libraries*. 41.vol. 1980. 2.no. 25–27.p. and the "Freezing the Library of Congress catalog", published in *LC Inf. Bull.* 1980. 6.no. 61–64.p. [204–206.p.]

AJLAMAŽJAN, A. K. – DENISENKO, A. V.: *Summary* of the article "Protection of information in the automated information systems", published in *Problemü MSNTI*. 1980. 1.no. 66–94.p. [207–211.p.]

HEGYKÖZI ILONA: *Literary survey* on the basis of the articles: TAYLOR, D. C.: *Library Research for Librarians*; MAGRIL, R. M.: *Conducting library research*; GWINN, N. E.: *Funding library research* and RAYWARD, W. B.: *Publishing library research*. The articles were published in *Coll. and Research Libr.* 1980. 3.no. 199–219.p. [212–213.p.]

SKALICZKI JUDIT: **About music libraries.** – *Literary survey* on the basis of the articles HOFFMANN, H.: *Kommunale Musikpflege und neue Formen der Musikkultur*; WASSNER, H.: *Musikbibliothekarische Arbeit*; KREMSLER, E.: *Keine Musikbibliothek? Zum Thema zentraler oder dezentraler Abspielung von audiovisuellen Medien*. The articles were published in *Buch und Bibliothek*. 32. vol. 1980. 3.no. 233–253.p. [214–216.p.]

SZENTMIHÁLYI JÁNOS: **International consultation on the common problems of training qualified librarians, information specialists and archivists.** – *Report* on the meeting held in Frankfurt, December 12–13. 1980. [217–218.p.]

SONNEVEND PÉTER: **Sojuzkultura.** – *Report* on the computerized information system at the Soviet Cultural and Artistic Information Centre. [219–220.p.]

Reviews

BAHR, A. M.: **Automated library circulation systems, 1979–80.** White Plain N.Y. Knowledge Industry Publications, Inc. 1979. 104 p. (Rev.: by SÁRDY Péter.) [221–223.p.]

KOŁODZIEJSKA, J.: **Biblioteki publiczne po reformie administracyjnej kraju.** *Polish public libraries after the public administrative reform.* (Rev. by: FUTALA Tibor.) [224–225.p.]

Sign system for libraries. (Ed. by: POLLET, D. – HASKELL, P. C.) New York – London, R. R. Bowker Company, 1979. 271 p. (Rev. by: CAVALLONI Gyöngyi.) [226–229.p.]

INHALT

SZÖNYI KATALIN: Mechanisierung der fachliterarischen Information bei der SZÁMOK (Internationale Computertechnologische Unterrichts- und Informationszentrale). — Das ISIS Programmpaket, der komplexen Bibliotheksmechanisierung dienend, wurde im Jahre 1972 von der ILO entwickelt und im Jahre 1976 von der Zentrale übernommen. Der Artikel berichtet über das Vorhergehende und Motive des Überganges auf die Rechenmaschine, über die Auswahl des Programmpaketes, desweiteren über die Vorbereitungen der Installation des ISIS Systems, über die Änderungen, die wegen der abweichenden inbetriebhaltenden Umgebung notwendig sind. Das ISIS Programmpaketsystem wird bezeichnet, in erster Reihe von der Input und Output Seite; das ihrerseits entwickelte, BABILON benannte, on-line fachliterarisches Retrievalsystem wird zur Schau gestellt. Die Lehren werden analysiert und die Zukunftspläne dargestellt. [165–178.p.]

PAPP ISTVÁN: Über die Tätigkeit der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik im Jahre 1980 und zwischen den Jahren 1976 und 1980. — Der Artikel gruppiert die Ergebnisse von zwei Standpunkten betrachtend: 1. der Organisationsordnung der Zentralstelle entsprechend wird dargestellt was sich im Jahre 1980 in den Abteilungen für Netzentwicklung, Bibliothekstechnologie, Leseforschung, Bestandsaufbau, Bibliotheksbildung, Öffentlichkeitsarbeit und Information ereignete; 2. vom Standpunkt der Funktionen wurde über die vergangene Fünfjahrplanperiode die Bilanz aufgestellt. Die folgenden Fragen werden hervorgehoben: die berufliche Unterstützung der das ganze Land betreffende Fachaufsicht, die Ausbildung eines gesellschaftlichen Bildes auf dem Gebiete des Bibliothekswesens, die Anregung einer interbibliothekarischen Zusammenarbeit, die berufliche Konsultation, die Dienstleistungen, die Forschung — Forschungsorganisation, die Bildung — Fortbildung, die Standardisierung, die Verlagstätigkeit und die internationalen Beziehungen. [179–187.p.]

FEIMER ÁGNES: Neue Resultate im internationalen Bibliothekswesen. — Der Artikel beschreibt die Tätigkeit der IFLA während den siebziger Jahren. Die wichtigsten Ergebnisse, Ereignisse werden zusammengefasst, danach wird das neue Statut, welches im Organisationsleben eine grosse Wandlung bedeutet, mit dem früheren Statut verglichen. Über die jährlichen Generalversammlungen und deren Resultate wird, von Jahre 1972 beginnend, berichtet, desweiteren die Arbeit der Sektionen und Ausschüsse, die erschienenen Veröffentlichungen beschrieben. Zum Schluss wird die Rolle der, das Konferenzmaterial

sammelnden Clearinghäuser ausführlich dargestellt und das „clearing house“, welches in der Fachbibliothek der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik funktioniert, beschrieben; die Bearbeitung dieses Bestandes wird präsentiert, danach folgt eine Analyse über die sich meist beteiligten Konferenzteilnehmer. [188–199.p.]

AIBM – Internationaler Verein der Musikbibliotheken (Association Internationale des Bibliothèques Musicales). – In diesem Jahr wird der Verein seine Konferenz das erste Mal in Ungarn organisieren. Aus diesem Grunde veröffentlichen wir kurz die Informationen in Verbindung mit der Organisation des Vereines, mit seinen wichtigsten Unternehmungen, wie auch mit dem geplanten Programm der Budapester Konferenz. [200–203.p.]

Ausblick

KOVÁCS ILONA: Werden die Kataloge abgeschlossen oder nicht? Die Umbildung der Kataloge in den Bibliotheken der Vereinigten Staaten nach Einführung der neuen Katalogisierungsregeln. – *Literarischer Rundschau* aufgrund der Artikel „Close the card catalog?“, veröffentlicht in *College and Research Libraries*. 41.vol. 1980. 2.no. 25–27.p. und „Freezing the Library of Congress catalog“, veröffentlicht in *LC Inf.Bull.* 1980. 8.no. 61–64.p. [204–206.p.]

AJLAMAZJAN, A. K. – DENISZENKO, A. V.: Schutz der Information in den automatisierten Informationssystemen. – *Zusammenfassung* des Artikels „Zascita informacii v ÉVM“, veröffentlicht in *Problemy MSNTI*. 1980. 1.no. 66–94.p. [207–211.p.]

HEGYKÖZI ILONA: Über bibliothekswissenschaftliche Forschungen für Bibliothekare. – *Literarischer Rundschau* aufgrund der Artikel TAYLOR, D. C.: Library research for librarians; MAGRIL, R. M.: Conducting library research; GWINN, N. E.: Funding library research; RAYWARD, W. B.: Publishing library research, veröffentlicht in *Coll. and Research Libr.* 1980. 3.no. 199–219.p. [212–213.p.]

SKALICZKI Judit: Über die Musikbibliotheken. – *Literarischer Rundschau* aufgrund der Artikel HOFFMANN, H.: Kommunale Musikpflege und neue Formen der Musikkultur; WASSNER, H.: Musikbibliothekarische Arbeit in unseren Tagen, Versuch einer Standortbestimmung; KREMSLER, E.: Keine Musikbibliothek? Zum Thema zentraler oder dezentraler Abpielung von audiovisuellen Medien, veröffentlicht in *Buch und Bibliothek*. 32.Jg. 1980. 3.no. 233–253.p. [214–216.p.]

SZENTMIHÁLYI JÁNOS: Internationale Besprechung über die gemeinsamen Fragen der Bildung von Bibliothekar-, Informations- und Archivfachleuten. – *Bericht* über die Zusammenkunft in Frankfurt (12–13. Dezember, 1980.). [217–218.p.]

SONNEVEND PÉTER: Sojuzkultura. *Bericht* über das komputersierte Informationssystem in der sowjetischen kulturellen und künstlerischen Informationszentrale. [219–220.p.]

Rezensionen

BAHR, A. H.: *Automated library circulation systems, 1979–80.) Automatisierte Ausleihsysteme in Bibliotheken.* White Plain N.Y. Knowledge Industry Publications, Inc. 1979. 104 p. (Rez.: SÁRDY Péter.) [221–223.p.]

KOŁODZIEJSKA, J.: *Biblioteki publiczne po reformie administracyjnej kraju. Die polnischen öffentlichen Bibliotheken nach Einführung des Verwaltungsreforms.* (Rez.: FUTALA Tibor.) [224–225.p.]

Sign system for libraries. Signatursysteme für Bibliotheken. Ed.: POLLET, D. – HASKELL, P. C., New York – London, R. R. Bowker Company, 1979. 271 p. (Rez.: CAVALLONI Gyöngyi.) [226–229. p.]

СОДЕРЖАНИЕ

СЕНИ КАТАЛИН: Автоматизация научной информации в Международном центре обучения и научно-технической информации по вычислительной технике (САМОК).

— В 1976-ом году САМОК принял пакет программ ISIS, служащий для комплексной автоматизации библиотечных процессов, выработанный в 1972-ом году Международной организацией труда в г. Женеве. В статье представляется предистория и причины перехода к использованию ЭВМ, выбор пакета программ, а также подготовка инсталляции системы ISIS, необходимые из-за изменяющейся среды эксплуатации изменения, характеризуется система пакетов программ ISIS, в первую очередь с точки зрения ввода и вывода, представляется выработанная Международным центром информационно-поисковая система "Бабилон", работающая в режиме он-лайн, анализируются выводы, и намечаются планы на будущее. [Стр. 165—178.]

ПАПП ИШТВАН: О деятельности Центра библиотековедения и методической работы в 1980 и 1976—1980 гг. — В статье группируются результаты по двум точкам зрения: 1) по организационной структуре Центра представляется, что произошло в 1980 году в отделах по расширению библиотечной сети, технологии библиотек, исследования чтения, формирования фондов библиотек, организации связей, а также в учебном и информационном отделах; 2) с точки зрения функций подводятся итоги прошедшего пятилетнего плана, выделяя вопросы профессиональной поддержки государственной библиотечной инспекции, формирования общественного мнения о библиотечном деле, инспирации межбиблиотечной кооперации, профессиональных консультаций, обслуживания, исследования и организации исследований, подготовки и повышения квалификации, стандартизации, издательской деятельности, а также вопросы международных связей. [Стр. 179—187.]

ФЕЙМЕР АГНЕС: Новейшие результаты за международное библиотечное дело. — В статье представляется деятельность ИФЛА в 70-ых годах. Суммируются важнейшие результаты, события, потом сравнивается новый, внесший в организационную жизнь большое изменение статут с прежним. Начиная с 1972 года дается информация о годовых общих собраниях и об их результатах, о работе секций и комиссий, а также о появившихся изданиях. Под конец показывается роль

„Clearing house”, которые комплектуют материалы конференций ИФЛА; подробно излагается clearing house, действующий в специальной библиотеке венгерского Центра библиотковедения и методической работы, характеризуется его фонд, метод раскрытия фонда, потом сообщается анализ о тех, кто наиболее часто выступал на конференциях. [Стр. 188–199.]

Международная ассоциация музыкальных библиотек (AIBM – Association Internationale des Bibliothèques Musicales = IAML – International Association for Music Libraries). – Так как ассоциация в этом году первый раз организует свою конференцию в Венгрии, кратко сообщается информация, связанная со структурой, важнейшими мероприятиями ассоциации, а также с планируемой программой будапештской конференции. [Стр. 200–203.]

Библиотечное дело за рубежом

КОВАЧ ИЛОНА: Прекращаются ли каталоги или нет? Преобразование каталогов в библиотеках США после проведения новых каталогизационных правил. – *Обзор* на основе статей Close the card catalog? (College and Research Libraries News. 41.vol. 1980. 2.no. 25–27.p.) и Freezing the Library of Congress catalog (LC Inf. Bull. 1980. 8.no. 61–64.p.) [Стр. 204–206.]

АЙЛАМАЗЯН, А. К. – ДЕНИСЕНКО, А. В.: Защита информации в автоматизированных информационных системах. – *Суммирование* на основе статьи авторов ”Защита информации в ЭВМ” (Проблемы МСНТИ. 1980. 1N°. 66–94.p.) [Стр. 207–211.]

ХЕДЬКЕЗИ ИЛОНА: О библиотковедческих исследованиях библиотекарям. – *Обзор* на основе статей TAYLOR, D. C.: Library Research for Librarians, MAGRIL, R. M.: Conducting library research, GWINN, N. E.: Funding library research, и RAYWARD, W. B.: Publishing library research (Coll. and Research Libr. 1980. 3.no. 199–219.p.) [Стр. 212–213.]

ШКАЛИЦКИ ЮДИТ: О музыкальных библиотеках. – *Обзор* на основе статей HOFFMANN, H.: Kommunale Musikpflege und neue Formen der Musikkultur; WASSNER, H.: Musikbibliothekarische Arbeit in unseren Tagen, Versuch einer Standortbestimmung, KREMSLER, E.: Keine Musikbibliothek? Zum Thema zentraler oder dezentraler Abspielung von audiovisuellen Medien (Buch und Bibliothek. 32.Jg. 1980. 3.no. 233–253.p.) [Стр. 214–216.]

СЕНТМИХАЙИ ЯНОШ: Международное совещание об общих проблемах подготовки библиотечных, информационных специалистов и архивистов. – *Сообщение* о собрании, происшедшем в Франкфурте 12–13-ого декабря 1980 г. [Стр. 217–218.]

ЗОННЕВЕНД ПЕТЕР: Союзкультура. Сообщение об автоматизированной информационной системе советского информационного центра по проблемам культуры и искусства. [Стр. 219–220.]

Обзор

BAHR, A. H.: Automated library circulation systems, 1979–80.) Автоматизированные библиотечные абонементные системы, 1979–80. White Plains, N.Y. Knowledge Industry Publications, Inc. 1979. 104 p. (Рец.: ШАРДИ Петер.) [Стр. 221–223.]

KOŁODZIEJSKA, J.: Biblioteki publiczne po reformie administracyjnej kraju.) Польские массовые библиотеки после административной реформы. Warszawa, Biblioteka Narodowa, 1980. 144 p. (Рец.: ФУТАЛА Тибор.) [Стр. 224–225.]

Sign system for libraries. Система знаков в библиотеках. (Ред.: POLLET, D. — HASKELL, P. C.) New York — London, R. R. Bowker Company, 1979. 271 p. (Рец.: КАВАЛЛОНИ Денди.) [Стр. 226–229.]

Ára: 24, — Ft